



**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΚΑΙ Η
ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ
(1914-1918)**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΔΑΜ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2010

*Αφιερώνεται στη Μαρία και τον Αδάμ,
τους γονείς μου*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Σε αυτό το σημείο της διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόψυχα τον επιβλέποντα καθηγητή της εργασίας μου κύριο Βασίλη Φούσκα, ο οποίος είχε και την ιδέα της ανάπτυξης του συγκεκριμένου θέματος. Η συνεισφορά και η καθοδήγησή του ήταν σπουδαία γιατί διέκρινε αμέσως την θεωρητική μου κλίση και με προσανατόλισε σωστά. Η εργασία αφιερώνεται στους γονείς μου που μου δίδαξαν ότι κάθε αγώνας, χαμένος ή κερδισμένος, είναι μια νίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

Α ΜΕΡΟΣ Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Η ΚΡΙΣΗ

2.1 : Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 4

2.2 : Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

3.1 : Η ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ 20

3.2 : Η ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ 28

Β ΜΕΡΟΣ Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΘΕΩΡΙΑ 41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΟ ΚΟΜΜΑ 48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 : Η ΕΙΡΗΝΗ 81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 89

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 92

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 118

*“Νικημένο μου ξεφτέρι δεν αλλάζουν οι καιροί
Με φωτιά και με μαχαίρι πάντα ο κόσμος προχωρεί”*

Νίκος Γκάτσος

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία πρόκειται να ασχοληθεί με την κρίση στο Διεθνές Σύστημα κρατών η οποία οδήγησε στον πόλεμο του 1914 και με την Υψηλή Στρατηγική του Λένιν. Το πρώτο μέρος του θέματος (η κρίση στο Διεθνές Σύστημα κρατών κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου) είναι αυτονόητο πως καλύπτεται από απεριόριστη βιβλιογραφία, λιγότερο ή περισσότερο σημαντική. Το δεύτερο μέρος του θέματος (η Υψηλή Στρατηγική του Λένιν), έχει και αυτό βιβλιογραφικό εύρος με μια σημαντική σημείωση : ο όρος «Υψηλή Στρατηγική» δεν συναντάται στη μαρξιακή βιβλιογραφία για να προσδιορίσει τη θεωρία του Λένιν, εμείς όμως θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια πρώτη απόπειρα ως προς αυτό

Το θέμα της εργασίας καλύπτεται από εξειδικευμένη βιβλιογραφία στην κατεύθυνση τόσο του πολιτικού ρεαλισμού όσο και του μαρξισμού. Και οι δύο θεωρίες παραθέτουν ενδιαφέρουσες απόψεις οι οποίες κάποιες φορές συγκρούονται και άλλες φορές επικαλύπτονται. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι διαδικτυακές πηγές με σημειωτέα τη συλλογή των κειμένων του Λένιν η οποία καλύπτει τα έτη 1893-1923. Η συλλογή αυτή χρησιμοποιήθηκε αρκετά στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Το κενό που συναντήσαμε στη βιβλιογραφία είναι η έλλειψη ολοκληρωμένων στρατηγικών μελετών που να αφορούν τις επαναστατικές στρατηγικές ή έστω τους επαναστατικούς πολέμους στο εσωτερικό ενός κράτους. Η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις πάνω στα προαναφερθέντα θέματα.

Η κεντρική θέση της εργασίας είναι ότι οι κρίσεις στο διεθνές σύστημα κρατών είναι εγγενείς, προέρχονται από την ίδια τη δομή και τη λειτουργία του συστήματος η οποία αναπαραγάγει την ανισότητα ανάπτυξης και ισχύος ανάμεσα στα κράτη. Παράλληλα όμως, οι διεθνείς κρίσεις ενέχουν αντίρροπες εξελικτικές δυνάμεις, δηλαδή προσπάθειες για διέξοδο και θετική μετατροπή δυνάμεων. Αυτό ακριβώς συνέβη το 1914. Ένας πρωτοφανής πόλεμος ξέσπασε, ο οποίος προετοιμαζόταν από πολυετή κρίση. Τρία χρόνια μετά, ξέσπασε μια πρωτοφανής επανάσταση η οποία ζητούσε ειρήνη και καλύτερους όρους διαβίωσης. Αυτή η επανάσταση θεμελιώθηκε θεωρητικά από τη στρατηγική φιλοσοφία του Λένιν και πρακτικά από τις κομματικές διεργασίες του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος της Ρωσίας. Μέσα

στα περισσότερα βιβλία, υπάρχει η παραδοχή ότι η επανάσταση του 1917 είναι παιδί του πολέμου. Η επανάσταση στη Ρωσία γέννησε την πρώτη προλεταριακή δημοκρατία.

Το αποτέλεσμα μετά την κρίση και τον πόλεμο, ήταν τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη να απελευθερώσουν τη λαϊκή συμμετοχή στο πολιτικό γίνεσθαι οικοδομώντας τα πολιτικά τους συστήματα πάνω στις αρχές της μαζικής-κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Η κοινοβουλευτική δημοκρατία θα εξασφάλιζε την πολιτική νομιμοποίηση του μεταπολεμικού διεθνούς συστήματος.

Βασική θέση της εργασίας είναι ότι ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος δεν ήταν το αποκλειστικό αποτέλεσμα της αντιπαράθεσης ισχύος που ξεκίνησε από τις πολιτικές ελίτ των κυρίαρχων κρατών, για το ποιος θα έχει την ηγεμονία στο διεθνές σύστημα κρατών. Η πολιτική κρίση δεν ήταν μόνο κρίση εξωτερικής πολιτικής. Αυτή η θέση αναπτύσσεται από τους θεωρητικούς του πολιτικού ρεαλισμού. Ο πόλεμος, στη μαρξιστική ανάλυση μελετάται ως το αποτέλεσμα μιας τεράστιας κρίσης εξωτερικής και κυρίως εσωτερικής πολιτικής, η οποία είχε δημιουργήσει ισχυρούς κλυδωνισμούς στις αυτοκρατορίες ως συστήματα διακυβέρνησης. Η κρίση, σε τελική ανάλυση, ήταν τόσο δομική που κατάφερε να λυθεί μέσα από βίαιη αλλαγή status quo. Η σύγκριση των δύο συγκρουσιακών θεωριών, του πολιτικού ρεαλισμού και του μαρξισμού σε συνδυασμό με την απαραίτητη τεκμηρίωση της ιστορίας, μας επέτρεψε να εξάγουμε το παραπάνω συμπέρασμα.

Το πρώτο μέρος της εργασίας ασχολείται με την κρίση και τον πόλεμο. Το κάθε θέμα από τα δύο μελετάται σε ξεχωριστό κεφάλαιο το οποίο αποτελείται από δύο υποενότητες. Το κεφάλαιο για την κρίση ξεχωρίζει την οικονομική από την πολιτική κρίση. Το κεφάλαιο πόλεμος αναλύεται ξεχωριστά από την ρεαλιστική πολιτική σκοπιά και ξεχωριστά από τη μαρξιστική. Το δεύτερο μέρος της εργασίας αφορά την υψηλή στρατηγική του Λένιν την οποία αναλύει σε πέντε ξεχωριστά κεφάλαια. Το πρώτο αναλύει θεωρητικά ζητήματα στρατηγικής, και τα τρία επόμενα αναλύουν το στρατηγικό τρίπτυχο του Λένιν δηλαδή το κόμμα, το κράτος και την επανάσταση. Το τελευταίο κεφάλαιο αφορά την επίτευξη ειρήνης για τη νεογέννητη προλεταριακή δημοκρατία. Κλείνουμε, με ένα παράρτημα όπου παραθέτονται οι περίφημες «Θέσεις του Απρίλη» και το Σοβιετικό Σύνταγμα

του 1918 το οποίο συνοψίζει το επαναστατικό κερτημένο των πρώτων μηνών της επανάστασης.

Α ΜΕΡΟΣ

Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΚΡΙΣΗ

“Οι πιο θεαματικές απόψεις ενός φαινομένου δεν είναι κατ’ ανάγκην και οι πιο σημαντικές”
Eric Hobsbawm

2.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Το κλείσιμο του 19^{ου} αιώνα καθώς και οι αρχές του 20^{ου} έχουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με τη σημερινή εποχή στον κύκλο των οικονομικών δραστηριοτήτων. Πολλά από αυτά κυριαρχούν ακόμα και σήμερα όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι το εμπόριο αύξανε ταχύτερα από την παραγωγή και η κίνηση κεφαλαίων ταχύτερα από το εμπόριο.¹ Το καινοτόμο στοιχείο της εποχής ήταν η δημιουργία ροών κεφαλαίου από χώρα σε χώρα. Το χρηματιστηριακό κεφάλαιο κυριαρχούσε. Παράλληλα τα χρηματιστήρια της εποχής έριχναν το κέντρο βάρους τους στη βαριά βιομηχανία. Είναι σημαντικό να αναφερθούμε σε κάποια οικονομικά στοιχεία λόγω άμεσης σύνδεσης με τα πολιτικά τα οποία κατεξοχήν θα μας απασχολήσουν. Σημειωτέον, η στενότητα της σύνδεσης οικονομίας και πολιτικής ξεκίνησε να γίνεται εμφανής κατά τη διάρκεια της εποχής στην οποία αναφερόμαστε.

Ο D.A Wells, στο έργο του “Recent Economic Changes” του 1889, που ήταν και έτος της ίδρυσης της Σοσιαλιστικής Διεθνούς, παρατηρούσε ότι η παγκόσμια οικονομία από το 1873 και μετά είχε σφραγιστεί από μια πρωτόγνωρη διαταραχή και ύφεση του εμπορίου. Μολονότι ο εμπορικός κύκλος που αποτελεί το βασικό ρυθμό μιας καπιταλιστικής οικονομίας αναμφισβήτητα προκάλεσε ορισμένες πολύ οξείες υφέσεις στην περίοδο ανάμεσα στο 1873 και τα μέσα της δεκαετίας του 1890, η παγκόσμια παραγωγή όχι μόνο δεν έπεσε σε στασιμότητα αλλά συνέχισε να αυξάνει με εντυπωσιακό τρόπο.²

¹ Ευάγγελου Χεκίμογλου, “Οι αντιφάσεις στη Διεθνή Οικονομία”, “Α’ Παγκόσμιος Πόλεμος, Οι αιτίες, η φρίκη, ο μεσοπόλεμος”, “Ε” Ιστορικά, εκδόσεις Τεγόπουλος σελ. 17

² E. J Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, 2007, σελ. 62

Αρκετές υπερπόντιες χώρες από τις πρόσφατα ενσωματωμένες στην παγκόσμια οικονομία βίωσαν μια πρωτόγνωρη αναπτυξιακή έκρηξη -με αποτέλεσμα, ειρήσθω εν παρόδω, να προετοιμάσουν το έδαφος για μια διεθνή κρίση εξωτερικού χρέους που θυμίζει πολύ την αντίστοιχη κρίση στη δεκαετία του 1980, κυρίως επειδή τα ονόματα των χρεωμένων κρατών είναι περίπου τα ίδια.³ Γιατί λοιπόν η εποχή έλαβε τον επιθετικό προσδιορισμό της «Μεγάλης Ύφεσης»;

Η εποχή χαρακτηριζόταν από ύφεση τιμών, ύφεση του επιτοκίου και ύφεση των κερδών. Σε ένα καπιταλιστικό σύστημα, όπου μεσοπρόθεσμα τα κέρδη φθίνουν, νέες πολιτικές φόρμουλες αναζητούνται.⁴ Εφόσον η παραγωγή δεν κινδύνευε, κινδύνευαν τα κέρδη τα οποία επέφερε. Από την πτώση των κερδών το κύριο πλήγμα δέχτηκε η γεωργία διότι η μεν παραγωγή αυξανόταν, οι τιμές όμως μειώνονταν με αποτέλεσμα οι αγρότες και οι αγρεργάτες της εποχής να κομίσουν το πλήγμα αυτό στον κλάδο τους. Τυχαίες φυσικές καταστροφές της εποχής δεν θα επέτρεπαν την αναστροφή του πλήγματος. Διορθωτικές αντιδράσεις υπήρξαν τόσο από τους κυβερνητικούς όσο και τους μη κυβερνητικούς φορείς της εποχής. Από τις αντιδράσεις των μη κυβερνητικών φορέων αξίζει να σημειωθεί ότι γεννήθηκε ο αγροτικός συνδικαλισμός ως απότοκος του νόμου που ψηφίστηκε το 1884 περί νομιμοποίησης των συνδικαλιστικών ενώσεων. Δέκα χρόνια μετά 400.000 Γάλλοι αγρότες θα ήταν μέλη 2000 συνδικάτων.

Το 19^ο αιώνα, αναβίωσε στην οικονομία ο διεθνής προστατευτισμός. Βασικά στοιχεία της οικονομίας ήταν οι όλο και περισσότερο λεγόμενες «εθνικές οικονομίες»- η βρετανική, η γερμανική, η γαλλική, η αμερικανική κτλ. Ωστόσο παρά τον προγραμματικό τίτλο του μνημειώδους έργου του Άνταμ Σμίθ, *Ο πλούτος των εθνών* (1776), το «έθνος» ως μονάδα δεν είχε σαφή θέση στην καθαρή θεωρία του φιλελεύθερου καπιταλισμού, του οποίου τα βασικά συστατικά στοιχεία ήταν οι μονάδες της επιχειρηματικής δραστηριότητας, το φυσικό πρόσωπο ή η «εταιρεία» (για τα οποία δε λεγότουσαν και πολλά), που υποκινούνταν από την επιταγή της

³ Ibid, σελ. 63

⁴ Immanuel Wallerstein, "The rise and future demise of the world capitalist system: Concepts for comparative analysis", McGill University, 1974, σελ. 413

μεγιστοποίησης των κερδών ή της ελαχιστοποίησης των ζημιών.⁵ Ο Hobsbawm σημειώνει πως ο φιλελευθερισμός ήταν ο αναρχισμός της αστικής τάξης και παραλληλίζει τον αστικό αναρχισμό με τον επαναστατικό αναρχισμό ως συστήματα που δεν αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα του κράτους, θέση που υπάρχει και στα, σχετικής θεματολογίας, γραπτά του Λένιν.

Από μια άποψη, είχαμε τις επιμέρους οικονομίες να λειτουργούν κατά μονάδα ως ορθολογικοί δρώντες μέσα στο σύστημα, από την άλλη όμως η καπιταλιστική οικονομία είχε διεθνικά χαρακτηριστικά τα οποία είχαν να κάνουν με την εξαγωγή παραγωγικών συντελεστών στις πιο απομακρυσμένες γωνίες του πλανήτη, εκεί όπου οι συνθήκες θα εξασφάλιζαν το μέγιστο κέρδος της παραγωγής ή την ελάχιστη ζημία. Αυτή είναι μια πρώτη περιγραφή του ιμπεριαλισμού ο οποίος αποσκοπεί στην ιδιοποίηση της διεθνούς παραγόμενης αξίας. Ο οικονομικός φιλελευθερισμός έχει διεθνικό χαρακτήρα διότι κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται το βέλτιστο σημείο της καμπύλης των παραγωγικών δυνατοτήτων μιας εθνικής οικονομίας.

Παράλληλα όμως, η οικονομική δραστηριότητα έχει έναν πυρήνα αναφοράς, μια εθνική οικονομία και ένα έθνος ως χαρακτήρα και φορέα της οικονομικής στρατηγικής. Το πρώτο παράδοξο της εποχής λοιπόν ενσταλάζεται στην αντίφαση που δημιουργείται από τη ροπή του κεφαλαίου να έχει τόσο εθνικό όσο και διεθνή χαρακτήρα. Ο πόλεμος υπήρξε η έκφραση της βασικής αντίφασης ανάμεσα στις γιγαντιαίες παραγωγικές δυνάμεις και στο αναρχικό περίβλημα της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας.⁶

Πρέπει σε αυτό το σημείο να κάνουμε σαφές ότι αναφερόμαστε στις οικονομίες του ανεπτυγμένου πυρήνα του κόσμου, δηλαδή στα κράτη που ήταν σε θέση να υπερασπίσουν τις οικονομίες τους από το διεθνή ανταγωνισμό και όχι στα κράτη των οποίων οι οικονομίες ήταν περιφερειακές και εξαρτημένες από τον εκβιομηχανισμένο πυρήνα. Στις τελευταίες και στην οικονομία τους η βιβλιογραφία αναφέρεται συνολικά με τον όρο αποικίες συμπεριλαμβάνοντας τις έννοιες του προτεκτοράτου, των κτήσεων, των εξαρτημένων χωρών. Η διανομή τους αποτέλεσε και ένα από τα αίτια του

⁵ E. J Hobsbawm, op. cit., σελ. 71

⁶ Παντελή Πουλιόπουλου, *Τα λαϊκά μέτωπα*, εκδόσεις Σύνδεσμος "Παντελής Πουλιόπουλος", Αθήνα 1997, σελ. 24

Μεγάλου Πολέμου. Στο λενινισμό, οι αποικίες χαρακτηρίζονται ως «ιμπεριαλιστική λεία».

Τα έθνη-κράτη δεν σχεδίαζαν όπως είναι αυτονόητο τις οικονομικές τους πολιτικές εν κενώ. Οι ανερχόμενες οικονομίες τους διέπονταν από ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά, που είχαν να κάνουν με τη μεγιστοποίηση της ισχύος τους πολλώ δε μάλλον κατά την περίοδο της ύφεσης των κερδών οπότε ο κάθε δρων ζητά να αποκομίσει μεγαλύτερο μερίδιο από τα πεπερασμένα. Στα πλαίσια αυτών των ανταγωνισμών γεννήθηκε και ο ιδιόμορφος προστατευτισμός της εποχής, ο οποίος θύμιζε σε σημεία το μερκαντιλισμό του 16^{ου} αιώνα, τηρουμένων των υλικών και πολιτικών αναλογιών της εποχής την οποία εξετάζουμε. Ο προστατευτισμός της εποχής 1880-1914 δεν ήταν κατ' αρχάς γενικευμένος και αφορούσε ως επί το πλείστον το εμπόριο των βασικών αγαθών γιατί κατά τα άλλα η εποχή είχε τα χαρακτηριστικά της μετακίνησης κεφαλαίων και της οικονομικής μετανάστευσης.

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της εποχής είναι η εμφάνιση πιο συγκεντρωτικών μορφών στον κόσμο των εταιρειών. Παρότι λοιπόν, αναφερόμαστε σε εποχή ανταγωνισμού των οικονομιών, εμφανίζεται η τάση για εντός των συνόρων συγχώνευση εταιριών (τράστ) και δημιουργίας συμφωνιών με σκοπό τον έλεγχο της αγοράς. Αυτή η διαδικασία θα προσέδιδε στην οικονομία τα μονοπωλιακά χαρακτηριστικά που απασχόλησαν και το Λένιν στο έργο του ο *Ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού*. Για παράδειγμα, η βρετανική τράπεζα Lloyds απορρόφησε μέχρι το 1900, 164 μικρές τράπεζες στο βαθμό που οι τελευταίες θα γινόντουσαν αντικείμενο μουσειακού ενδιαφέροντος. Ο σχετικός αυτός οικονομικός συγκεντρωτισμός της εποχής δεν θα καθυστερούσε να οδηγήσει την Ευρώπη -τολμούμε να πούμε- και σε πολιτικό συγκεντρωτισμό, ο οποίος μετουσιώθηκε σε εθνικισμό και милитарισμό.

Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι η μεγέθυνση αυτή των οικονομικών οργανισμών θα δημιουργούσε και την ανάγκη της «επιστημονικής διοίκησης» η οποία γεννήθηκε κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης. Οι επιχειρήσεις λόγω του μεγέθους τους είχαν και αύξηση λειτουργικής πολυπλοκότητας σε συνδυασμό με το ότι η ανάγκη για μεγιστοποίηση των κερδών δεν απαλείφεται ποτέ στο καπιταλιστικό μοντέλο διοίκησης. Τα μοντέλα των

Τέυλορ και Φόρντ⁷ προσανατολίστηκαν στην ορθολογική χρήση του μηχανολογικού εξοπλισμού και εργατικού δυναμικού και εφαρμόστηκαν με σκοπό την αριστοποίηση της παραγωγής τόσο από τους καπιταλιστές όσο και από τους μπολσεβίκους οικονομολόγους.

Η αποδοτική οικονομική οργάνωση των επιχειρήσεων θα σήμαινε και μια παροδική οικονομική ανάκαμψη μετά τα μέσα του 1890 και έως το 1914. Αυτή η οικονομική ανάκαμψη συνδυάστηκε με ένα συνολικό κλίμα ευφορίας και αισιοδοξίας το οποίο κορυφώθηκε μέχρι και την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Η εποχή αυτή ονομάστηκε «belle époque» και οι «τίτλοι τέλους» της θα έπεφταν με το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

Η μετάπτωση από την Ύφεση στην Ωραία Εποχή θα γινόταν η αφορμή για να διατυπωθεί από τον Α. Λ. Χέλφαντ (1869-1924), έναν ιδιαίτερα οξυδερκή επαναστάτη ο οποίος έγραφε με το ψευδώνυμο Πάρβους η άποψη ότι θα ξεκίναγε μια νέα και μακρόχρονη περίοδος θυελλώδους ανάπτυξης του καπιταλισμού. Η ανάπτυξη ήταν τόσο ποσοτική (αύξηση ροής κεφαλαίων) όσο και ποιοτική (τεχνολογία). Η ποιοτική ανάπτυξη οφειλόταν στα τεχνικά και τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής. Ταυτόχρονα όμως, η εντατικά γοργή ανάπτυξη της τεχνικής φέρνει μαζί της ολοένα και περισσότερα στοιχεία αναντιστοιχίας ανάμεσα στις διάφορες πλευρές της εθνικής οικονομίας, στοιχεία χάους και κρίσεων⁸ που ξεκινούν να μετακυλίνουν στους εργαζόμενους κατά την εποχή που μελετούμε.

Η αντίθεση ανάμεσα στη Μεγάλη Ύφεση και την επόμενη περίοδο της πελώριας υλικής αναπτυξιακής έκρηξης έδωσε την αφορμή για τις πρώτες εικασίες περί «μακρόχρονων κυκλικών διακυμάνσεων» στην ανάπτυξη του παγκόσμιου καπιταλισμού, που αργότερα συνδέθηκαν με το όνομα του ρώσου οικονομολόγου Κοντράτιεφ.⁹ Τα μακρά κύματα Κοντράτιεφ (long waves Kondratiev ή K waves) διαρκούν κατά μέσο όρο πενήντα έτη και αποδίδονται με εναλλασσόμενους ανοδικούς και καθοδικούς ημιτονοειδείς κύκλους

⁷ Τα μοντέλα Τέυλορ και Φορντ εισαγάγουν την επιστημονική διοίκηση στη βιομηχανική παραγωγή. Αποβλέπουν στην αύξηση της παραγωγικότητας με την τυποποίηση των προϊόντων και με την υιοθέτηση αυστηρού καταμερισμού εργασίας ο οποίος έχει ως σκοπό την ελαχιστοποίηση του χρόνου εργασίας που απαιτείται για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος. Στηρίζονται στην αυστηρή εργασιακή πειθαρχία και επίβλεψη.

⁸ Β. Ι. Λένιν, *Ο Ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του Καπιταλισμού*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 34

⁹ E. J Hobsbawm, *op. cit.*, σελ. 81

ανάλογα και αντίστοιχα με το αν υπάρχει υψηλή ή χαμηλή οικονομική ανάπτυξη.¹⁰ Οι απόψεις περί τελεσιδικής ανόδου ή πτώσης του καπιταλισμού δεν θα επαληθεύονταν ακριβώς λόγω αυτής της θεωρίας.

Το μείζον σε μια εποχή οικονομικών ανταγωνισμών είναι οι συσχετισμοί οικονομικής ισχύος οι οποίοι φαίνονταν διαφοροποιημένοι από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Αναφέραμε προηγουμένως πως η αρχή του 20^{ου} αιώνα ήταν μια εποχή γενικής ευφορίας για την Ευρώπη, η οποία ευφορία ήταν απότοκος της οικονομικής ανάπτυξης η οποία προερχόταν από τις τεχνολογικές βελτιώσεις και την επιστημονική διοίκηση στην παραγωγή. Η αρχή του 20^{ου} αιώνα και μέχρι το 1914 μπορεί να εμφανίζεται με θετικό πρόσημο μέσα στην Ιστορία. Η Μεγάλη Ύφεση όμως του 1870-1890 είχε αφήσει ανεπανόρθωτες ζημιές σε ορισμένες οικονομίες οι οποίες από τότε θα υφίσταντο βουβή αλλά ανεπανόρθωτη διάβρωση ακόμα και κατά τη διάρκεια της περιόδου ανάπτυξης.

Η οικονομική κατάσταση της εποχής είχε ως εξής : μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο πιο ισχυρός παίκτης του συστήματος ήταν η βρετανική αυτοκρατορία η οποία είχε οικονομική υπεροχή και ναυτική παντοκρατορία. Χαρακτηριστικά της οικονομίας της ήταν η εξαγωγή κεφαλαίων και η επιβολή δασμών. Το 40% του κεφαλαίου της ήταν επενδυμένο στο εξωτερικό¹¹. Ενισχυτικός παράγοντας της βρετανικής οικονομίας υπήρξαν τόσο οι φανεροί όσο και οι άδηλοι πόροι οι οποίοι συνέρεαν από τις επενδυτικές αυτές τοποθετήσεις. Οι αποικίες από την άλλη ήταν ουσιαστικά τα μέρη όπου τοποθετούνταν τα βρετανικά κεφάλαια ενώ παράλληλα αποτελούσαν τον φυσικό χώρο αγοράς των προϊόντων των εξαγωγών. Η ύπαρξη δασμών προστάτευε τα βρετανικά προϊόντα από τις εξαγωγές των τρίτων χωρών.

Ακολουθούσαν Γερμανία και ΗΠΑ οι οποίες θα πλεονεκτούσαν στο ότι η εκβιομηχάνισή τους είχε καθυστερήσει σε σχέση με τη Βρετανία και αυτό που συνέβη είναι ότι κατά κάποιο τρόπο μετέτρεψαν το μειονέκτημα τους σε προβάδισμα : πιο συγκεκριμένα λόγω αυτής της καθυστέρησης απέκτησαν νεότερο υπέρτερο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, τεχνολογικά εξελιγμένο σε σχέση με αυτό της τότε υπερδύναμης της οποίας το μεγαλύτερο μέρος του εξοπλισμού έκανε χρήση της ατμοηλεκτρικής ενέργειας. Στην πορεία, η

¹⁰ wikipedia.org/wiki/Kondratiev_wave

¹¹ Ευάγγελου Χεκίμογλου, *op. cit.*, σελ. 17

Βρετανία επίσης απέκτησε εξελιγμένο εξοπλισμό, ενόσω εκείνη όμως απόσβενε πάγια κόστη, οι ανταγωνιστές της παρήγαγαν κέρδη. Βέβαια δεν υπονοούμε ότι η αρχή του 20^{ου} αιώνα δεν ήταν θετική και για τη βρετανική αυτοκρατορία.

Η Βρετανία, όπως θα έλεγε ο David Ricardo, είχε το συγκριτικό πλεονέκτημα των αποικιών της. Οι αποικίες ήταν ο τόπος όπου τοποθετούσε τις εξαγωγές της και τα κεφάλαιά της. Επίσης, αποτελούσαν και φυσικό χώρο αγοραπωλησίας. Συνεπάγεται ότι τα κεφάλαια αυτά ενίσχυαν την τοπική παραγωγή και περιόριζαν τα κέρδη στις μητροπόλεις. Επιπλέον, οι αποικίες α)δε σήμαιναν για την κατέχουσα μητροπολιτική χώρα θετικό εμπορικό ισοζύγιο, β)δε σήμαιναν ισχυρά δημόσια οικονομικά.¹² Τα δυο αυτά πορίσματα επαληθεύονταν από την περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας η οποία είχε υψηλό εμπορικό έλλειμμα και την υψηλότερη δημοσιονομική επιβάρυνση. Επιπλέον, φαίνεται πως είχε φτάσει η εποχή που ως ναυτική δύναμη, είχε να αντιμετωπίσει φυγόκεντρες τάσεις αποδυνάμωσης.

Προβλήματα με το εμπορικό της ισοζύγιο δεν είχε μόνο η Βρετανία αλλά και η Γερμανία σε αντίθεση με τις ΗΠΑ οι οποίες εμφάνιζαν πλεόνασμα στο εμπορικό τους ισοζύγιο και ανάπτυξη τόσο σε απόλυτους όσο και σε σχετικούς αριθμούς. Προβλήματα με δημόσιο χρέος είχε η Γαλλία η οποία μετά τον πόλεμο με τη Γερμανία(1890) είχε χάσει τις, πλούσιες σε μεταλλεύματα, εκβιομηχανισμένες Αλσατία και Λορένη .

Η παραγωγή αναπτυσσόταν ταχύτατα στις περισσότερες χώρες αλλά με διαφορετική ταχύτητα στην καθεμία από αυτές. Επιπλέον, παρά τις αυξημένες εμπορικές ροές υπήρχαν έντονοι δασμολογικοί φραγμοί, κυρίως στη Βρετανία, οι οποίοι για μια μακρά περίοδο κρατούσαν τα κέρδη της αυτοκρατορίας σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο. Σταδιακά όμως τα ομοειδή προϊόντα που συνέρεαν από τη Γερμανία και της ΗΠΑ έγιναν τόσο φτηνότερα από πριν λόγω των κεφαλαιουχικών αποσβέσεων, έτσι ώστε το δασμολογικό σύστημα της Βρετανίας δεν αρκούσε για να προστατέψει τα κέρδη της. Η τεχνολογική βελτίωση της διεθνούς ναυσιπλοΐας και η μείωση του μεταφορικού κόστους επιδείνωσαν περαιτέρω την κατάσταση προς όφελος

¹² Ευάγγελου Χεκίμογλου, *op. cit.*, σελ.19

της αμερικανικής οικονομίας η οποία έκτοτε εμπλέκεται έντονα στην ευρωπαϊκή οικονομία και στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Προσπαθώντας να ερμηνεύσουμε τα οικονομικά φαινόμενα που υποσκάπτουν μια κρίση που έφτασε να μετουσιωθεί σε παγκόσμια σύρραξη, ο προβληματισμός δεν έγκειται στην αύξηση ή στην παρακμή της οικονομικής ισχύος του καθενός ξεχωριστού ισχυρού δρώντος. Το διεθνές σύστημα πρέπει να μελετάται και ως σύνολο, κατά πόσο δηλαδή είχαμε συνολική ανάπτυξη της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο ή αν τελικά η ανάπτυξη ήταν τόσο ανισομερής έτσι ώστε να γεννηθούν σειρά οικονομικών κρίσεων οι οποίες μπορούσαν να επιλυθούν μόνο με εκτροπή του status quo. Το βέβαιο είναι πάντως ότι το χαμηλότερο και το υψηλότερο σημείο της καμπύλης του Κοντράτιεφ τέμνουν την εποχή που εξετάζουμε στα δύο¹³.

Το συμπέρασμα που απορρέει από τα προαναφερθέντα είναι ότι στις παραμονές του πολέμου υπήρχε οικονομική ανάπτυξη αλλά η ανάπτυξη αυτή ήταν άνιση και στις χώρες που τη βίωσαν, είχε να κάνει με τεχνικές και τεχνολογικές βελτιώσεις στον τρόπο παραγωγής. Εντούτοις, η πτώση των κερδών δημιούργουσε τεράστιες πιέσεις στα ισχυρά κράτη. Επιπρόσθετα, η οικονομική ύφεση των ετών 1873-1890 είχε ασκήσει αργή αλλά διαβρωτική επίδραση στη διεθνή οικονομία. Η κρίση του 1914 ήταν επί της ουσίας πολιτική και κοινωνική και αφορούσε τις δομές διακυβέρνησης οι οποίες δεν μπορούσαν να αναπαράγουν και να διαιωνίσουν τις αυτοκρατορίες.

Είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε ότι η εποχή που εξετάζουμε, η έναρξη του 20^{ου} αιώνα, συνοδεύτηκε και από μείζονες κοινωνικές αλλαγές, άμεσα συσχετιζόμενες με τα οικονομικά φαινόμενα. Η καθιέρωση της μισθωτής εργασίας ήταν μια από αυτές τις αλλαγές. Η δημιουργία των εργατικών τάξεων ως σύνολο επιμέρους κλάδων των εργαζομένων, επίσης. Η εργατική τάξη ενωμένη πια θα διεκδικούσε τα δικαιώματά της μέσα από τη δημιουργία συνδικάτων. Η ίδια, θα έφερε στην πλάτη της το μεγαλύτερο βάρος της πολιτικής κρίσης που αναλύουμε.

¹³ E. J Hobsbawm, op. cit., σελ.82

“Οι μεγάλες δυνάμεις στις μέρες μας μοιάζουν με ταξιδιώτες, άγνωστους μεταξύ τους, οι οποίοι συμπτωματικά βρέθηκαν στο ίδιο βαγόνι. Παρακολουθούν ο ένας τον άλλο και όταν κάποιος βάζει το χέρι στην τσέπη του, οι συνταξιδιώτες του βγάζουν ενστικτωδώς τα περιστροφά τους ώστε να προλάβουν να πυροβολήσουν πρώτοι”

Ότο φον Μπίσμαρκ

2.2 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Μέχρι τις παραμονές του 1914, παρά τους ανταγωνισμούς που είχαν εκδηλωθεί κυρίως μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, ένας μεγάλος πόλεμος φάνταζε αδύνατος. Σε αυτή την αντίληψη είχαν παίξει ρόλο διάφοροι παράγοντες, όπως η εκατονταετής περίοδος ειρηνικής συνύπαρξης των ευρωπαϊών, που είχε εγκαθιδρυθεί με το Συνέδριο της Βιέννης, αλλά και το γεγονός ότι η περίοδος της εκκίνησης του εικοστού αιώνα, που σε γενικές γραμμές ήταν μια περίοδος ανάπτυξης είχε αφήσει, όχι αδικαιολόγητα, την αίσθηση ότι η ευφορία της belle époque θα διαρκούσε.

Πιθανόν, με τα δεδομένα μιας μετέπειτα εποχής να ήταν πιο προφανές το που θα μπορούσαν να καταλήξουν οι ανταγωνισμοί ισχύος της εποχής των αυτοκρατοριών, όπως χαρακτηρίζεται από το Hobsbawm η εποχή 1875-1914. Έχουμε όμως αναφέρει ότι ποτέ άλλοτε, στην πολιτική ιστορία, δεν είχε γίνει πιο σαφής η σύνδεση οικονομίας και πολιτικής. Ο Λένιν στον *Ιμπεριαλισμό* γράφει κάτι χαρακτηριστικό πάνω σε αυτό : « Η προσωπική ένωση των τραπεζών με τη βιομηχανία συμπληρώνεται με προσωπική ένωση αυτών ή εκείνων των εταιρειών με την κυβέρνηση».¹⁴ Ο επιχειρηματικός κόσμος ξεκίνησε από τότε να ταυτίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις κυβερνήσεις.

Η παγκοσμιοποιημένη οικονομία η οποία εφάρμοζε τους όρους του *laissez faire*, βυθισμένη στις ίδιες της τις αντιφάσεις, δεν αρκούσε για τη δημιουργία παγκοσμιοποιημένης πολιτικής. Τουναντίον, η πολιτική της ισχύος (*power politics*) θα μεσουρανούσε. Είναι η εποχή που καθιερώνονται στην πρακτική πολιτική ορισμένοι βασικοί όροι των διεθνών σχέσεων, όπως *Realpolitik* ή *Weltpolitik* (παγκόσμια πολιτική)¹⁵ υποδηλώνοντας μια καινούρια

¹⁴ Β. Ι. Λένιν, *op. cit.*, σελ.49

¹⁵ Πάνος Τσακαλογιάννης, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Από τη Βασίλισσα στο τείχος του Βερολίνου*, Τόμος Β' (1890-1989), εκδόσεις Εστία, γ' έκδοση, Αθήνα 2003, σελ.66

ροπή στις σχέσεις των κρατών. Η πιθανότητα συγκρουσιακού ξεσπάσματος ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις είχε αρχίσει να αυξάνεται καθώς η οικονομική κρίση αποκτούσε πολιτικό βάθος.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά. Στην Ευρώπη των τελευταίων δεκαετιών του 19^{ου} αιώνα, στην οποία οι εθνικές μειονότητες εκδηλώνονται αδιάκοπα, η εθνική υπερηφάνεια εκτρέπεται σε «εθνικισμό», αφού κάθε χώρα ζητεί να επιδείξει την υποτιθέμενη ανωτερότητα της έναντι των άλλων και να επιβάλει τις αξίες της και τα εγωιστικά συμφέροντά της.¹⁶ Οι κυριαρχικές τάσεις της Μεγάλης Βρετανίας έβρισκαν σε ένα μεγάλο βαθμό διέξοδο στις αποικίες. Ήταν η εποχή της υπέροχης απομόνωσης (*splendid isolation*, 1816-1904), όταν η Βρετανία απολάμβανε την οικονομική και στρατηγική της υπεροχή.

Εν τω μεταξύ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η υπόλοιπη Ευρώπη αποτελείτο από δυο ανταγωνιστικές ομαδοποιήσεις κρατών. Από τη μια μεριά βρισκόταν η τριπλή συμμαχία της Γερμανίας, της Αυστρο-ουγγαρίας και της Ιταλίας όπου ενωνόταν το πρώην ανατολικό μισό της Λατινικής Χριστιανοσύνης, όπου τα εθνικά κράτη αποτελούσαν ακόμα καινοτομία. Απέναντί τους βρίσκονταν η Γαλλία και η Ρωσία, δύο δυσσαρεστημένες μεγάλες δυνάμεις.

Πέρα όμως από αυτές τις τυπικές συμμαχίες, σε ένα βαθύτερο επίπεδο όλες σχεδόν οι δυνάμεις της Ευρώπης άρχισαν να ανησυχούν ολοένα και περισσότερο για την ταχεία αύξηση της βιομηχανικής και στρατιωτικής ικανότητας του νέου γερμανικού Reich.¹⁷ Η μόνη χώρα που ξεπερνούσε την ενωμένη πλέον Γερμανία σε πληθυσμό ήταν η Ρωσία, η πρώτη όμως ξεπερνούσε όλες τις υπόλοιπες σε μόρφωση και δεξιότητες. Στη διεθνή σκακιέρα είχαν προστεθεί με δυναμικό τρόπο οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία.

Όπως είχαμε αναφέρει και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η περίοδος 1875-1913 ήταν μια περίοδος με αντιφατικά χαρακτηριστικά στην οικονομία και κατ' επέκταση στην πολιτική. Οι δύο μεγαλύτερες δυνάμεις της εποχής, η Μεγάλη Βρετανία και η Γερμανία, δεν ήταν ανέκαθεν ανταγωνιστικές. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, έως το 1902 για να ακριβολογούμε, υπήρξαν τρεις

¹⁶ Serge Bernstein & Pierre Milza, *Ιστορία της Ευρώπης, Η ευρωπαϊκή συμφωνία και η Ευρώπη των εθνών, (1815-1919)*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Μάρτιος 1977, σελ.149

¹⁷ Adam Watson, *Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας, μια συγκριτική ιστορική ανάλυση*, εκδόσεις Ποιότητα, Β' Έκδοση, Αθήνα 2006, σελ 481-482

σοβαρές προσπάθειες, η πρώτη το 1885-1889, με γερμανική πρωτοβουλία, η δεύτερη και η τρίτη το 1898 και το 1901 αντίστοιχα, με βρετανική κυρίως πρωτοβουλία για μια βρετανογερμανική συμμαχία.¹⁸ Οι προσπάθειες αυτές δεν τελεσφόρησαν αλλά σταδιακά η εκβιομηχάνιση της Γερμανίας, θα δημιουργούσε πόλωση ανάμεσα στις δύο χώρες. Λίγο πριν την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, η Γερμανία έγινε η δεύτερη βιομηχανική δύναμη της Ευρώπης, πιέζοντας ασφυκτικά το Ηνωμένο Βασίλειο.¹⁹

Η Γερμανία αφ' ενός είχε αρχίσει να γίνεται η δεύτερη βιομηχανική δύναμη στην Ευρώπη, η Βρετανία αφ' ετέρου είχε αρχίσει να λαμβάνει τα πρώτα σημάδια της παρακμής που απέρρεαν από τις αντιοικονομίες κλίμακας και τις εξωτερικές αντιοικονομίες που δημιουργούσε η κατοχή των αποικιών. Μιλάμε για αντιοικονομίες κλίμακας όταν κατά την αύξηση του μεγέθους μιας παραγωγικής μονάδας, αρχίζει μετά από ένα σημείο να αυξάνεται το μέσο κόστος παραγωγής του προϊόντος της²⁰ και επιπλέον όταν εξωτερικές επιδράσεις συμβάλλουν στην αύξηση του κόστους παραγωγής, μιλάμε για εξωτερικές αντιοικονομίες.²¹ Η Βρετανία παρουσίαζε και τα δυο αυτά οικονομικά προβλήματα ενόσω η Γερμανία αύξανε την ισχύ της.

Μια κρίση για έναν δρώντα του διεθνούς συστήματος είναι παράλληλα μια ευκαιρία για κάποιον άλλο. Η αύξηση της γερμανικής ισχύος και η διεύρυνση της γερμανικής παραγωγικής βάσης θα της επέβαλε να αναζητήσει νέες αγορές, νέους φυσικούς χώρους για να επεκτείνει τις οικονομικές της δραστηριότητες. Λόγω του ότι παραδοσιακά ήταν μια δύναμη χερσαίας ισχύος θα προσπαθούσε να αναζητήσει άνοιγμα σε άλλες ηπείρους και στη θάλασσα αφού ο χώρος στην Ευρώπη ήταν κορεσμένος και περιορισμένος.

Όπως πολύ εύστοχα το θέτει ο Robert Gilpin «παρότι η ιεραρχία του γοήτρου, η κατανομή των εδαφών, οι κανόνες του συστήματος και η διεθνής κατανομή εργασίας συνεχίζουν να ευνοούν την παραδοσιακή κυρίαρχη δύναμη ή δυνάμεις, η βάση ισχύος στην οποία σε τελική ανάλυση στηρίζεται η

¹⁸ Πάνος Τσακαλογιάννης, *op. cit.*, σελ 19

¹⁹ Serge Berstein, *Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20^ο αιώνα*, εκδόσεις Ποιότητα-Hachette, Γ' Έκδοση, Αθήνα 2004, σελ 67

²⁰ Γεωργίου Χριστ. Κώττη & Αθηνάς Πετράκη-Κώττη, *Σύγχρονη Μικροοικονομική*, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα 2000, Α' Έκδοση, σελ 318

²¹ *Ibid*, σελ 325

διακυβέρνηση του συστήματος έχει διαβρωθεί λόγω της διαφορετικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης μεταξύ των κρατών».²²

Αξίζει να σταθούμε στο διαφορετικό τρόπο με τον οποίο οι ρεαλιστές και οι μαρξιστές μελετητές των διεθνών σχέσεων εξετάζουν την ουσία της πολιτικής κρίσης η οποία ξέσπασε το 1914. Παρατηρούμε ότι από την ρεαλιστική σχολή υπάρχει μια τάση υιοθέτησης μιας «οικονομίστικης» άποψης περί πολέμου, εννοώντας ότι ο πόλεμος τείνει να αναλύεται με βάση τα ισοζύγια της ισχύος και το ισοζύγιο κόστους-οφέλους, αποκόβοντας σε μεγάλο βαθμό τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής από την εσωτερική πολιτική και ακυρώνοντας το διαλεκτικό τους συσχετισμό.

Οι ρεαλιστές (Morgenthau, Waltz, Carr, Gilpin, Kissinger, Mearsheimer, Brzezinski, κ.α) επιμένουν στη βαρύτητα της εξωτερικής πολιτικής όμως και η ανάλυση της εσωτερικής πολιτικής εξηγεί πολλά από τα αίτια των πολέμων, θα προσέθεταν οι μαρξιστές. Οι εσωτερικοί κλυδωνισμοί που προηγήθηκαν πριν τελικά παραταχθούν οι στρατοί των αυτοκρατοριών, επηρέασαν τόσο τις μεταξύ τους σχέσεις όσο και την κάθε δύναμη καθεαυτή. Μαζί με την εξαγωγή των κεφαλαίων οι μεγάλες δυνάμεις θα έκαναν και εξαγωγή της κρίσης τους, πρακτική που είναι μέχρι και σήμερα διαδεδομένη ανάμεσα στα κράτη.

Παραμένει ουσιαστικό να εξετάσουμε και την εσωτερική πολιτική κατάσταση των χωρών που έλαβαν μέρος στον πόλεμο. Διαφορετικά, χάνουμε ένα πολύ σημαντικό κομμάτι στο αναλυτικό πλαίσιο, εάν όχι το μείζον. Στην εσωτερική πολιτική κατάσταση, όπως αυτή επικρατεί σε μια χώρα, φαίνεται πως επιμένουν οι μαρξιστές αναλυτές του πολέμου (Λένιν, Τρότσκι, Wallerstein, Hobsbawm, Gowan, Κονδύλης, κ.α) . Οι απόψεις τους απορρίπτουν το ότι ένας τόσο μεγάλος πόλεμος ήταν επί της ουσίας μια ακόμη περίπτωση που το όφελος της συντήρησης του status quo υπερφαλάγγισε το κόστος της αλλαγής του, και ότι αργά ή γρήγορα θα συνέβαινε.

Σε τελική ανάλυση, μέχρι το 1914, είναι βέβαιο ότι καμία κυβέρνηση μεγάλης δύναμης δεν ήθελε ούτε ένα γενικό ευρωπαϊκό πόλεμο ούτε καν μια περιορισμένη σύρραξη με κάποια άλλη ευρωπαϊκή δύναμη. Αυτό αποδεικνύεται κατηγορηματικά από το γεγονός ότι εκεί όπου οι φιλοδοξίες

²² Robert Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004, Έκδοση Πρώτη, σελ. 313

των μεγάλων δυνάμεων βρίσκονταν σε πλήρη αντίθεση, δηλαδή στην υπερπόντια ζώνη των αποικιακών κατακτήσεων και διαιρέσεων, οι πολυάριθμες αντιπαραθέσεις τους ρυθμιζονταν πάντοτε με κάποια ειρηνική διευθέτηση.²³

Ο Peter Gowan, στο άρθρο του *A calculus of power*, κάνει μια μαρξιστική κριτική στη ρεαλιστική θεωρία του πολέμου με αφορμή το βιβλίο *Η τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* του John Mearsheimer. Σε αυτό το άρθρο αναπτύσσει την άποψη που ενυπάρχει και στη σκέψη του Hobsbawm. Σύμφωνα με αυτόν ο πόλεμος δεν ήταν βέβαιο πως θα είχε συμβεί γιατί δεν είχε να κάνει τόσο με το ότι η ενωμένη αυτοκρατορική Γερμανία του Γουλιέλμου επιθυμούσε να μετατραπεί από δυνητικό ηγεμόνα σε περιφερειακό ηγεμόνα, εφαρμόζοντας τον επιθετικό ρεαλισμό (offensive realism). Αυτή είναι η άποψη που διατυπώνεται μέσα στο βιβλίο του Mearsheimer. Τουλάχιστον, τα αίτια του πολέμου ήταν πιο πολύπλοκα και όχι τόσο σχηματικά.

Η κρίση του 1914 δεν πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα του επιθετικού ρεαλισμού, καθώς οι ρίζες της βρίσκονται στις κοινωνικές και πολιτικές τάσεις, οι οποίες ταρακουνούσαν τις διάφορες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις της Υψηλής στη μετάβαση τους στο σύγχρονο καπιταλισμό²⁴. Η παλιά μορφή του καπιταλιστικού συστήματος αναπτυσσόταν εντός των αυτοκρατορικών συστημάτων διακυβέρνησης, όπου υπήρχε πολύ περιορισμένη λαϊκή συμμετοχή. Η λαϊκή συμμετοχή στη διακυβέρνηση ήταν ανέφικτο να παραμείνει περιορισμένη λόγω του ότι οι μάζες βίωναν ποιοτικές μετατροπές στον τρόπο διαβίωσής τους και αργά η γρήγορα θα διεκδικούσαν και ποιοτικές παραχωρήσεις, δηλαδή κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα.

Ο σύγχρονος μονοπωλιακός καπιταλισμός των τριών πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα είναι ουσιαστικά ο καπιταλισμός που αναπτύσσεται

²³ E. J Hobsbawm, op. cit., σελ. 476

²⁴ Συγκεκριμένα γράφει: «Υπάρχουν ασφαλώς πολυάριθμα στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι το 1914 το Βερολίνο πίστευε ότι θα μπορούσε να νικήσει σε έναν ευρωπαϊκό πόλεμο αλλά κανένα που να αποδεικνύει ότι σκόπιμα τον προκάλεσε. Η κρίση αυτού του έτους δεν εμπίπτει στο αναλυτικό πλαίσιο του επιθετικού ρεαλισμού. Οι ρίζες του βρίσκονται ξεκάθαρα στις βαθιές κοινωνικές και πολιτικές εντάσεις οι οποίες έσειαν τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις της ευρωπαϊκής ηπείρου στη διάρκεια της μετάβασής τους στο σύγχρονο καπιταλισμό, και το ρόλο συνδυαστικού κρίκου που έπαιζαν ο σφωβινισμός και ο μιλιταρισμός στην εγχώρια κυριαρχία, κρατώντας υπό έλεγχο τα εργατικά αιτήματα και το δικαίωμα ψήφου».

Peter Gowan, "A calculus of power", New Left Review, July-August 2002, σελ. 57

στα πλαίσια μιας κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Αντλεί νομιμοποίηση από τις αστικοδημοκρατικές διαδικασίες. Η μετάβαση στο μοντέρνο καπιταλισμό, δημιούργησε φοβερούς εσωτερικούς κοινωνικούς κλυδωνισμούς στις καπιταλιστικές χώρες, διότι έπρεπε να εφευρεθεί το πολιτικό σύστημα που θα αναπαράγει το οικονομικό σύστημα, κάτι το οποίο σήμαινε πως έπρεπε να γίνουν δημοκρατικές παραχωρήσεις στον ευρύ πληθυσμό, ήτοι τον εργαζόμενο πληθυσμό (υπαγωγή της εργασίας στο κεφάλαιο). Έπρεπε λοιπόν να γίνουν αστικοδημοκρατικές παραχωρήσεις και να αναγνωριστούν πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα στις μάζες. Η διαδικασία κοινωνικής μετάβασης ήταν πολύπλοκη και δύσκολη. Ο Παναγιώτης Κονδύλης περιγράφει την ανάγκη αυτή για μετάβαση «κοινωνικό ζήτημα».²⁵ Στη θέση του ολιγαρχικού και ιεραρχικού αστικού φιλελευθερισμού θα έμπαινε η μαζική δημοκρατία.

Σε αυτό το σημείο θα εξετάσουμε τους δυο βασικούς αντιπάλους στο διεθνές σύστημα κρατών της εποχής, τη Βρετανία και τη Γερμανία. Η Βρετανία, όπως αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο δεχόταν τις συνέπειες μιας μεγάλης οικονομικής κρίσης, της μεγάλης ύφεσης. Στη δύσκολη αυτή συγκυρία οι κοινωνικές εντάσεις πολλαπλασιάζονται και το Ηνωμένο Βασίλειο γνωρίζει ταυτόχρονα τη ριζοσπαστικοποίηση των συνδικάτων του τα οποία διοχέτευαν τη δράση τους σε μια σοσιαλιστική κατεύθυνση. Ανάμεσα στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα το Ηνωμένο Βασίλειο γνωρίζει και τις πρώτες μαρτυρίες για τη γένεση μιας νέας πολιτικής δύναμης, που εξασφαλίζει την πολιτική αντιπροσώπευση του εργατικού κόσμου, των Εργατικών.²⁶ Ιστορικά, τα εργατικά και σοσιαλιστικά κόμματα που βρίσκονται στην κυβέρνηση ή στην αντιπολίτευση των δυτικοευρωπαϊκών χωρών γεννήθηκαν ανάμεσα σε 1875 και 1914.

Από το 1906 ως το 1911 η ριζοσπαστική πτέρυγα του Φιλελεύθερου Κόμματος, η οποία είχε την εξουσία, ψήφισε μια σειρά από νόμους(Acts) που αφορούσαν την εργασία. Αυτά κατοχύρωναν τη θέση των συνδικάτων, αύξαναν τις αποζημιώσεις για τα εργατικά ατυχήματα, καθιέρωναν τις εργατικές συντάξεις και ένα ελάχιστο βασικό μισθό σε ορισμένα επαγγέλματα

²⁵ Παναγιώτης Κονδύλης, *Από τον 20ο στον 21ο αιώνα, Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1998, σελ 15

²⁶ Serge Bernstein, *op. cit.*, σελ. 39

και θεσμοθέτησαν υποχρεωτικές ασφαλίσεις ασθενείας και ανεργίας.²⁷ Ήταν η αρχή του βρετανικού πολιτικού εκδημοκρατισμού στα πλαίσια του οποίου έγιναν σημαντικές αποδόσεις εργασιακών δικαιωμάτων.

Η Γερμανία από την άλλη, επιβαλλόταν να προχωρήσει σε άλλου τύπου μεταρρυθμίσεις. Η οικονομική ανάπτυξη της Γερμανικής Αυτοκρατορίας οδηγεί στη σύσταση μιας αντισυντηρητικής-αντιμοναρχικής συσπείρωσης, της Hansabund, η οποία συγκεντρώνει τη μικρή και μεσαία αστική τάξη των τεχνιτών, των εμπόρων και των δημοσίων υπαλλήλων και οργανώνει διαδηλώσεις για να διεκδικήσει το κοινοβουλευτικό πολίτευμα.²⁸ Μέχρι το 1912 η αντιπολίτευση θα αποτελεί και την πλειοψηφία του Ράιχσταγκ χωρίς να προλάβει να ολοκληρώσει τη διαδικασία μετάβασης στον κοινοβουλευτισμό, αφού τελικά θα επικρατήσει το ρεβιζιονιστικό-μιλιταριστικό στοιχείο που συνέτεινε στο ξέσπασμα του πολέμου του 1914.

Μαζί λοιπόν με το ζευγάρι των ανταγωνιστών που βρίσκονταν υπό κρίση και μετάβαση, της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και της Γερμανίας, που αποτελούν τον κεντρικό άξονα της αντιπαράθεσης, είχαμε και την κοινωνική ανάφλεξη εντός των χωρών η οποία προερχόταν από την ολοένα ισχυρότερη τάση των μαζών για συμμετοχή στο γίνεσθαι. Στην περίπτωση της Βρετανίας είχε δημιουργηθεί η ανάγκη για κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα. Στην περίπτωση της λιγότερο φιλελεύθερης Γερμανίας, η ανάγκη για κοινοβουλευτισμό υπήρξε ακόμα πιο βασική. Σημειώνουμε εδώ ότι ακόμα και κάποιες χώρες τις οποίες θεωρούμε αρκετά δημοκρατικές, όπως οι σκανδιναβικές, άργησαν πολύ να επεκτείνουν το δικαίωμα ψήφου.²⁹ Οι μάζες θα ανέβαιναν στην πολιτική σκηνή, είτε το ήθελαν οι ηγέτες είτε όχι. Ο εκδημοκρατισμός της πολιτικής δεν χωρούσε άλλη αναβολή. Στο εξής, το πρόβλημα ήταν η χειραγώγηση του.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1870-1914 συντελέστηκε ένα πολύ σπουδαίο γεγονός, η δημιουργία της εργατικής τάξης. Οι τάξεις, υποστηρίζει ο Hobsbawm, ποτέ δεν είναι δημιουργημένες, με την έννοια ότι είναι τελειωμένες, ή ότι έχουν αποκτήσει το οριστικό τους σχήμα. Βρίσκονται υπό

²⁷ Ibid, σελ., 39

²⁸ Ibid, σελ 79

²⁹ Η Νορβηγία διπλασίασε το εκλογικό της σώμα το 1898 από 16,6% σε 34,8%, η Φινλανδία με την επανάσταση του 1905 έδωσε το δικαίωμα ψήφου στο 76% των ενηλίκων, ενώ στη Σουηδία το εκλογικό σώμα διπλασιάστηκε το 1908 φτάνοντας το ποσοστό της Νορβηγίας. E. J Hobsbawm, op. cit., σελ. 139

συνεχή διαμόρφωση.³⁰ Είναι η περίοδος που το προλεταριάτο έχει αρχίσει να παίζει τον ιστορικό του ρόλο σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες στο βαθμό που έχει συντελεστεί – και ύστερα από έντονη αντίδραση των πολιτικών ελίτ - η διεύρυνση του εκλογικού σώματος.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, τα δυο τρίτα σχεδόν του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στις μεγαλουπόλεις, απασχολούνταν σε βιομηχανικές εργασίες. Όπου το επέτρεπε η ύπαρξη δημοκρατικών και εκλογικών πολιτικών συστημάτων, εμφανίστηκαν επί σκηνής και μεγάλωσαν με εντυπωσιακά γοργούς ρυθμούς μαζικά κόμματα με εργατική βάση, εμπνεόμενα ως επί το πλείστον από μια ιδεολογία επαναστατικού σοσιαλισμού, υπό την καθοδήγηση ανδρών –ενίοτε και γυναικών- που πίστευαν σε μια τέτοια ιδεολογία.

Το 1880 τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα ήσαν ακόμα λίγο πολύ ανύπαρκτα, με σημαντική εξαίρεση το Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, που είχε πρόσφατα (1875) ενοποιηθεί και αντιπροσώπευε ήδη υπολογίσιμη εκλογική δύναμη.³¹ Φυσικά, η νέα αυτή νόρμα θα δημιουργούσε εύλογη ανησυχία στις ελίτ της εποχής, στο βαθμό που έμοιαζε αυτονόητο ότι τα οργανωτικά εργατικά σχήματα, αργά ή γρήγορα, θα εγείρανε και ταξικά αιτήματα ανταγωνιστικά με εκείνα της τάξης που είχε την κυριότητα των παραγωγικών συντελεστών, όπως πράγματι συνέβη. Το προλεταριάτο θα συντασσόταν όλο και περισσότερο με τα κόμματά του τα οποία σταδιακά θα μετατρέπονταν σε μαρξιστικά αξιακά μορφώματα με ιδεολογικό υπόβαθρο και πρόγραμμα.

Δεν υπονοούμε ότι η ανερχόμενη εργατική τάξη προκάλεσε τον πόλεμο, καθότι την περίοδο που μελετάμε η ισχύς της ήταν minimum όπως και οι διεκδικήσεις της αστικοδημοκρατικές. Η παραπάνω ανάλυση έγινε για την απόκτηση σφαιρικής εικόνας της περιόδου 1870-1914. Συμπερασματικά, το 1914 δεν βρίσκονταν μόνο οι κυβερνήσεις των αυτοκρατοριών σε αναβρασμό, αλλά και η πλειοψηφία των πληθυσμών τους.

³⁰ Eric Hobsbawm, *Ξεχωριστοί άνθρωποι, αντίσταση εξέγερση και τζαζ*, εκδόσεις Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001, σελ 90.

³¹ E. J Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, 2007, σελ. 186

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

“πόλεμος πάντων μεν πατήρ ἐστί”

Ηράκλειπος

3.1 Η ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

Ο πόλεμος είναι μια πράξη βίας, προορισμένη στο να καταναγκάσει τον αντίπαλο να εκτελέσει τη θέλησή μας.³² Είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο με πολυεπίπεδο χαρακτήρα ο οποίος μπορεί να πάρει αντίστοιχες κοινωνικές εκφάνσεις. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο έχει απασχολήσει τον άνθρωπο τόσο ώστε να έχουμε στοιχεία για την εξέλιξή του παράλληλα με την ιστορία της γραφής και του πολιτισμού, πολύ δε πριν γίνει λόγος για διεθνές σύστημα κρατών.

Ο πολιτικός ρεαλισμός υποστηρίζει ότι ο πόλεμος είναι ένα φαινόμενο του διεθνούς συστήματος κρατών το οποίο γεννά η «άνιση ανάπτυξη και η άνιση κατανομή ισχύος».³³ Εντείνεται από την ύπαρξη «διεθνούς αναρχίας»³⁴ με την έννοια ότι δεν υπάρχει κεντρική εξουσία που να επιβάλλει την τάξη³⁵ («κυβέρνηση των κυβερνήσεων»³⁶). Καθοριστικός παράγων είναι ο φόβος³⁷ ο οποίος προκαλεί την επιθετικότητα και τους ανταγωνισμούς ισχύος ανάμεσα στα κράτη και το παράγωγο του φόβου «δίλημμα ασφαλείας και ισχύος»-περισσότερη ισχύς και ασφάλεια για ένα κράτος, λιγότερη ισχύς και ασφάλεια για κάποιο άλλο.

Η περίοδος της αποικιοκρατίας και η ισορροπία ισχύος έφτασαν το 1914 να πιναχθούν στον αέρα από την επιθετική έκκληση ενέργειας που παρήχθη από τους συσχετισμούς των ισχυρών κρατών. Οι κύριες δυνάμεις

³² Carl Von Clausewitz, *On War*, Everyman's Library publications, eleventh printing, New York-Toronto-Canada 1993, σελ.83

³³ Παναγιώτης Ήφαιστος, *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και το εξωτερικό*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004, σελ 114

³⁴ Headley Bull, *Η άναρχη κοινωνία*, Εκδόσεις Ποιότητα, Mc Milan Press, Γ' Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ 87

³⁵ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2000, σελ. 26

³⁶ Παναγιώτης Ήφαιστος, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, εκδόσεις Ποιότητα, Β' Έκδοση, Αθήνα 1999, σελ. 303

³⁷ Αθανάσιος Πλατιάς, *op. cit.*, σελ.29

του διεθνούς συστήματος, το οποίο διατηρούσε τα βασικά χαρακτηριστικά της Συνθήκης της Βεσφαλίας του 1648 και μαζί με αυτές και οι συνασπισμοί τους, θα έμπαιναν σε έναν μοιραίο ανταγωνισμό δυνάμεων ο οποίος κορυφώθηκε το 1914 με το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

Ο πόλεμος είναι μια μονομαχία σε μίαν ευρύτερη κλίμακα.³⁸ Αυτή η μονομαχία είναι το επίκεντρό του ανεξάρτητα από το ότι όταν την ανάγουμε σε σύρραξη μπορεί γύρω από το κάθε ένα μέλος της μονομαχίας να έχει συσπειρωθεί ολόκληρη ομάδα από άτομα, ομάδες, κράτη ή και οργανισμούς. Η μονομαχία λοιπόν είναι μια ανταγωνιστική πράξη που προϋποθέτει δυο αντιπάλους με ασυμβίβαστες επιθυμίες.

Κανένας πόλεμος δεν ξεκινά με την προοπτική της ήττας από τα εμπλεκόμενα μέλη. Το κάθε μέλος μπαίνει σε πολεμική διαδικασία αφενός γιατί θεωρεί ότι δεν δύναται να υπαναχωρήσει σε μια αντιπαράθεση και αφετέρου για να καταφέρει να σύρει τον αντίπαλο στο χώρο των ειδικών του βλέψεων και επιθυμιών. Αντλεί τα χαρακτηριστικά του από τα αντιπαρατιθέμενα μέρη του και κυρίως από την εποχή κατά την οποία συμβαίνει. Υπ' αυτή την έννοια τα μέρη γίνονται φορείς των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικοπολιτιστικών χαρακτηριστικών της υλικής και πνευματικής εποχής τους. «Το κοινωνικό σύστημα καθορίζει τη συμπεριφορά κοινωνικοποιώντας τον δρώντα σε σχέση με ένα ορισμένο σύνολο προτύπων και αξιών είτε ασκώντας του περιορισμούς».³⁹

Η παθογένεια του πολέμου ξεκινά από την ανισορροπία ισχύος που τροφοδοτεί το διακρατικό σύστημα. Τα αίτια ανάγονται σε μακροχρόνιες διαδικασίες οπότε και αρχίζει να διαφαίνεται πως το πολιτικό εποικοδόμημα δεν είναι πλέον βιώσιμο, αλλά έχει αρχίσει να διαιωνίζει μια πολιτική κατάσταση η οποία δεν μπορεί να συμβιβαστεί με τη βούληση των ισχυρών, ή ορθότερα με τη βούληση του ισχυρότερου. Ο όλεθρος που επήλθε το 1914, είχε αρχίσει να γίνεται αναπότρεπτος από το γεγονός ότι είχαμε ήδη από τις αρχές του εικοστού αιώνα τους δυο κύριους ανταγωνιστές, τους δυο μονομάχους αν θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε την ορολογία του Clausewitz. Επιπλέον, είχε δημιουργηθεί το πολεμικό υπόβαθρο μέσα από ένα κίνημα

³⁸ Karl Von Clausewitz, *Περί του πολέμου*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 31

³⁹ Robert Gilpin, *op. cit.*, σελ 12

αντιθέσεων που εξετάζονται διαφορετικά ανάλογα με το πρίσμα της θεωρίας της οποίας επιλέγουμε να κάνουμε χρήση(μαρξισμός, ρεαλισμός κκ).

Μια παραδοχή που επαναλαμβάνεται είναι ότι ο πόλεμος δεν είναι μια πράξη μεμονωμένη που εμφανίζεται ξαφνικά και χωρίς συνάφεια με την προγενέστερη ζωή του κράτους.⁴⁰ Μήπως και τα χρόνια που προηγούνται του ξεσπάσμάτος του μπορούν να χαρακτηριστούν πολεμικά λόγω του ότι εκεί ενυπάρχουν οι αιτίες ; Ο ρεαλιστής φιλόσοφος Τόμας Χόμπς απαντά στο έργο του *Λεβιάθαν* γράφοντας ότι ο πόλεμος δεν συνίσταται μόνο σε μάχες ή στην έμπρακτη σύγκρουση αλλά καλύπτει όλο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η βούληση για ένοπλη αναμέτρηση είναι επαρκώς γνωστή.⁴¹

Η χάραξη της στρατηγικής, επιβεβαιώνει πως ο πόλεμος δεν είναι μια επιπόλαιη διαδικασία, αλλά έχει να κάνει και με τα μέσα που διαθέτει ένας Χ δρών του συστήματος και πού θέλει ενδεχομένως να φτάσει, χρησιμοποιώντας τα μέσα αυτά εναντίον του Ψ ανταγωνιστή δρώντος. Οι πολεμικές παράμετροι εξετάζονται μεθοδικά πολύ πριν την οριστική μεθόδευσή του, επειδή η στρατηγική υπάρχει ακόμα και σε καιρό ειρήνης κι αυτό αποδεικνύει ότι ο πόλεμος είναι ένα πιθανό ενδεχόμενο για κάθε κράτος. Ο Ρωμαίος Βεγέτιος στη ρήση του «αν θέλεις ειρήνη προετοιμάσου για πόλεμο»,⁴² συμπεριλαμβάνει το μη πεπερασμένο χρονικό όριο της στρατηγικής και την παγιότητα του αιτήματός της για ένα κράτος.

Θεμελιωτής του πολιτικού ρεαλισμού υπήρξε ο Θουκυδίδης μέσα από το έργο του η «Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου». Ο ανταγωνισμός ισχύος που δημιουργήθηκε ανάμεσα στην Αθήνα και τη Σπάρτη, εικοσιπέντε αιώνες πριν, προσομοιάζει σε αρκετά σημεία με τον ανταγωνισμό της περιόδου του Πρώτου Παγκοσμίου ανάμεσα στους κεντρικούς αντιτιθέμενους και στους συνασπισμούς τους. Η πολιτική φύση του συστήματος, οι συσχετισμοί ισχύος, ο φόβος, ο πολεμικός σχεδιασμός και οι συνασπισμοί που σχηματίστηκαν και στις δυο περιπτώσεις έχουν πάρα πολλά κοινά στοιχεία.

⁴⁰ Karl Von Clausewitz, op. cit., σελ. 37

⁴¹ Τόμας Χόμπς, *Λεβιάθαν ή Ύλη, Μορφή και Εξουσία μιας Εκκλησιαστικής και Λαϊκής Κοινότητας*, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 2006, σελ. 195

⁴² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008, σελ 71

Οι δύο συγκρουσιακές θεωρίες, η σοσιαλιστική και η ρεαλιστική επικαλύπτονται σε μερικά σημεία, ενώ σε άλλα απέχουν παρασάγγας. Έχουν πολύ συμπαγή θεωρητικό πυρήνα, ανεξαιρέτως των προσδιορισμών και περιορισμών (ποιοτικών, ποσοτικών, χρονολογικών κλπ.) που τους αποδίδουν οι επιστήμονες ή ερασιτέχνες μελετητές για να φωτίσουν τις πλευρές που επιθυμούν. Όπως και κάθε θεωρητικό μοντέλο, το οποίο φιλοδοξεί να εξηγήσει την πραγματικότητα (...) επιτυγχάνει τη λογική του συνοχή απλουστεύοντας ορισμένα πράγματα ή εστιάζοντας υπερβολικά σε κάποια και αγνοώντας κάποια άλλα.⁴³ Για την ανάλυση του πολέμου οι δυο θεωρίες, οι οποίες προέρχονται από την ίδια συγκρουσιακή θεωρητική μήτρα, αρκούν για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Η συγκριτική μελέτη τους είναι ιδιαίτερα διαφωτιστική.

Το 1914, για να επανέλθουμε, είναι η χρονιά η οποία, με την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, έκλεισε τον εκατονταετή ιστορικό κύκλο που είχε εγκαινιάσει το Συνέδριο της Βιέννης. Ο κύκλος αυτός είχε το γνώρισμα της σχετικής ειρήνης και της ισορροπίας ισχύος για την Ευρώπη. Λέμε σχετικής γιατί σε περιφερειακό επίπεδο είχαμε διενέξεις οι οποίες όμως είχαν βραχύβιο χαρακτήρα και πεπερασμένο πολιτικό αντίκτυπο.

Ίσως είναι παράτολμο να χαρακτηρίσουμε τη χρονιά αυτή ως το τέλος μιας εποχής. Αυτή, μάλλον αποτέλεσε το εναρκτήριο λάκτισμα για μια περίοδο στην οποία έλαβαν χώρα μια σειρά γενικευμένων συρράξεων με κοινά χαρακτηριστικά τις οποίες ακόμα και ο πιο απαισιόδοξος μελετητής δε θα μπορούσε να διαβλέψει. Ο Eric Hobsbawm χαρακτηρίζει τον Αύγουστο του 1914 μια από τις πιο αδιαμφισβήτητες «φυσικές τομές» της Ιστορίας.⁴⁴

Φαίνεται πως η τεράστια συσσώρευση δυνάμεων των ισχυρών παικτών του διεθνούς συστήματος, προοριζόταν να οδηγήσει σε βίαιη ανακατανομή ισχύος, χωρίς βέβαια να εννοούμε πως ο πόλεμος είναι ένα αναπόφευκτο φαινόμενο που συνδέεται αποκλειστικά και μόνο με τις συσσωρευτικές διαδικασίες του συστήματος. Οι διαδικασίες αυτές, υπάρχει πιθανότητα να συνεπάγονται σημαντικές βελτιώσεις που δεν ενεργοποιούν αιτιοκρατικά την πολεμική διαδικασία. Είναι όμως μια σειρά ειδικών

⁴³ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Εισαγωγικό Σημείωμα στο βιβλίο του John Mearsheimer : *Η τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ. XVIII

⁴⁴ E. J. Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, 2007, σελ. 20

αντιφάσεων που βάζουν μπροστά τη μηχανή του πολέμου στις οποίες αναφερθήκαμε στη διμερή ανάλυση της κρίσης των προηγούμενων κεφαλαίων.

Ο πόλεμος ήταν μια αντιπαράθεση ευρείας κλίμακας, ανάμεσα στην αγγλο-γαλλική entente και ενός κέντρο-ευρωπαϊκού μπλοκ, επικεφαλής του οποίου ήταν η Γερμανία. Ξεκίνησε ως μια σύγκρουση μεταξύ Ρωσίας και Αυστρίας, σχετικά με τη διανομή των απομεινारीών της οπισθοχωρούσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.⁴⁵ Παρ' όλο που αυτή η σύγκρουση είχε αρχικά επιστευσθεί από τον ανταγωνισμό ανάμεσα στη Ρωσία και την Αυστρο-ουγγαρία στα Βαλκάνια, εξελίχθηκε σ' έναν παγκόσμιο πόλεμο κυρίως γιατί οι Γερμανοί αμφισβήτησαν τη ναυτική ισχύ των Βρετανών.⁴⁶

Ο Alfred Tyler Mahan στο έργο του *The Influence of Sea Power Upon History*(1890) ανέπτυξε την άποψη ότι η ναυτική ισχύς είναι η σπουδαιότερη μορφή ισχύος και όποιος την κατέχει μπορεί να είναι κυρίαρχος των υπολοίπων. Ο Mackinder στο βιβλίο του *Britain and the British Seas*(1902) έδωσε μια πρώτη απάντηση στη θεωρία του Mahan. Η ιστορία όπως παρατηρούσε ο Mackinder, είναι πλούσια σε παραδείγματα κραταιών ναυτικών δυνάμεων που παρήκμασαν, πράγμα που δεν απέκλειε να συμβεί και στην περίπτωση της Βρετανίας.⁴⁷ Στο άρθρο του *The Geographical Pivot of History* θα αναδιατυπώσει τις απόψεις του υποστηρίζοντας ότι η ισορροπία δυνάμεων που είχε επιβάλει μια ναυτική δύναμη, δηλαδή η Βρετανία, θα μπορούσε να ανατραπεί προς όφελος ενός «αξονικού κράτους» (pivot state), εάν αυτό κατόρθωνε να κυριαρχήσει σε μια στρατηγική περιοχή, την «αξονική περιοχή»(pivot area), η οποία εκτεινόταν από τη Γερμανία και την Κεντρική Ευρώπη έως την Άπω Ανατολή.⁴⁸

Ο Parker καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τελικά οι ναυτικές δυνάμεις είναι πιο ευάλωτες από τις χερσαίες, διότι στις πρώτες αναπτύσσονται σταδιακά φυγόκεντρες τάσεις αποδυνάμωσης ενώ στις δεύτερες η κεντρομόλος δομή καθυστερεί την τελική διάλυση γιατί τους επιτρέπει να παραμείνουν εσωτερικά συμπαγείς. Η προσέγγιση αυτή, σε ένα μεγάλο

⁴⁵ Robert Gilpin, op. cit., σελ 326

⁴⁶ Geoffrey Parker, *Γεωπολιτική: παρελθόν, παρόν και μέλλον*, εκδόσεις Ροές, α' Έκδοση, Οκτώβριος 2002, σελ.22

⁴⁷ Zbigniew Brzezinski, *Η Γεωστρατηγική Τριάδα, η συμβίωση με την Κίνα, τη Νέα Ευρώπη και τη Ρωσία*, εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα, 2002, σελ., 141

⁴⁸ Ibid, σελ. 141

βαθμό, περιγράφει την αντιπαράθεση Γερμανίας και Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Η αντιπαράθεση αυτή, τουλάχιστον σχηματικά ή όχι μας παραπέμπει στον ανταγωνισμό ισχύος ανάμεσα στη ναυτική Αρχαία Αθήνα και τη μιλιταριστική Σπάρτη.

Ο Colin S. Gray σημειώνει πως στη σύγχρονη εποχή, οι δυνάμεις οι οποίες έχουν πλεονέκτημα στη θάλασσα επεκτείνουν την ισχύ τους και στην ξηρά. Αντίθετα, οι δυνάμεις οι οποίες έχουν πλεονέκτημα στην ξηρά δεν τείνουν σε επέκταση των δυνάμεών τους και στη θάλασσα.⁴⁹ Αυτό είναι ένα βασικό επιχείρημα το οποίο αποδεικνύει ότι υπάρχει η τάση για επικράτηση της χερσαίας ισχύος.

Η αντιπαράθεση της Αρχαίας Αθήνας και Σπάρτης, ανάγεται σε αυτό που ο πολιτικός ρεαλισμός ονοματίζει ηγεμονικό πόλεμο. Ο ηγεμονικός πόλεμος διαφέρει από τις περιορισμένες συγκρούσεις μεταξύ των κρατών στα εξής σημεία : πρώτον, ένας τέτοιος πόλεμος έχει να κάνει με μια άμεση σύγκρουση ανάμεσα στην κυρίαρχη δύναμη ή στις κυρίαρχες δυνάμεις σε ένα σύστημα και στον ανερχόμενο διεκδικητή ή διεκδικητές. Δεύτερον, το βασικό ζήτημα που διακυβεύεται είναι η φύση και η διακυβέρνηση του συστήματος, ενώ μπορεί να ειπωθεί ότι η νομιμοποίηση τίθεται υπό αμφισβήτηση. Τρίτον ο ηγεμονικός πόλεμος χαρακτηρίζεται από τα απεριόριστα μέσα που χρησιμοποιούνται και από το γενικό εύρος των εχθροπραξιών.⁵⁰

Ο Gilpin θεωρεί ότι η αυξανόμενη ένταση των συγκρούσεων μεταξύ των κρατών είναι συνέπεια του κλεισίματος του χώρου και των ευκαιριών , άποψη που επικυρώνεται και στον *Ιμπεριαλισμό* όπου ο Λένιν παραπέμπει στο γεωγράφο Α. Σουπάλν («ο κόσμος είναι πια μοιρασμένος, έτσι που στο εξής θα γίνονται μόνο, ξαναμοιράσματα»⁵¹).

Ο σπαραγμός του 1914-1918 στοίχισε στο ανθρώπινο είδος 20.000.000 νεκρούς. Μέσα από αυτήν την οδύνη η επανάσταση στη Ρωσία - μια επανάσταση με ατόφια κοινωνικά χαρακτηριστικά- έστειλε ένα μήνυμα για ειρήνη και δημιουργική διεξοδό. Τόσο στη θεώρηση του πολιτικού ρεαλισμού, πολλώ δε μάλλον του μαρξισμού, η επανάσταση του 1917 ήταν συνέπεια του

⁴⁹ Colin S. Gray, "The Continued Primacy of Geography", ORBIS, Spring 1996, σελ. 250

⁵⁰ Robert Gilpin, op. cit., σελ. 333-336

⁵¹ Β. Ι. Λένιν, op. cit., σελ.89

πολέμου. Αυτή θα μετουσίωνε το δυσοίωνα πολεμικό πεπρωμένο σε ελπίδα για ένα ολόκληρο έθνος και έκτοτε θα αποτελούσε πηγή γνώσης και έμπνευσης για τους επαναστάτες όλου του κόσμου.

Η εξέταση των υλικών συνθηκών και των συσχετισμών ισχύος των τριών τελευταίων δεκαετιών της εκατονταετηρίδας που είχε προηγηθεί εξηγεί τους λόγους της σύρραξης του 1914. Σε αυτές τις δεκαετίες υπήρξαν ραγδαίες εξελίξεις σε όλα τα ανθρώπινα επίπεδα, τις οποίες μελετά η επιστήμη. Οι εξελίξεις αυτές υπήρξαν στην πλειοψηφία τους θετικές και μέχρι τις αρχές του εικοστού αιώνα, έγιναν η αιτία να φτάσουμε στο απόγειο μιας εποχής διαισθητικά χαρακτηρισμένης ως «belle époque». Μόνο ένα οξύ και απολύτως διεισδυτικό πνεύμα θα μπορούσε να προβλέψει τις εξελίξεις της τετραετίας 1914-1918.

Από την άποψη της δομής του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού, τ' αποτελέσματα του πρώτου μεγάλου πολέμου μπορούν, σύμφωνα με τον Πώλ Σουήζυ, να συνοψιστούν στα παρακάτω : 1) Η δύναμη της Γερμανίας εκμηδενίστηκε προσωρινά και η αποικιακή αυτοκρατορία της διαμοιράστηκε ανάμεσα στους νικητές (βασικά την Αγγλία και τη Γαλλία), 2) Η Αυστροουγγαρία εξαφανίστηκε από την ιμπεριαλιστική σκηνή, 3) Οι Ηνωμένες Πολιτείες αναδύθηκαν σαν το οικονομικά ισχυρότερο έθνος του κόσμου, 4) Η Ιταλία και η Ιαπωνία, μολονότι βρισκόνταν από την πλευρά των νικητών, είδαν να ματαιώνονται οι αυτοκρατορικές βλέψεις τους, 5) Τέλος, η Ρωσία αποτραβήχτηκε ολοκληρωτικά από το στίβο του ιμπεριαλιστικού ανταγωνισμού και άρχισε το έργο της οικοδόμησης της πρώτης στον κόσμο σοσιαλιστικής κοινωνίας.

Η Ρώσικη Αυτοκρατορία αντικαταστήθηκε από τη Σοβιετική Ένωση. Το κράτος διάδοχος ήταν ένα «νέου τύπου κράτος» το οποίο στα πλαίσια της διπολικής ανάλυσης του κόσμου -σύμφωνα με την οποία ο κόσμος είναι χωρισμένος ανάμεσα σε Δύση και Ανατολή, - εκπροσωπούσε την Ανατολή, τον «άξονα του κακού». Το νέο αυτό εγχείρημα διακυβέρνησης υπό τον έλεγχο εργατικών συμβουλίων έτυχε φανατικών υποστηρικτών αλλά και φανατικών επικριτών. Για τους μαρξιστές η Σοβιετική Ένωση ήταν η μήτρα της παγκόσμιας επανάστασης ενώ για τους επικριτές του μαρξισμού ήταν όπως γράφει και ο Geoffrey Parker μια παλαιά δύναμη με νέο προσώπιο. Σύμφωνα με τον Parker οι γεωπολιτικές δομές μέσα στις οποίες λειτούργησε

ήταν στην ουσία εκείνες της ρώσικης αυτοκρατορίας⁵². Η πραγματικότητα δεν επιβεβαιώνει την άποψη του Parker. Πρέπει να λάβουμε πολύ σοβαρά υπόψη μας ότι η Σοβιετική Δημοκρατία πέτυχε ειρήνη με τεράστιες εδαφικές και υλικές απώλειες τις οποίες η προκάτοχος ιμπεριαλιστική αυτοκρατορία δεν θα είχε ποτέ προσυπογράψει. Η κατάργηση του ιμπεριαλισμού με το Λένιν στην ηγεσία αποτελεί γεγονός.

Το βασικό υπόδειγμα του δεύτερου πολέμου για το ξαναμοίρασμα του κόσμου διακρινόταν ήδη στ' αποτελέσματα του πρώτου.⁵³ Το μέλλον θα επιφύλασσε ένα Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ο οποίος ολοκλήρωσε την καταστροφή που ξεκίνησε ο Πρώτος.⁵⁴

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος διάρκεσε 4 χρόνια και 3 μήνες και η διαδικασία διευθέτησής του άλλα 4 χρόνια, από τον Ιούλιο του 1919 έως τον Ιούλιο του 1923. Από τις συνθήκες ειρήνης, η πρώτη και βασικότερη αυτή των Βερσαλλιών, αποδείχτηκε η πλέον επισφαλής ενώ η τελευταία, δηλαδή η Συνθήκη της Λωζάννης, η πιο σταθερή και η μόνη που ισχύει μέχρι σήμερα.⁵⁵

Πριν τον πόλεμο, η Ευρώπη θεωρείτο η δύναμη που βαστούσε στα χέρια της τις τύχες του κόσμου(...) όμως μετά τον πόλεμο κάθε μέρα, κάθε ώρα μας δείχνει την αυξανόμενη εξάρτηση της Ευρώπης από την Αμερική.⁵⁶ Ο θρίαμβος της αμερικανικής ισχύος στον πόλεμο συνεπαγόταν όχι μόνο την αμερικανική διακυβέρνηση του συστήματος αλλά και την επανεγκαθίδρυση μιας φιλελεύθερης διεθνούς τάξης.⁵⁷

⁵² Geoffrey Parker, *Γεωπολιτική: παρελθόν, παρόν και μέλλον*, εκδόσεις Ροές, α' Έκδοση, Οκτώβριος 2002, σελ.228

⁵³ Πωλ Σουήζυ, *Η θεωρία της καπιταλιστικής ανάπτυξης, αρχές της μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας*, εκδόσεις Gutenberg, 18^η έκδοση, Αθήνα 1993, σελ 348

⁵⁴ John Keegan, *A history of warfare*, Pimlico editions, London, England, 1994, σελ. 391

⁵⁵ Πάνος Τσακαλογιάννης, *op. cit.*, σελ .112

⁵⁶ Λέον Τρότσκι, *Ευρώπη και Αμερική*, Τεταρτοδιεθνιστικές Εκδόσεις, συλλογή κειμένων, Αθήνα 1981, σελ 135

⁵⁷ Robert Gilpin, *op. cit.*, σελ 341

“Ο ιμπεριαλισμός παίζει στα χαρτιά την τύχη του ευρωπαϊκού πολιτισμού : ύστερα από το σημερινό πόλεμο, αν δε γίνουν μια σειρά πετυχημένες επαναστάσεις, θ’ ακολουθήσουν γρήγορα και άλλοι πόλεμοι-το παραμύθι για «τελευταίο πόλεμο» είναι κούφιο και επιζήμιο παραμύθι, ένας μικροαστικός «μύθος»”

Λένιν

3.2 Η ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

Το παραπάνω απόσπασμα γραμμένο την 1^η Νοεμβρίου του 1914 και δημοσιευμένο στο «Σοσιαλδημοκράτη», συνοψίζει παραστατικά τη συγκυρία του πολέμου και όσων ακολούθησαν. Ο πρώτος μεγάλος πόλεμος που έλαβε χώρα στην Ευρώπη ήταν το επιστέγασμα μακροχρόνιων διαδικασιών που έλαβαν χώρα τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα που είχε προηγηθεί. Ο Λένιν διαβλέποντας το ξέσπασμα του, κατασκεύαζε το θεωρητικό υπόβαθρο ενός ολοκαίνουργιου πολιτικού μορφώματος.

Για τον Λένιν «ο πόλεμος ήταν μια πολύ μεγάλη ιστορική κρίση και η αρχή μιας νέας εποχής, αυτής του ιμπεριαλισμού. Όπως κάθε κρίση, έτσι και ο πόλεμος όξυνε τις βαθιά κρυμμένες αντιθέσεις και τις έβγαλε στην επιφάνεια, ξεσκίζοντας όλα τα υποκριτικά πέπλα, πετώντας μακριά κάθε συμβατικότητα».⁵⁸ Ο ευρωπαϊκός και παγκόσμιος πόλεμος είχε σαφώς καθορισμένο χαρακτήρα αστικού, ιμπεριαλιστικού, δυναστικού πολέμου.⁵⁹

Για να βάλουμε τα πράγματα στη σωστή τους θέση σημειώνουμε ότι η εποχή του ιμπεριαλισμού δεν ήταν «το οριστικό στάδιο» ούτε «το ανώτατο στάδιο» του καπιταλισμού, αλλά όπως διασαφηνίζει ο ιστορικός Hobsbawm «το πιο πρόσφατο στάδιο» του καπιταλισμού. Ο ίδιος ο Λένιν έγραφε πως τα όρια του καπιταλισμού είναι συμβατικά και κινητά. Η μετονομασία σε «ανώτατο στάδιο» έγινε μετά το θάνατο του Λένιν.⁶⁰

Οι σοσιαλιστές καταδίκαζαν τους πολέμους ανάμεσα στους λαούς, ως βάρβαρους και απάνθρωπους, διαχωρίζοντας τη στάση τους από αυτή των αστών πασιφιστών και των αναρχικών. Δεν καταδίκαζαν όμως όλες τις

⁵⁸ Β. Ι Λένιν, *Λένιν, Άπαντα*, Τόμος 21, Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953, σελ. 89

⁵⁹ Β.Ι Λένιν, *Για τους δίκαιους και άδικους πολέμους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ 19

⁶⁰ Ε. J. Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, 2007, σελ. 29

μορφές πολέμου. Στο κείμενο που τιτλοφορείται «οι σοσιαλιστικές αρχές και ο πόλεμος», γράφει : «Η διαφορά μας με τους πρώτους είναι ότι εμείς πιστεύουμε πως ο πόλεμος είναι στενά συνδεδεμένος με την πάλη των τάξεων μέσα σε κάθε χώρα και γι' αυτό είναι αδύνατο ν' απαλλαγούμε από τους πολέμους όσο δε θα έχουμε εξαλείψει τις τάξεις και δε θα έχουμε εγκαθιδρύσει τον σοσιαλισμό. Διαφέρουμε επίσης από αυτούς γιατί εμείς αναγνωρίζουμε ότι είναι δικαιολογημένοι, προοδευτικοί και αναγκαίοι οι εμφύλιοι πόλεμοι, δηλαδή οι πόλεμοι που διεξάγουν οι καταπιεζόμενες τάξεις εναντίον των καταπιεστών τους, οι πόλεμοι των δούλων εναντίον των δουλοκτητών, των δουλοπάροικων αγροτών εναντίον των τσιφλικάδων, των μισθωτών εργατών εναντίον της αστικής τάξης. Διαφέρουμε επίσης και απ' τους ειρηνόφιλους και από τους αναρχικούς γιατί εμείς οι μαρξιστές πιστεύουμε ότι κάθε πόλεμος πρέπει να εξετάζεται χωριστά από την άποψη της ιστορικής ανάγκης (δηλαδή από την άποψη του ιστορικού υλισμού του Μάρξ)».⁶¹

Ο πόλεμος σύμφωνα με τους μαρξιστές είναι κάτι που θα προκαλέσει την επαναστατική διάθεση στις μάζες η οποία θα πρέπει να αξιοποιηθεί για την επαναστατική ανατροπή των κυβερνήσεων των εμπόλεμων χωρών. Καθήκον των μαρξιστών και κατ' επέκταση και των σοσιαλδημοκρατών της Δεύτερης Διεθνούς είναι να βοηθήσουν έτσι ώστε να βαθύνει η επαναστατική διάθεση, δηλαδή να πάρει συνειδητή μορφή και περιεχόμενο. «Το καθήκον αυτό το εκφράζει σωστά μόνο το σύνθημα της μετατροπής του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε πόλεμο εμφύλιο και ο κάθε συνεπής ταξικός αγώνας σε καιρό πολέμου, η κάθε σοβαρά εφαρμοζόμενη τακτική «μαζικής δράσης» οδηγεί αναπότρεπτα σ' αυτό το σύνθημα. Δεν μπορούμε να ξέρουμε αν, εξαιτίας του 1ου ή του 2ου ιμπεριαλιστικού πολέμου των μεγάλων Δυνάμεων, θα φουντώσει ένα ισχυρό επαναστατικό κίνημα στη διάρκεια του πολέμου ή ύστερα απ' αυτόν. Όπως και να είναι όμως, έχουμε επιτακτικό χρέος να δουλεύουμε συστηματικά και απαρέγκλιτα προς αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση».⁶²

⁶¹ Ν. Λένιν –Γ. Ζηνόβιεφ, “Οι σοσιαλιστές και ο πόλεμος”, “Ο πατσιφισμός και οι εργάτες”, εκδόσεις Εργατική Πάλη, Αθήνα 2002, σελ.5

⁶² Λένιν Β.Ι., “Σοσιαλισμός και πόλεμος”, σε μετάφραση από το Ινστιτούτο Μαρξισμού-Λενινισμού της ΚΕ του ΚΚΣΕ, εκδόσεις Προγκρές, Μόσχα 1984, σελ. 21

Η κοινωνική τάξη του προλεταριάτου πριν το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου δεν είναι πλέον αδύναμη και πρέπει να συσπειρωθεί εναντίον της τάξης των καπιταλιστών και των δυνασθειών προς όφελος των κερδών των οποίων θα ξέσπαγε η σύγκρουση. Παράδειγμα προς μίμηση πρέπει να είναι η Κομμούνα των Παρισίων όπου συνέβη η μετατροπή του πολέμου των κυβερνήσεων σε εμφύλιο πόλεμο. Ο Λένιν γράφει πως μόνο ένας αστός, που πιστεύει ότι ο πόλεμος, τον οποίο άρχισαν οι κυβερνήσεις, θα τελειώσει ως πόλεμος ανάμεσα σε κυβερνήσεις, μόνο ένας αστός που το πιστεύει αυτό και το εύχεται, θα βρει «γελοία» ή «παράλογη» την ιδέα ότι οι σοσιαλιστές όλων των εμπόλεμων χωρών πρέπει να εκφράσουν την ευχή να ηττηθούν όλες οι εμπόλεμες κυβερνήσεις «τους»⁶³. Σε αυτή τη γραμμή πλεύσης θα πρέπει να δράσουν τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα προωθώντας το σύνθημα «Ήττα της κυβέρνησης της «χώρας σου» στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο» και—συνεπακόλουθα— μετατροπή του σε εμφύλιο ταξικό πόλεμο. Η Δεύτερη Διεθνής ως γνωστόν δεν ανταποκρίθηκε σε αυτό το επαναστατικό κάλεσμα καθώς οι ηγέτες ταυτίστηκαν με τα συμφέροντα των εμπόλεμων κυβερνήσεων των χωρών τους και όχι με αυτά των συνειδητών εργατών, γεγονός που οδήγησε και στη διάλυσή της και στη μετέπειτα αντικατάσταση της από την Τρίτη Διεθνή.

Επίσης, έλεγε πως : «εμείς οι μαρξιστές δεν συγκαταλεγόμαστε ανάμεσα στους απόλυτους αντιπάλους κάθε πολέμου». Στα πλαίσια του ποιοτικού διαχωρισμού που κάνουν οι μαρξιστές ανάμεσα στους διάφορους πολέμους, είναι σημαντικό να αναφέρουμε το παράδειγμα της περιόδου από το 1789 έως το 1871, όπου επικρατούσαν οι αστικοπροοδευτικοί, οι εθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι. Το κύριο περιεχόμενο και η ιστορική σημασία τους ήταν η ανατροπή της απολυταρχίας και της φεουδαρχίας, η υπονόμευσή τους, η αποτίναξη του ξένου εθνικού ζυγού, γι' αυτό και ήταν προοδευτικοί. Εδώ, προκύπτει ένα ακόμα στοιχείο. Ο πόλεμος μέσα στη μαρξιστική φιλοσοφία παίρνει την ιδιότητά του ανάλογα με το ιστορικό υποκείμενο που τον προκαλεί, το ιστορικό αντικείμενο ενάντια στο οποίο στρέφεται καθώς και το χρονικό πλαίσιο αναφοράς το οποίο καθορίζει

⁶³ Λένιν Β.Ι., “Σοσιαλισμός και πόλεμος”, σε μετάφραση από το Ινστιτούτο Μαρξισμού-Λενινισμού της ΚΕ του ΚΚΣΕ, εκδόσεις Προγκρές, Μόσχα 1984, σελ. 23

εκατέρωθεν υποκείμενο και αντικείμενο. Σε κάθε περίπτωση, «πρέπει να τοποθετήσουμε τον πόλεμο στις ιστορικές συνθήκες, στις οποίες γίνεται, και τότε μόνο μπορούμε να καθορίσουμε τη στάση μας απέναντί του. Διαφορετικά θα έχουμε όχι υλιστική, αλλά εκλεκτική ερμηνεία του ζητήματος».⁶⁴

«Η διευκρίνιση του χαρακτήρα του πολέμου αποτελεί για το μαρξιστή απαραίτητη προϋπόθεση για να λύσει το ζήτημα της στάσης του απέναντί του»⁶⁵ τονίζει ο Λένιν, εμμένοντας στην υλιστική ερμηνεία των πολιτικών φαινομένων. Για τους μαρξιστές κάθε ιστορικό γεγονός εκφράζει μια ιστορική αναγκαιότητα κι αυτό υποδηλώνει ότι δεν είναι όλοι οι πόλεμοι άδικοι και άσκοπα αιματοκυλίσματα. Υπάρχουν πόλεμοι που στη μαρξιστική πολιτική θεώρηση νομιμοποιούνται όπως αυτοί του καταπιεζόμενου ενάντια στον καταπιεστή. Τέτοιοι πόλεμοι, επί παραδείγματι, υπήρξαν οι επαναστάσεις ενάντια στη φεουδαρχία και το μεσαίωνα, την πεμπτουσία των οποίων εισήγαγε ο γερμανός μαρξιστής Κάρλ Λήμπκνεχτ με τους όρους «αμυντικός», «εξισωτικός» και «δίκαιος» πόλεμος.

Κάθε πόλεμος αποτελεί άσκηση βίας πάνω στα έθνη, αυτό, όμως δεν εμποδίζει τους σοσιαλιστές να είναι υπέρ του επαναστατικού πολέμου. Ο ταξικός χαρακτήρας του πολέμου είναι το βασικό ζήτημα που μπαίνει μπροστά σε κάθε σοσιαλιστή (αν δεν είναι «αποστάτης»)⁶⁶. Στο μαρξισμό η πολεμική βία δεν καταδικάζεται από όπου και αν προέρχεται αλλά καταδικάζεται αν οφείλεται στον καταπιεστή διότι είναι εν γένει άδικη. Η βία που προέρχεται από τον καταπιεζόμενο νομιμοποιείται, είναι δίκαιη, ισχύει ότι και για τον πόλεμο. Το θέμα της βίας και η καταδίκη της ή μη αποτελεί ακόμα και σήμερα θέμα ανοικτής συζήτησης από τους εκπροσώπους των ριζοσπαστικών πολιτικών ρευμάτων.

Η χρήση βίας εγείρει ηθικά ζητήματα, αυτό αποδεικνύει αν μη τι άλλο η συζήτηση περί νομιμότητας της ή μη. Όσοι πιστεύουν ότι επί της αρχής κάθε βία είναι κακή, στην πράξη δεν μπορούν να κάνουν καμία συστημική διάκριση ανάμεσα σε διαφορετικά είδη βίας, ή να αναγνωρίσουν τα αποτελέσματα τους ούτε σε εκείνους που την υφίστανται, ούτε σε εκείνους που την ασκούν.⁶⁷

⁶⁴ Β. Ι Λένιν, *Για τους δίκαιους και άδικους πολέμους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 25

⁶⁵ Ibid, σελ 25

⁶⁶ Β.Ι. Λένιν, *Η προλεταριακή επανάσταση και ο αποστάτης Κάουτσκν*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2004, σελ.87

⁶⁷ Eric Hobsbawm, *Επαναστάτες*, εκδόσεις Θεμέλιο, Ιστορική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σελ 237

Υπάρχει κοινωνική χρήση βίας και μέσα στη μαρξιστική φιλοσοφική μήτρα διαχωρίζεται και αιτιολογείται.

Εξυπακούεται πως ο πόλεμος του 1914 δεν υπάγεται στην κατηγορία των αμυντικών, των εξισωτικών και δίκαιων πολέμων. Παρά το γεγονός ότι όλοι παραδέχονται πως έχει χαρακτήρα ιμπεριαλιστικό, ο Λένιν εφιστά την προσοχή στις στρεβλώσεις που συχνά δημιουργούνται γύρω από αυτήν τη φύση του. Για το Λένιν ο ιμπεριαλισμός είναι η κορυφή του παγόβουνου, είναι το ανώτερο στάδιο της ανάπτυξης του καπιταλισμού, το ανώτερο και ταυτόχρονα το νεότερο την εποχή που ακόμα γραφόταν ο «Ιμπεριαλισμός». Τα παλιά έθνη κράτη αποτελούσαν πια εμπόδιο για τον καπιταλισμό ο οποίος έπρεπε με μια βίαιη πολιτική εκτροπή, όπως είναι ο πόλεμος, να ανατρέψει τη φεουδαρχία και να εγκαταστήσει νέους μηχανισμούς διαιώνισης.

Για το Λένιν ο πόλεμος του '14 διεξάγεται κυρίως για να αυξηθεί η υποδούλωση των αποικιών. Κατά δεύτερον για να αυξηθεί η καταπίεση άλλων χωρών από τις «Μεγάλες» Δυνάμεις, αφού τόσο η Αυστρία όσο και η Ρωσία (η Ρωσία σε μεγαλύτερο βαθμό) διατηρούν την κυριαρχία τους μόνο με τέτοια καταπίεση και εντείνοντας την με πόλεμο. Και τρίτον, για να μεγαλώσει η δουλεία των ημερομισθίων, αφού το προλεταριάτο είναι διασπασμένο, ενώ οι καπιταλιστές είναι οι κερδισμένοι που πλουτίζουν από τον πόλεμο.⁶⁸ Το 1914, ο πόλεμος έγινε κλάδος της *grande industrie* θα γράψει ο Hobsbawm.

Το έργο του Μαρξ απόδειχνε με τη θεωρητική και ιστορική ανάλυση του καπιταλισμού ότι ο ελεύθερος συναγωνισμός γεννάει τη συγκέντρωση της παραγωγής, και αυτή η συγκέντρωση σε μια ορισμένη βαθμίδα της ανάπτυξης της οδηγεί στο μονοπώλιο.⁶⁹ Αυτή η τάση για συγκέντρωση αναπαράγει σχέσεις κυριαρχίας και βίας οι οποίες χαρακτηρίζουν την εποχή του ιμπεριαλισμού. Ο οικονομικός συγκεντρωτισμός επεκτείνεται σε πολιτικό συγκεντρωτισμό και милитарισμό. Για το Λένιν ιμπεριαλισμός είναι η βίαιη και κυριαρχική έκφανση του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής το οποίο ρέπει σε συγκεντρωτικές- μονοπωλιακές τάσεις. Ο επεκτατισμός των αρχών του 20^{ου} αιώνα έχει να κάνει με την εξαγωγή κεφαλαίου.

⁶⁸ Lawrence Freedman, *Πόλεμος*, Μετάφραση: Πολυχρόνης Ναλμπάντης, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σελ. 140

⁶⁹ Β. Ι. Λένιν, *Ο Ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του Καπιταλισμού*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 23

Για τους μαρξιστές ο πόλεμος δεν είναι κάτι αναπόφευκτο, με την έννοια ότι δεν υπάρχει μια ντετερμινιστική ροπή όταν δημιουργείται κρίση να ξεσπά αντανακλαστικά ένοπλη αντιπαράθεση με στρατιωτική σύρραξη. Ιστορικά, οι κυβερνήσεις εξαντλούν όλα τα δημοκρατικά περιθώρια πριν κινητοποιηθούν στα πλαίσια της αλλαγής status quo διότι είναι σαφές πως η αλλαγή αυτή συνεπάγεται αξεπέραστο οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό κόστος. Πάρ' όλα αυτά ο μαρξισμός αναγνωρίζει την έννοια της ιστορικής αναγκαιότητας.

Για το Λένιν υφίσταται ιστορική αναγκαιότητα που καθόλου δε σημαίνει παθητική στάση απέναντι σ' ένα συγκεκριμένο κακό- εν αναμονή της σοσιαλιστικής επανάστασης.⁷⁰ Αυτός ασκεί δριμεία κριτική στη σοσιαλδημοκρατία και τους εκπροσώπους της πάνω στο ότι ενώ εκφράζονται κατά του πολέμου δεν προτείνουν τη δραστική διέξοδο από την κρίση, απεναντίας στέκονται με παθητικότητα απέναντι στις πολιτικές εξελίξεις. Μέσα από αυτή την αντιπαράθεση βγαίνει στην επιφάνεια και το πιο ουσιαστικό σημείο της λενινιστικής φιλοσοφίας επί του ζητήματος της πολεμικής κρίσης, δηλαδή καταδίκη του πολέμου αλλά και πρόταση για επαναστατική, σοσιαλιστική διέξοδο. Το ερώτημα είναι τι βαρύτητα μπορεί να έχουν οι αντιπολεμικές κορωνίδες της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας όταν ο πόλεμος είναι τετελεσμένο γεγονός.

Η εποχή του ιμπεριαλισμού θα είναι αναπόφευκτα εποχή κάθε λογής κρίσεων.⁷¹ Σε προηγούμενα κεφάλαια εξετάσαμε την οικονομική και την πολιτική κρίση. Συνεπάγεται ότι ο πόλεμος του 1914 εκφράζει τη στρατιωτική, τη μιλιταριστική κρίση, τον ιμπεριαλισμό. Σε αυτό το σημείο, χρειάζεται να καθορίσουμε την χρονική περίοδο στην οποία αναφέρεται ο ιμπεριαλισμός.

Η λέξη (που δεν εμφανίζεται στα κείμενα του Κάρλ Μάρξ ο οποίος πέθανε το 1883) πρωτοεισήχθηκε στο πολιτικό λεξιλόγιο τη δεκαετία του 1870 και εξακολουθούσε να θεωρείται νεολογισμός στα τέλη της δεκαετίας (...) το 1900 πλέον, όταν οι διανοούμενοι άρχισαν να γράφουν βιβλία για τον ιμπεριαλισμό, ήταν πλέον, για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια ενός από τους πρώτους, του βρετανού φιλελευθέρου Τζ. Α. Χόμπσον, «στα χείλη όλου του

⁷⁰ Λένιν, *Άπαντα*, Τόμος 21, Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953, σελ. 110-111

⁷¹ *Ibid*, σελ.100

κόσμου (...) και υποδήλωνε το πιο ισχυρό κίνημα στη σημερινή πολιτική του δυτικού κόσμου». ⁷² Ο Βίλχελμ Λίμπκνεχτ θεωρεί τον ιμπεριαλισμό πατέρα του милитарισμού. Ο ίδιος ορίζει τον ιμπεριαλισμό ως τη βίαιη προβολή ισχύος, την επιβολή της αυτοκρατορίας (imperiūm) σε άλλες χώρες και άλλα έθνη. ⁷³

Ο Λένιν, στο ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, θα κρίνει αυστηρά τη στάση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων της Δεύτερης Διεθνούς επειδή τάχθηκαν στο πλευρό των κυβερνήσεων τους οι οποίες άλλες λιγότερο, άλλες περισσότερο, είχαν εμπλακεί ή προκαλέσει τον πόλεμο : «το πιο οδυνηρό πράγμα για ένα σοσιαλιστή δεν είναι οι φρίκες του πολέμου- εμείς είμαστε πάντα υπέρ του «santa guerra di tutti gli oppressi per la conquista delle loro patrie!» ⁷⁴ - αλλά η φρίκη της προδοσίας των αρχηγών του σύγχρονου σοσιαλισμού, η φρίκη της χρεοκοπίας της σημερινής Διεθνούς». ⁷⁵

Θα εστιάσει το μένος του ιδιαίτερα στο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα Γερμανίας για δύο λόγους : πρώτον, διότι ήταν το πολυπληθέστερο των κομμάτων της σοσιαλδημοκρατίας και δεύτερον διότι αποτελούσε την αντιπολίτευση της милитарιστικής Γερμανίας. Εξ' ου και η δριμεία κριτική του στον «αποστάτη Κάουτσκι», ο οποίος ανήκε στο think tank του εν λόγω κόμματος.

Στο λενινιστικό «Ιμπεριαλισμό», η άνιση ανάπτυξη και η άνιση κατανομή ισχύος θεωρούνται τα βασικά αίτια πολέμου. Ο Λένιν ωστόσο, ως εκπρόσωπος της φιλοσοφικής θεωρίας του μαρξισμού θα εισαγάγει καινά δαιμόνια στην πολιτική ανάλυση . Ο πόλεμος αποκτά ένα διαφορετικό βάθος και παίρνει μίαν άλλη διάσταση πέραν από το πώς «η κυβερνώσα ελίτ αντιλαμβάνεται το σχετικό κόστος και όφελος που συνεπάγεται η αλλαγή του συστήματος» ⁷⁶, που προτείνει ο πολιτικός ρεαλισμός.

Η παραπάνω άποψη του πολιτικού ρεαλισμού δεν ευσταθεί πλήρως διότι αφήνει την υπόνοια ότι κάθε πολιτικό φαινόμενο εμπίπτει πλήρως στον ανθρώπινο έλεγχο. Έτσι όμως μένουν έξω σημαντικά και μη απτά και

⁷² E. J Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2000, σελ 100

⁷³ Wilhelm Liebknecht, "The Clarion : on militarism", σελ. 121-122

⁷⁴ Το οποίο αποδίδεται ως «ιερού πολέμου όλων των καταπιεζομένων για την κατάκτηση των πατρίδων τους»

⁷⁵ Λένιν, *Άπαντα*, Τόμος 21, Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953, σελ. 6

⁷⁶ Robert Gilpin, *op. cit.*, σελ. 99

μετρήσιμα στοιχεία που επηρεάζουν τα αποτελέσματα των διεθνών ενεργειών, όπως το ηθικό του λαού, οι αρετές της ηγεσίας καθώς και παράγοντες που σχετίζονται με την εκάστοτε περίπτωση⁷⁷ Τα στοιχεία αυτά έπαιξαν μείζονα ρόλο στον επαναστατικό πόλεμο του 1917 στη Ρωσία όπου το αρνητικό ισοζύγιο κόστους οφέλους μάλλον προμήνυε έναν ακόμη όλεθρο για τους μπολσεβίκους. Τελικά, ο όλεθρος αυτός κάθε άλλο παρά επαληθεύτηκε.

Για να επανέλθουμε, η καινοτομία της μαρξιστικής-λενινιστικής ανάλυσης του πολέμου αφορά στον κοινωνικό-ταξικό χαρακτήρα του. Ο χαρακτήρας αυτός καθορίζεται από το ποια πολιτική ακολουθεί ο πόλεμος («ο πόλεμος είναι συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα»), ποια τάξη και για ποιους σκοπούς διεξάγει τον πόλεμο.⁷⁸ Έτσι προσδιορίζεται ως δίκαιος ή άδικος. Ο μαρξισμός, ως δίκαιο πόλεμο ορίζει τον κάθε πόλεμο του καταπιεζόμενου, έναντι του καταπιεστή του όπως αυτός ορίζεται από τον Βίλχελμ Λίμπκνεχτ. Ο πόλεμος του 1914 ήταν ένας άδικος πόλεμος γιατί ξεκίνησε από τα επιτελεία των ισχυρών χωρών και έσυρε άδικα στο θάνατο 20 εκατομμύρια ανθρώπους⁷⁹ που είχαν εμποτιστεί από την κυβερνητική προπαγάνδα με το δηλητήριο του εθνικισμού.

Ο εθνικισμός δεν έπαιξε μικρό ρόλο στην πολεμική κλιμάκωση. «Χωρίς τους στόχους της εθνικής τιμής και του εθνικού μεγαλείου, οι μάζες θα έχαναν τον ενθουσιασμό και τη θέληση για θυσίες, που είναι αναγκαία στοιχεία για την επιτυχία στην ιμπεριαλιστική πάλη. Αυτό δε σημαίνει, έστω κι αν συχνά εξυπακούεται το αντίθετο, ότι ο εθνικισμός είναι τεχνητό συναίσθημα που καλλιεργείται σκόπιμα από τους καπιταλιστές για δικούς τους σκοπούς. Απεναντίας, οι βαθιές ρίζες του εθνικισμού σε πλατιά λαϊκά στρώματα, κατά την περίοδο σχηματισμού της σύγχρονης κοινωνίας, είναι εκείνο ακριβώς το στοιχείο που κάνει τον εθνικισμό να είναι ένας τόσο σημαντικός παράγοντας στην περίοδο του ιμπεριαλισμού».⁸⁰

«Η αρπαγή εδαφών και η υποδούλωση ξένων εθνών, η καταστροφή του συναγωνιζόμενου έθνους, η καταλήστευση του πλούτου του, η απόσπασση της προσοχής των εργαζομένων μαζών από τις εσωτερικές πολιτικές κρίσεις

⁷⁷ Robert Gilpin, op. cit. , σελ. 40

⁷⁸ Β. Ι Λένιν, *Απ' το Φλεβάρη στον Οκτώβρη του 1917*, εκδόσεις Κορουντζή, Αθήνα 1945, σελ. 100

⁷⁹ Henry Kissinger, *Διπλωματία*, «Νέα Σύνορα», εκδοτικός οίκος Λιβάνη, Αθήνα 1995, σελ. 243

⁸⁰ Πωλ Σουήζυ, op.cit., σελ 335

της Ρωσίας, της Γερμανίας, της Αγγλίας και των άλλων χωρών, η διαίρεση και η εθνικιστική εξαπάτηση των εργατών και η εξόντωση της πρωτοπορίας τους με σκοπό την εξασθένηση του επαναστατικού κινήματος του προλεταριάτου- αυτό είναι το μοναδικό πραγματικό περιεχόμενο, το νόημα και η σημασία του σημερινού πολέμου»⁸¹, θα γράψει ο Λένιν το Σεπτέμβρη του 1914.

Εν ολίγοις η λενινιστική θεώρηση εστιάζει στην κοινωνική σκοπιά του πολέμου. Η προτροπή είναι άμεση, «μετατροπή του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε εμφύλιο πόλεμο»⁸², ταξικό πόλεμο. Θα τοποθετήσει στο ίδιο επίπεδο πολεμοκαπηλίας και τις δύο ομάδες των εμπλεκόμενων χωρών, τόσο τις αμυνόμενες όσο και τις επιτιθέμενες, γράφοντας πως επιθυμούν(...) να εξαπατήσουν το προλεταριάτο και να αποσπάσουν την προσοχή του από τον πραγματικά μοναδικό απελευθερωτικό πόλεμο- δηλαδή τον εμφύλιο πόλεμο ενάντια στην κεφαλαιοκρατία, τόσο της χώρας «του», όσο και των «ξένων» χωρών.⁸³ Ο εμφύλιος πόλεμος δεν είναι ένα στρεψόδικο επιχείρημα των καταπιεζομένων ενάντια στον καταπιεστή. Απεναντίας, η επανάσταση, αυτού του είδους αποτελεί κοινωνικό δικαίωμα της μεγάλης μάζας των καταπιεζομένων.

Ο Λένιν προτείνει πέντε βήματα για τη μετατροπή του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε εμφύλιο :1) απόλυτη άρνηση της ψήφησης πολεμικών πιστώσεων και αποχώρηση από τις αστικές κυβερνήσεις, 2) ολοκληρωτική ρήξη με την πολιτική της «εθνικής ειρήνης», 3) δημιουργία παράνομης οργάνωσης παντού όπου οι κυβερνήσεις και η αστική τάξη επιβάλλουν το στρατιωτικό νόμο και καταργούν τις συνταγματικές ελευθερίες, 4) υποστήριξη των φαντάρων των εμπολέμων εθνών στα χαρακώματα και στα θέατρα του πολέμου γενικά, 5) υποστήριξη της κάθε είδους επαναστατικής μαζικής δράσης του προλεταριάτου γενικά.⁸⁴

Το δεύτερο χρόνο του πολέμου ο Λένιν δυναμώνει την άποψή του στο ζήτημα του ιμπεριαλισμού. Η θέση του το 1915 είναι επιθετική: «ήττα της

⁸¹ Λένιν, *Άπαντα*, Τόμος 21, Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953, σελ. 13

⁸² Β.Ι Λένιν, *Για τους δίκαιους και άδικους πολέμους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 127

⁸³ Λένιν, *Άπαντα*, Τόμος 21, Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953, σελ. 15

⁸⁴ *Ibid*, σελ., 152

κυβέρνησης της χώρας σου στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο»⁸⁵ με την έννοια ότι η σταδιακή αποδυνάμωση των ιμπεριαλιστικών χωρών μέσα στον πόλεμο θα κάνει πιο εύκολη την επαναστατική ανατροπή τους. Ο Τρότσκι στην *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης* έγραφε πως η ήττα αυτή είναι το μικρότερο κακό μέσα στον πόλεμο. Για αυτή την πολιτική θέση, ο Λένιν επωμίστηκε την κατηγορία του αντιπατριωτισμού και με έναν τρόπο και της εσχάτης προδοσίας, στα πλαίσια, τονίζουμε, της ενδοκομματικής διαμάχης. Είναι βέβαιο δε πως, αν τελικά είχαν επικρατήσει οι δυνάμεις του τσάρου, ο Λένιν και οι συναγωνιστές του θα είχαν καταδικαστεί σε θάνατο από το καθεστώς με την ίδια ακριβώς κατηγορία.

Το Γενάρη του 1917 ο Λένιν γράφει στην Ινέσα Αρμάντ, η οποία ήταν μέλος της μπολσεβίκικης πτέρυγας του ΣΔΕΚΡ, και από τους εξόριστους που με τη βοήθεια της γερμανικής κυβέρνησης θα ταξίδευαν με το «σφραγισμένο τρένο» προς την Πετρούπολη : «Στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο του 1914-1917 ανάμεσα στους δύο ιμπεριαλιστικούς συνασπισμούς, εμείς πρέπει να είμαστε ενάντια στην «υπεράσπιση της πατρίδας», γιατί 1) ο ιμπεριαλισμός είναι οι παραμονές του σοσιαλισμού, 2) ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος είναι πόλεμος κλεφτών για τη λεία, 3) και στους δύο συνασπισμούς υπάρχει πρωτοπόρο προλεταριάτο, 4) και στους δύο ωρίμασε η σοσιαλιστική επανάσταση. Μόνο γι' αυτό είμαστε ενάντια στην «υπεράσπιση της πατρίδας», μόνο γι' αυτό.⁸⁶

Έχουμε αναφέρει ότι κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση εποχής, έγινε ξεκάθαρη η σύνδεση πολιτικής και οικονομίας. Ο ιμπεριαλισμός, είναι καπιταλισμός, είναι το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού και η στρατιωτική έκφανση του εν λόγω οικονομικού συστήματος. Ιμπεριαλισμός είναι η προσπάθεια μιας χώρας για καταχρηστική απόκτηση συντελεστών ισχύος εκτός της επικράτειας της. Τα χαρακτηριστικά αυτής της προσπάθειας είναι η

⁸⁵ Με μια απαραίτητη παράθεση από γράμμα προς τον Γκ. Ε. Ζινόβιεφ : «Εμείς δεν είμαστε καθόλου ενάντια στην «υπεράσπιση της πατρίδας» γενικά. Πουθενά, σε καμία απόφαση (και σε κανένα άρθρο δικό μου) δε θα βρείτε την ανοησία αυτή. Είμαστε ενάντια στην υπεράσπιση της πατρίδας και της άμυνας στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο του 1914-1916 και σε άλλους ιμπεριαλιστικούς πολέμους, που είναι τυπικοί για την ιμπεριαλιστική εποχή. Στην ιμπεριαλιστική, όμως, εποχή μπορούν να υπάρξουν και «δίκαιοι» «αμυντικοί» πόλεμοι., συγκεκριμένα : 1)εθνικοί, 2) εμφύλιοι, 3) σοσιαλιστικοί κλπ». Β.Ι Λένιν, *Για τους δίκαιους και άδικους πολέμους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 80

⁸⁶ Β. Ι Λένιν, *Για τους δίκαιους και άδικους πολέμους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 120

επικίνδυνη ταύτιση της οικονομικής με την πολιτικοστρατιωτική ισχύ⁸⁷ της οποίας το πιο επικίνδυνο σημείο δεν είναι οι εθνικές αντιπαλότητες για τον έλεγχο των παγκόσμιων αγορών και των πλουτοπαραγωγικών πηγών.

Ανταγωνισμοί πάντα υπήρχαν και θα υπάρχουν στο διεθνές σύστημα ασχέτως αν είναι ελεγχόμενοι και συχνά κάποιοι μηχανισμοί οδηγούν στην κατασίγαση τους. Απλώς κάποια στιγμή οι ανταγωνισμοί ξέφυγαν από τον ανθρώπινο έλεγχο. Οι μέθοδοι που δημιούργησε η αστική δημοκρατία για να μεταγγίσει τους ανταγωνισμούς αυτούς στο λαό, η σοβινιστική προπαγάνδα και ο εθνικισμός, ξέφυγαν και στράφηκαν εναντίον της.

Ο ιμπεριαλισμός είναι η φάση του καπιταλισμού, που ενώ η παραγωγή είναι κοινωνική, τα μέσα παραγωγής ανήκουν σε ένα μικρό αριθμό ανθρώπων. Το νεότερο στάδιο του καπιταλισμού της εποχής του Μεγάλου Πολέμου είναι η μονοπωλιακή τάση, μια τάση που ευνοεί τη δημιουργία καρτέλ και τη χρηματιστηριακή κερδοσκοπία. Οι κρίσεις ενισχύουν τις συγκεντρωτικές μορφές στην πολιτική και την οικονομία, ενώ αναπαράγουν βίαιες και κυριαρχικές ταξικές σχέσεις. Μια ακόμα νέα τάση, που παραθέτει ο Λένιν είναι η μείωση της σημασίας του χρηματιστηρίου παράλληλα με την αύξηση του ρόλου των τραπεζών οι οποίες αναβαθμίζονται σε οικονομικούς «εμπειρογνώμονες».⁸⁸

Η τάση για συγκέντρωση και μονοπώλιο ενισχύεται και αυτή με τη σειρά της από τις τράπεζες με το ρόλο που αναλαμβάνουν και ο οποίος ρόλος συμφιλιώνει τις εταιρίες με την κυβέρνηση. Οι πολιτικές αντιπαλότητες μεταξύ κρατών και ο οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ εθνικών ομίλων επιχειρηματιών (εθνικά τραστ) άρχισαν να ταυτίζονται συμβάλλοντας όχι μόνο στο φαινόμενο του ιμπεριαλισμού αλλά και στη γένεση του πρώτου παγκοσμίου πολέμου.⁸⁹

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό του ιμπεριαλισμού είναι η εξαγωγή κεφαλαίου. Για μια χώρα η εξαγωγή κεφαλαίου σημαίνει ότι για κάποιο λόγο η εσωτερική της αγορά έχει κορεστεί και άρα πρέπει να κατευθύνει παραγωγικούς συντελεστές προς το εξωτερικό, σε μέρη όπου υπάρχει

⁸⁷ E. J Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2000, σελ. 487

⁸⁸ Β. Ι. Λένιν, *Ο Ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του Καπιταλισμού*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 50

⁸⁹ E. J Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2000, σελ. 92

χώρος. Σε γενικές γραμμές η εξαγωγή κεφαλαίου επιδρά στην ανάπτυξη του καπιταλισμού στις χώρες όπου κατευθύνεται και την επιταχύνει εξαιρετικά.⁹⁰ Όταν όμως η εν λόγω χώρα έχει συμπτώματα κρίσης, τότε αυτή η κρίση μετακυλιέται στο εξωτερικό κάνοντας μετόχους στην κρίση και τις χώρες τοποθέτησης των ξένων παραγωγικών συντελεστών.

Το πέρασμα από το στάδιο του καπιταλισμού στο στάδιο του μονοπωλιακού καπιταλισμού συνδέεται με την όξυνση του αγώνα για το μοίρασμα του κόσμου. Μετά την ολοκλήρωση της αποικιακής πολιτικής των χωρών δεν υπάρχει ελεύθερο έδαφος οπότε οι συγκρούσεις ανάμεσα στα κράτη θα κάνουν απλή αναδιανομή εδαφών, αλλαγή ενοίκων.

Περίληπτικά, τα πέντε βασικά γνωρίσματα που αποδίδει ο Λένιν στον ιμπεριαλισμό του είναι : 1) συγκέντρωση της παραγωγής και του κεφαλαίου, που έχει φτάσει σε τέτοια υψηλή βαθμίδα ανάπτυξης, ώστε να δημιουργεί μονοπώλια που παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην οικονομική ζωή, 2) συγχώνευση του τραπεζικού κεφαλαίου με το βιομηχανικό και δημιουργία μιας χρηματιστικής ολιγαρχίας πάνω στη βάση αυτού του «χρηματιστικού κεφαλαίου», 3) εξαιρετικά μεγάλη σημασία αποκτά η εξαγωγή κεφαλαίου, σε διάκριση από την εξαγωγή εμπορευμάτων, 4) συγκροτούνται διεθνείς μονοπωλιακές ενώσεις των καπιταλιστών, οι οποίες μοιράζουν τον κόσμο και 5) έχει τελειώσει το εδαφικό μοίρασμα της γης ανάμεσα στις μεγάλες καπιταλιστικές Δυνάμεις.⁹¹

Με αφορμή τη θεωρία του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό θα δημιουργηθεί μια ακόμα αντιπαράθεση η οποία δεν ήταν μόνο θεωρητική-επιφανειακή αλλά ανάγεται και αυτή στην αντιπαράθεση των δύο κατευθύνσεων μέσα στη μαρξιστική θεωρία, δηλαδή την αντιπαράθεση των διαμορφωτών της Δεύτερης Διεθνούς με αφορμή τη στάση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων απέναντι στον πόλεμο. Επί τούτου, ο Κάουτσκι θα διατυπώσει τη θεωρία του υπεριμπεριαλισμού η οποία θα έρθει σε πλήρη αντίθεση με τη ανάλυση του Λένιν για τον καπιταλισμό ως σύστημα που γεννά και αναπαράγει τη συγκρουσιακή αναμέτρηση των κρατών.

⁹⁰ Β. Ι. Λένιν, *Ο Ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του Καπιταλισμού*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 76

⁹¹ Ibid, σελ 103-104

Ο Κάουτσκι θα διατυπώσει τη θέση ότι υπάρχει συμφιλιοτική δυνατότητα ανάμεσα στις κύριες καπιταλιστικές δυνάμεις : «Ο καπιταλισμός δεν έχει φτάσει ακόμα στο όριο του⁹². (...) Από καθαρά οικονομική σκοπιά δεν υπάρχει τίποτα άλλο να αντικαταστήσει αυτή τη βίαιη έκρηξη, τον ιμπεριαλισμό, παρά μια ιερή συμμαχία των ιμπεριαλιστών».⁹³ Την άποψη αυτή ο Λένιν θα τη χαρακτηρίσει υπερ-αντιδραστική και αποπροσανατολιστική ως προς το βάθος των αντιθέσεων που υπάρχουν⁹⁴ και θα επαληθευτεί από τη μακρότητα της ροής των πολεμικών γεγονότων.

Για τον Λένιν, οι ειρηνικές συμμαχίες, του τύπου που περιέγραψε ο Κάουτσκι, προετοιμάζουν τους πολέμους και με τη σειρά τους ξεπηδούν από τους πολέμους, καθορίζοντας η μια την άλλη, γεννώντας τη διαδοχή των μορφών της ειρηνικής και της μη ειρηνικής πάλης πάνω στο ίδιο ακριβώς έδαφος των ιμπεριαλιστικών σχέσεων και των αμοιβαίων σχέσεων της παγκόσμιας οικονομίας και της παγκόσμιας πολιτικής.⁹⁵

Η ιδιαίτερη θέση που αναπτύσσεται μέσα στον «Ιμπεριαλισμό», είναι η βάση της θεωρίας του αδύναμου κρίκου. «Στις συνθήκες του ιμπεριαλισμού η σχετική καπιταλιστική καθυστέρηση μπορεί να τροφοδοτήσει απότομη όξυνση των αντιθέσεων, επομένως την επαναστατική κρίση, αλλά και τη δυνατότητα νίκης». Η Ρωσία ήταν μια χώρα η οποία υπολείπταν σε οικονομική εξέλιξη έναντι των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών οι οποίες είχαν εμπλακεί στον πόλεμο. Ο Λένιν είχε την άποψη ότι το φάσμα των προκαπιταλιστικών σχέσεων στη Ρωσία ήταν το κλειδί που έπρεπε να ταιριάξουν οι επαναστάτες σε μια θεωρία επαναστατικής νίκης. Το 1914-1916, η επανάσταση βρισκόταν στην ημερήσια διάταξη όντας κρυμμένη στα σπλάχνα του πολέμου και αναπτυσσόμενη μέσα από τον πόλεμο.⁹⁶ Το Φεβρουάριο του 1917 ο αδύναμος κρίκος του εμπόλεμου συστήματος κρατών θα ράγιζε για να σπάσει οριστικά τον Οκτώβρη του ίδιου έτους.

⁹² Karl Kautsky : “Ultra-imperialism”, (1914), www.marxists.org , πηγή Die Neue Zeit σελ. 5

⁹³ Στο ίδιο, σελ. 7

⁹⁴ Β. Ι .Λένιν, *Ο Ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του Καπιταλισμού*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 110.

⁹⁵ Ibid, σελ 139

⁹⁶ Β.Ι Λένιν, *Για τους δίκαιους και άδικους πολέμους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 75

Β ΜΕΡΟΣ
Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΘΕΩΡΙΑ

“Εάν γνωρίζεις τον εαυτό σου και γνωρίζεις και τον εχθρό, η νίκη σου ποτέ δεν θα κινδυνέψει”.
Σουν Τζου

«Η στρατηγική είναι η χρήση της συμπλοκής για τους στόχους του πολέμου. Οφείλει να ορίσει στο σύνολο της πολεμικής πράξης ένα σκοπό, που να ανταποκρίνεται στο αντικείμενο του πολέμου. Να χαράξει δηλαδή το σχέδιο του πολέμου και να ορίσει, σε συνάρτηση με τον υπό συζήτηση σκοπό, μια σειρά δράσεων ικανών να οδηγήσουν σ’ αυτόν : επεξεργάζεται λοιπόν τα σχέδια των ποικίλων εκστρατειών κι οργανώνει τις ποικίλες συμπλοκές τους».⁹⁷ Η στρατηγική χαράζεται τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε καιρό πολέμου.

Ο Λένιν και ο Ένγκελς, μελετούσαν τον Κλαούζεβιτς ο οποίος όταν έγραφε είχε ως στρατηγικό υπόδειγμα τις εκστρατείες του Ναπολέοντα. Στα λενινιστικά κείμενα συναντάμε κατ’ επανάληψη το απόφθεγμα του Κλαούζεβιτς: «Ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα, συγκεκριμένα με βίαια μέσα». Η στρατηγική του Λένιν, ήταν ένα επαναστατικό σχέδιο για τη συνέχιση της πολιτικής, το οποίο έκανε χρήση των ευκαιριών που προέκυψαν από την κρίση του καπιταλιστικού συστήματος. Ακόμα και αν για τους σκοπούς της ανάλυσής μας αντικαταστήσουμε στο κείμενο-απόσπασμα από το *Περί του Πολέμου* τη λέξη πόλεμος με τη λέξη επανάσταση, η θεωρία επαληθεύεται και ενισχύεται.

Πόλεμος είναι μια πράξη βίας, προορισμένη στο να καταναγκάσει τον αντίπαλο να εκτελέσει τη θέλησή μας.⁹⁸ Ο μαρξισμός νομιμοποιεί την επαναστατική βία στο βαθμό που τη θεωρεί μήτρα της ιστορίας, δεν δίνει όμως ένα σαφές σχέδιο για την πραγματοποίηση της επαναστατικής αλλαγής

⁹⁷ Karl Von Clausewitz, op. cit. , σελ 201

⁹⁸ Ibid, σελ., 32

που να έχει εφαρμογή σε κάθε κοινωνία και κράτος, παρά μόνο κατευθυντήριες γραμμές. Ο Ένγκελς έλεγε πως «η απελευθέρωση του προλεταριάτου θα δημιουργήσει τη δική της, ιδιαίτερη και τελείως διαφορετική στρατιωτική μέθοδο»⁹⁹ και ήταν προφητικός. Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι θα συντελούσαν στην απελευθέρωση του προλεταριάτου. Η νέα στρατιωτική μέθοδος ήταν ότι για πρώτη φορά οι στρατιώτες θα ήταν μέλη ενός επαναστατικού κόμματος. Οι ίδιοι θα έκαναν τόσο την επανάσταση όσο και τον πόλεμο, αν τα τελευταία μπορούν να διαχωριστούν .

Η επανάσταση είναι ένας πόλεμος που στρέφεται στο αρχικό της τουλάχιστον στάδιο προς τα μέσα, με την έννοια ότι αναγνωρίζει ότι ο εχθρός είναι στην ίδια του τη χώρα,¹⁰⁰ όπως εύστοχα διατύπωναν οι Σπαρτακιστές μέσω του Κάρλ Λήμπκνεχτ τις παραμονές του πρώτου Μεγάλου Πολέμου. Δεν αναζητείται ο αντίπαλος σε μια ξένη, ανταγωνιστική χώρα και δεν είναι κάτι απομακρυσμένο και εξωτικό. Είναι ένας πόλεμος με χαρακτηριστικά εμφύλιας διαμάχης. Επιπλέον, η επαναστατική ομάδα δεν ταυτίζεται με την κυρίαρχη-από τη σκοπιά των προνομίων- πολιτική ομάδα. Αν υπάρξει ταύτιση η επαναστατική ομάδα δεν είναι πλέον επαναστατική.

Η επανάσταση είναι συνήθως μια μορφή πολέμου στη διάρκεια του οποίου τα όπλα του πιο αδύναμου στρέφονται κατά του πιο δυνατού. Αυτή είναι και η δομική ιδιαιτερότητά του αλλά και μια από τις ειδοποιούς διαφορές με τη ρεαλιστική θεώρηση του πολέμου στην οποία ο πόλεμος είναι συνήθως μια μονομαχία ανάμεσα στις κυρίαρχες δυνάμεις.

Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του εικοστού αιώνα εμφανίστηκε ο περιεκτικός όρος «επαναστατικός πόλεμος». Ο όρος αυτός σημαίνει την κατάληψη της εξουσίας με τη χρήση ένοπλης βίας¹⁰¹ και δεν ταυτίζεται αποκλειστικά με τον ανταρτοπόλεμο. Οι Σάι και Κόλλιερ σημειώνουν ότι αυτή η μορφή πολέμου προϋποθέτει υψηλά επίπεδα συνειδητοποίησης ως προς τους σκοπούς και τις μεθόδους. Επιπλέον, τονίζουν ότι ο «επαναστατικός

⁹⁹ Παρατίθεται στο Κοντολήζα Ράις, «Η διαμόρφωση της σοβιετικής στρατηγικής», Peter Paret, *Οι δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής, από τον Μακκιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή*, εκδόσεις Κων/νου Τουρίκη, Αθήνα 2004, σελ. 765

¹⁰⁰ www.marxists.org/archive/liebknecht-k/works/1915/05/main-enemy-home.htm

¹⁰¹ Τζόν Σάι και Τόμας Β. Κόλλιερ, «Επαναστατικός Πόλεμος», Peter Paret, *Οι δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής, από τον Μακκιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή*, εκδόσεις Κων/νου Τουρίκη, Αθήνα 2004, σελ. 967

πόλεμος καθορίζεται και από αυτό που δεν είναι, δεν είναι δηλαδή πόλεμος με τη γενικώς παραδεδεγμένη έννοια του πολέμου».

Η επαναστατική προετοιμασία από το Λένιν περιείχε στρατηγικό σχέδιο για έναν επαναστατικό πόλεμο και ήταν κάθε άλλο παρά σύντομη ή εύκολη. Ο πόλεμος είναι ένας αγώνας¹⁰² ο οποίος δόθηκε σε πρώτη φάση από τον Λένιν μέσα στο σοσιαλιστικό κόμμα της Ρωσίας. Οι ανειρήνευτες αντιθέσεις των μελών του ΣΔΕΚΡ (Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα Ρωσίας) χρησιμοποιήθηκαν ως μικρογραφική αποτύπωση των διενέξεων της ευρύτερης κοινωνίας.

Το τρίπτυχο επαναστατικό σχέδιο συντίθεται από τις έννοιες κόμμα, κράτος, επανάσταση θεωρητικά θεμελιωμένες στο μαρξισμό. Αυτές οι τρεις έννοιες συναντώνται μέσα στο λενινισμό σε άρρηκτη μεταξύ τους σύνδεση. Το κράτος καταργείται από την επανάσταση και τη δικτατορία του συνειδητού προλεταριάτου. Η δικτατορία του προλεταριάτου διαρκεί ολόκληρη ιστορική εποχή. Το προλεταριάτο αναβαθμίζεται σε συνειδητό προλεταριάτο μέσω του κόμματος και της κομματικής οργάνωσης. Το στρατηγικό τρίπτυχο θα αναλυθεί σε τρία ξεχωριστά κεφάλαια αν και συχνά τα πορίσματα του κάθε ενός από αυτά επαληθεύονται και στα υπόλοιπα. Στη φιλοσοφία του Λένιν είναι σχεδόν ανύπαρκτα τα λογικά χάσματα και αισθητή η λογική συνέχεια των απόψεων που εκφράζονται.

Ο Λένιν, ακραίος ρεαλιστής και πραγματιστής υποστήριζε ότι : «είναι απαραίτητο να κάνουμε κτήμα μας τούτη την αναντίρρητη αλήθεια, ότι ο μαρξιστής πρέπει να παίρνει υπόψη του τη ζωντανή πραγματικότητα, τα ακριβή γεγονότα της πραγματικότητας, και όχι να εξακολουθεί να αγκιστρώνεται από τη θεωρία του χτες, που όπως κάθε θεωρία, στην καλύτερη περίπτωση προδιαγράφει απλώς το βασικό, το γενικό, πλησιάζει απλώς στη σύλληψη της πολυπλοκότητας της ζωής».¹⁰³ Ο Λένιν πίστευε στην πρωτοπόρα θεωρία και στις ρηξικέλευθες ιδέες.

Έδινε ιδιαίτερη σημασία στη θεωρητική τεκμηρίωση της στρατηγικής του εργατικού κινήματος, πιστός στη μαρξιστική αντίληψη ότι μόνον ο σοσιαλισμός συνιστά αυθεντική συνειδητοποίηση των ιστορικών προοπτικών

¹⁰² Karl Von Clausewitz, op. cit., σελ. 117

¹⁰³ Β. Ι. Λένιν, *Για τους κανόνες της κομματικής ζωής και τις αρχές της κομματικής καθοδήγησης*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1981, σελ. 225

της εργατικής τάξης. Δεδομένου ότι οι εργάτες, λόγω του υποδουλωτικού καταμερισμού εργασίας, δεν μπορούσαν από μόνοι τους να συγκροτήσουν μια θεωρητικά τεκμηριωμένη σοσιαλιστική στρατηγική, η διεκπεραίωση αυτού του έργου επαφίεταν σε μια οργανωμένη πολιτική πρωτοπορία.¹⁰⁴ Το πρωτοπόρο τμήμα της εργατικής τάξης δεν αντιπροσωπεύει ολόκληρη την τάξη, η οποία ως σύνολο μπορεί να υιοθετεί ακόμα και αντιδραστικές θέσεις.

Το ανώτερο επίπεδο της στρατηγικής είναι η “υψηλή στρατηγική”.¹⁰⁵ Η υψηλή στρατηγική σε μια ένοπλη σύρραξη περιλαμβάνει το σύνολο των μέσων που χρησιμοποιούν οι αντίπαλες πλευρές για την προώθηση των πολεμικών τους στόχων.¹⁰⁶ Με τον όρο “υψηλή στρατηγική” εννοούμε στην ουσία τη θεωρία ενός κράτους για το πώς μπορεί να “προκαλέσει” ασφάλεια για τον εαυτό του.¹⁰⁷ Η εφαρμογή της Υψηλής Στρατηγικής σε ένα συγκεκριμένο πόλεμο με ένα συγκεκριμένο εχθρό και σε ένα συγκεκριμένο διεθνές περιβάλλον, μπορεί να μετατραπεί σε νικηφόρα θεωρία.¹⁰⁸ Οι εναλλακτικές επιλογές της μακροσκοπικής ανάλυσης υψηλής στρατηγικής αφορά τόσο περιόδους ειρήνης όσο και πολέμου¹⁰⁹

Η θεωρία νίκης του Λένιν, ως θεμελιωμένη στη μαρξιστική φιλοσοφία αντιμετώπιζε τις διάφορες διαστάσεις της στρατηγικής ολιστικά και αδιαίρετα. Η ανθρώπινη εμπειρία στο μαρξισμό δεν κατατέμνεται. Οι στενοί ορισμοί της στρατιωτικής στρατηγικής οι οποίοι διαχωρίζουν τον πόλεμο από την ειρήνη και το στρατό από την κοινωνία ήταν κάτι ξένο για τους μπολσεβίκους¹¹⁰. Όταν λοιπόν τον Οκτώβριο του 1917 τα σοβιέτ κατέλαβαν την εξουσία στη ρημαγμένη από τον πόλεμο Ρωσία, δεν υπάρχει αμφιβολία πως γι’ αυτά ο πόλεμος, η επανάσταση, η πολιτική και η κοινωνία ήταν πράγματα αδιαχώριστα.¹¹¹

¹⁰⁴ Περικλή Παυλίδη, “Η ιδεολογία του Λενινισμού”, “Ε” Ιστορικά, “Η Επανάσταση του ’17 και ο Λένιν, 90 χρόνια”, Χ. Κ Τεγόπουλος Α.Ε, Εκδόσεις Α.Ε, σελ. 133

¹⁰⁵ Athanassios Platias & Constantinos Koliopoulos, *Thucydides on Strategy, Athenian and Spartan Grand Strategies in the Peloponnesian War and their relevance today*, Eurasia Publications, Athens 2006, σελ.23

¹⁰⁶ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η βυζαντινή υψηλή στρατηγική, 6^{ος}-11^{ος} αιώνας*, εκδόσεις Ποιότητα, ε’ έκδοση, Αθήνα 2007, σελ 17

¹⁰⁷ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2000, σελ. 82

¹⁰⁸ Athanassios Platias & Constantinos Koliopoulos, *op. cit.*, σελ.24

¹⁰⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *op. cit.*,σελ.16

¹¹⁰ Κοντολήζα Ράις, *op. cit.*, σελ. 765

¹¹¹ *Ibid.*, σελ 765

Η υψηλή στρατηγική του Λένιν, επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη μελέτη των κειμένων του Κλαούζεβιτς. Μπορούμε επίσης να πούμε ότι η στρατηγική του Λένιν επαληθεύεται συμπτωματικά από την κεντρική πεποίθηση του Σουν-Τζου ότι «η καλύτερη στρατηγική είναι το να επιτίθεται εναντίον της στρατηγικής του αντιπάλου», με άλλα λόγια «ματαίωση της θεωρίας νίκης του εχθρού»¹¹². Ο Λένιν αυτό εφήρμοσε στη στρατηγική προετοιμασία. Ζητούμενο για εκείνον ήταν να ματαιωθεί ο ιμπεριαλισμός, το νεότερο στάδιο του καπιταλισμού, ο οποίος έσυρε τους λαούς στον πόλεμο. Οι μπολσεβίκοι πριν την επανάσταση αντέτειναν επαναστατική ειρήνη .

Στη στρατηγική μπορεί να εφαρμόζεται έμμεση ή άμεση προσέγγιση. Η άμεση προσέγγιση κατευθύνεται στο κέντρο βάρους των δυνάμεων του αντιπάλου. Η έμμεση προσέγγιση προτείνει στρατηγική αποφυγή των δυνάμεων του κέντρου βάρους του αντιπάλου. Στην υψηλή στρατηγική, άμεση προσέγγιση σημαίνει πολεμική κατεύθυνση εναντίον του κύριου αντιπάλου, ενώ έμμεση προσέγγιση παράκαμψη του κύριου αντιπάλου. Η άμεση προσέγγιση έχει συνδεθεί με τον Κλαούζεβιτς, ενώ η έμμεση προσέγγιση έχει συνδεθεί με τους Σουν Τζου και Λίντελ Χάρτ.¹¹³

Οι μελετητές των ασιατικών πολιτισμών ισχυρίζονται πως τις στρατηγικές του επαναστατικού πολέμου τις διαμόρφωσε πριν από δύο και παραπάνω χιλιετίες ο Κινέζος στρατιωτικός φιλόσοφος Σουν Τζου λέγοντας : Εκεί όπου υπάρχει αδυναμία να επιτίθεται, εκεί όπου υπάρχει δύναμη απόφυγε να χτυπήσεις, δείξε υπομονή.¹¹⁴ Σε γενικές γραμμές αυτή είναι η ουσία της στρατηγικής της έμμεσης προσέγγισης, η παράκαμψη των ισχυρών εχθρικών σημείων. Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι, κατά τη διάρκεια του πολέμου και κατά το πρώτο στάδιο της επανάστασης όταν τα μέσα ήταν περιορισμένα εφήρμοσαν έμμεση προσέγγιση και αμυντική στρατηγική. Αυτό αποδεικνύεται από τη διπλωματική Συνθήκη του Μπρέστ. Η θεωρία ειρηνικής συνύπαρξης είναι η προέκταση του αμυντικού στρατηγικού δόγματος στο διεθνές επίπεδο. Το προφανές πλεονέκτημα αυτής είναι το μειωμένο κόστος της¹¹⁵ και η οικονομία δυνάμεων.

¹¹² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *op. cit.*, σελ.83

¹¹³ *Ibid*, σελ.19

¹¹⁴ Τζόν Σάι και Τόμας Β. Κόλλιερ, *op. cit.*, σελ.965

¹¹⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *op. cit.*, σελ.87

Ένα επιπρόσθετο στοιχείο έμμεσης προσέγγισης είναι ότι κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου οι μπολσεβίκοι ενθάρρυναν τις λιποταξίες στρατιωτών, σε ένδειξη άρνησης των κελευσμάτων των ιμπεριαλιστικών κυβερνήσεων. Οι στρατιώτες «ψήφισαν ειρήνη με τα πόδια τους» έλεγε ο Λένιν. Μπορείτε να μην δώσετε μάχη, ακόμα και αν ο ηγεμόνας σας έχει διατάξει να πολεμήσετε¹¹⁶ έγραφε ο Σουν Τζου. Ο εμφύλιος και η δημιουργία του Κόκκινου Στρατού σήμανε την προσωρινή εγκατάλειψη της έμμεσης προσέγγισης και την αμυντικής περιόδου του μπολσεβικισμού. Ο εμφύλιος μετέτρεψε την προσέγγιση στρατηγικής σε άμεση και επιθετική, σε εθνικό επίπεδο αυτή τη φορά.

Η λενινιστική υψηλή στρατηγική, ως σύνολο, δε μας δίνει τη δυνατότητα, και ίσως να μην είναι απαραίτητο, να την κατατάξουμε ούτε στην άμεση ούτε στην έμμεση προσέγγιση. Αυτό συμβαίνει κυρίως επειδή η έλλειψη μέσων έκανε απαραίτητη την προσαρμογή στα δεδομένα και τη χρήση ελιγμών και αυτοσχεδιασμού. Οι επαναστάσεις εξ' ορισμού δε γίνονται από τα κράτη και τη γραφειοκρατία τους, αλλά (...) κατευθύνονται από ηγέτες που είναι υποχρεωμένοι να αυτοσχεδιάζουν, να προσαρμόζονται αστραπιαία και συχνά να δρουν προτού καν τους δοθεί η ευκαιρία να σκεφτούν αν μπορούν να νικήσουν ή ακόμα και να επιβιώσουν.¹¹⁷ Τα παραπάνω μας επιτρέπουν να πούμε ότι η ως σύνολο η υψηλή στρατηγική του Λένιν καλύπτει μια γκρίζα ζώνη ανάμεσα σε άμεση και έμμεση προσέγγιση. Εντούτοις, η επιμέρους κατάτμηση των γεγονότων μας δίνει τη δυνατότητα κατάταξης σε μια από τις δυο προσεγγίσεις στρατηγικής. Σε κάθε περίπτωση, ως υψηλή στρατηγική πληρούσε την προϋπόθεση της χρήσης όλων των διαθέσιμων μέσων, στρατιωτικών, διπλωματικών, οικονομικών και άλλων.

Επιπλέον, τα διάφορα σκέλη της στρατηγικής μπορεί να έχουν αμυντικό ή επιθετικό χαρακτήρα. Το ίδιο ισχύει και για τον χαρακτήρα του πολέμου. «Το σοβιετικό πολιτικό δόγμα είναι κατηγορηματικά αμυντικό, αλλά η σοβιετική στρατιωτική στρατηγική είναι αναντίρρητα επιθετική αν και προληπτικού χαρακτήρα. Υπάρχει ένα παράξενο ταίριασμα του αμυντικού

¹¹⁶ Σουν Τσού, *η Τέχνη του Πολέμου*, Μετάφραση Σχολιασμός : Αθανάσιος Πλατιάς-Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Αθήνα 2000,σελ.108

¹¹⁷ Τζών Σάι και Τόμας Β. Κόλλιερ, *op. cit.*, σελ.970

πολιτικού δόγματος με την επιθετική στρατιωτική στρατηγική».¹¹⁸ Αυτό το παράξενο ταίριασμα χαρακτηρίζει τη στρατηγική του Λένιν. Είναι ιδιαίτερη στρατηγική λόγω του ότι είναι επαναστατική. Πρώτη φορά εφαρμόστηκε νικηφόρα μια επαναστατική στρατηγική στη ρώσικη επανάσταση.

Οι τολμηροί ελιγμοί του Λένιν που προέρχονται από μια μεταβολή της ίδιας της κατάστασης και που διατηρούν αναλλοίωτα μέσα τους την ενότητα της στρατηγικής σύλληψης, αποτελούν ανεκτίμητο σχολείο επαναστατικής στρατηγικής.¹¹⁹ Η προσαρμογή της τακτικής στις περιστάσεις είναι εντυπωσιακή στο λενινισμό. Η εκτίμηση μια κατάστασης και η γνώση του εχθρού και του εαυτού αποτέλεσε τη μήτρα της νικηφόρας επαναστατικής θεωρίας του Λένιν, ο οποίος θα πρόσθετε ότι υψηλή στρατηγική μετατρέπεται σε νικηφόρα θεωρία όχι μόνο με τη χρήση των διαθέσιμων αλλά και των μη μετρήσιμων και των τυχαίων παραγόντων. Έλεγε χαρακτηριστικά «να χρησιμοποιούμε τους πάντες και τα πάντα, να δίνουμε δουλειά σε όλους, διατηρώντας ταυτόχρονα την καθοδήγηση όλου του κινήματος».¹²⁰

Η ηθική διάσταση της λενινιστικής υψηλής στρατηγικής, η ισχυρή και επίμονη στάση του Λένιν, καθώς και το πλήρωμα του χρόνου για το ρωσικό προλεταριάτο να επαναστατήσει, ήταν η βασική προϋπόθεση για μια θεωρία νίκης. Το ίδιο και η λενινιστική ρητορική. Η επαναστατική ρητορική είναι ένα όπλο το οποίο δεν συνυπολογίζεται στην κλασική ανάλυση στρατηγικής. Ο Κλαούζεβιτς υποστήριζε ότι οι υλικές σχέσεις είναι πολύ απλές, το δύσκολο είναι να κατανοηθούν οι ηθικές δυνάμεις που εμπλέκονται στο παιχνίδι.¹²¹

Ο Τρότσκι έλεγε ότι η Ρωσία έκανε τόσο αργά την αστική της επανάσταση ώστε βρέθηκε αναγκασμένη να τη μετατρέψει σε επανάσταση προλεταριακή. Είναι αλήθεια ότι οι Ρώσοι εργάτες δεν είχαν τις πολιτικές εμπειρίες των λαών της Δύσης, ήταν όμως πολύ καλά εκπαιδευμένοι στην εθελοντική οργάνωση.¹²² Η εθελοντική οργάνωση προετοίμασε την πρώτη στην Ιστορία μετατροπή ενός κομμουνιστικού κόμματος σε κυβερνητικό κόμμα.

¹¹⁸ Κοντολήζα Ράις, *op. cit.*, σελ.776-777

¹¹⁹ Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος II, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 281

¹²⁰ Β. Ι Λένιν, *Για το προλεταριακό κόμμα νέου τύπου*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2008, σελ. 67

¹²¹ Karl Von Clausewitz, *op. cit.*, σελ. 203

¹²² John Reed, *Ten days that shook the world*, Marxists.org, preface, σελ.4, 1st edition, BONI and Liveright, Inc for International Publishers

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΟ ΚΟΜΜΑ

“Αν θέλουμε να ενωθούμε, και για να ενωθούμε πρέπει τότε ριζικά να χωρίσουμε”

Β. Ι Λένιν

Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο(1848) προέτρεπε τους προλετάρους όλων των χωρών σε διεθνιστική ένωση. Η ένωση αυτή θα γινόταν υπό τη σκέπη ενός ανεξάρτητου πολιτικού κόμματος της εργατικής τάξης, που δε θα προσομοίαζε ιδεολογικά, οργανωτικά και μεθοδολογικά με τα αστικά κόμματα. Στην τσαρική Ρωσία απαγορευόταν η σύσταση και η δραστηριότητα πολιτικών κομμάτων. Υπήρχαν εντούτοις ομάδες κοινωνικών αντιφρονούντων οι οποίες δραστηριοποιούνταν με χαρακτηριστική τη Ναρόντναγια Βόλια (Λαϊκή Θέληση). Μέλος της υπήρξε ο αδελφός του Λένιν, Αλεξάντερ, ο οποίος το 1884 καταδικάστηκε σε θάνατο για την απόπειρα δολοφονίας του τσάρου Αλέξανδρου Γ'. Η τάση που εκπροσωπούσε η ομάδα είναι γνωστή ιστορικά με τον όρο ναροντικισμός (λαϊκισμός) και είχε την κατεύθυνση της ατομικής τρομοκρατίας.

Την ίδια εποχή είχε αρχίσει να κάνει αισθητή την παρουσία της η σοσιαλδημοκρατία σε χώρες με βιομηχανικό προλεταριάτο. Η Γερμανία, πάνω σε αυτή την κοινωνική εξέλιξη, απέκτησε το πολυπληθέστερο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα της εποχής. Η Ρωσία είχε λίγους βιομηχανικούς εργάτες, λόγω του ότι επικρατούσαν εκεί προκαπιταλιστικές συνθήκες παραγωγής. Εξαιτίας των συνθηκών παραγωγής της ήταν ο «αδύναμος κρίκος» στη συστημική αλυσίδα κρατών, και η απόσπαση της σοσιαλιστικής σκέψης από τους πρωτοπόρους εκπροσώπους των εργαζομένων πολύ μεγαλύτερη από άλλες χώρες. Για αυτούς κυρίως τους λόγους, κανείς δεν μπορούσε να προγνώσει ότι θα μετατρέπóταν σε κοιτίδα της επανάστασης.

Θα δούμε στην παρούσα ενότητα τη γέννηση και την εξέλιξη του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος της Ρωσίας (ΣΔΕΚΡ). Πολύ πριν το ξέσπασμα της επανάστασης του 1917, προετοιμάζονταν αργά και συστηματικά οι συνθήκες που θα έφερναν το κόμμα αυτό στην εξουσία. Οι απόψεις που παρατίθεται μέσα από τα έργα *Τι να κάνουμε;*, *Ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω* (το οποίο αποτελεί την πρώτη καταγεγραμμένη διαδικασία

αντιπαράθεσης των συνιστωσών ενός σοσιαλιστικού κόμματος), αλλά και μέσα σε πολυάριθμες παράνομες και νόμιμες δημοσιεύσεις του Λένιν, είναι χαρακτηριστικές της διαδικασίας διαμόρφωσης του κόμματος.

Κεντρική φιλοσοφική θέση του λενινισμού είναι η άποψη ότι η αυθόρμητη καθημερινή συνείδηση των εκπροσώπων της μισθωτής εργασίας, δεν υπερβαίνει τα όρια της αστικής κοινωνίας, δεν δύναται να κατανοήσει τα καθολικά συμφέροντα και τις δυνατότητες χειραφέτησης της εργατικής τάξης και γι' αυτό το λόγο η επαναστατική συνειδητοποίηση μπορεί να επέλθει μόνο ως αποτέλεσμα της διάδοσης της σοσιαλιστικής ιδεολογίας από ένα επαναστατικό εργατικό κόμμα.¹²³ Σε αυτή τη στρατηγική κατεύθυνση εργάστηκε ο Λένιν. Θα δούμε όμως τα γεγονότα με χρονολογική τους σειρά.

Το 1895 μια ενιαία οργάνωση, η «Ένωση Πάλης για την απελευθέρωση της εργατικής τάξης», προήλθε, υπό την καθοδήγηση του Λένιν, από τους μαρξιστικούς κύκλους της Πετρούπολης. Το 1898 συνήλθε στο Μίνσκ το ιδρυτικό συνέδριο του ρωσικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος χωρίς τη συμμετοχή του Λένιν, ο οποίος βρισκόταν εξόριστος στη Σιβηρία. Η άμεση σύλληψη της ηγεσίας του νέου κόμματος ακύρωσε το εγχείρημα.¹²⁴ Η δημιουργία κόμματος κρινόταν απαραίτητη, διότι μέχρι τότε η πάλη ενάντια στην απολυταρχία του καθεστώτος γινόταν συνωμοτικά και αποσπασματικά.

Την πάλη αυτή δεν πρέπει να τη διεξάγουν συνωμότες, αλλά ένα επαναστατικό κόμμα στηριγμένο στο εργατικό κίνημα.¹²⁵ Η πολιτική πάλη πρέπει να κοινωνικοποιείται για να μπορεί να εξασφαλιστεί η μαζική υποστήριξή της. Όταν η στρατιά του προλεταριάτου θ' αγωνίζεται σταθερά και κάτω από την καθοδήγηση γερής σοσιαλδημοκρατικής οργάνωσης για την οικονομική και την πολιτική του απελευθέρωση, τότε αυτή η ίδια στρατιά θα υποδείξει μόνη της στους στρατηγούς, τις μεθόδους και τα μέσα δράσης.¹²⁶

Το 1900 ο Λένιν γράφει το άρθρο «Επιτακτικά καθήκοντα του κινήματος μας». Στο άρθρο αυτό η θέση που αναπτύσσεται είναι πως κύριο και βασικό καθήκον είναι να βοηθηθεί η πολιτική ανάπτυξη και η πολιτική οργάνωση της εργατικής τάξης. «Ταυτόχρονα επιβάλλεται να γίνει συνένωση

¹²³ Περικλή Παυλίδη, *op. cit.*, σελ.133

¹²⁴ Αλέξανδρου Δάγκα και Γιώργου Λεοντιάδη, «Η Επανάσταση του Φεβρουαρίου», «Ε» Ιστορικά, «Η Επανάσταση του '17 και ο Λένιν, 90 χρόνια», Χ. Κ Τεγόπουλος Α.Ε, Εκδόσεις Α.Ε, σελ. 11

¹²⁵ V. I Lenin, «The tasks of the Russian Social-Democrats», Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.340-341

¹²⁶ Ibid, σελ.342

του σοσιαλισμού με το εργατικό κίνημα για να δημιουργηθεί μια στερεή βάση και για το ένα και για το άλλο (...) αν και η διαδικασία αυτή είναι δύσκολη και δημιουργεί αμφιβολίες και αμφιταλαντεύσεις». ¹²⁷ Στο ίδιο άρθρο προέτρεπε :«(...) οργανωθείτε όχι μόνο σε συλλόγους αλληλοβοήθειας, απεργιακά ταμεία και εργατικούς ομίλους, μα οργανωθείτε επίσης και σε πολιτικό κόμμα, οργανωθείτε για την αποφασιστική πάλη ενάντια στην απολυταρχική κυβέρνηση κι ενάντια σ' όλη την καπιταλιστική κοινωνία». «Αν έχουμε ένα καλά οργανωμένο κόμμα, η εξέγερση σε ένα και μοναδικό μέρος μπορεί να μετατραπεί σε *νικηφόρα επανάσταση*». ¹²⁸

Το άρθρο «Από πού να αρχίσουμε;» του 1901 προτείνει και την αφητηρία : «Κατά τη γνώμη μας, η αφητηρία της δράσης, το πρώτο πρακτικό βήμα για τη δημιουργία της οργάνωσης που θέλουμε, τέλος, το κυριότερο νήμα που αν πιαστούμε απ' αυτό, θα μπορέσουμε ν' αναπτύξουμε, να βαθύνουμε και να πλατύνουμε σταθερά αυτή την οργάνωση, πρέπει να είναι η ίδρυση μιας πανρωσικής πολιτικής εφημερίδας», ¹²⁹ ως όργανο συστηματικής πολιτικής ζύμωσης και προπαγάνδας, διαμαρτυρίας και ξεσκεπάσματος των ατασθαλιών του τσαρικού καθεστώτος. Η εφημερίδα Ίσκρα, θα αποτελούσε την αρχική επιχειρησιακή βάση για την επαναστατική επίθεση στο εξωτερικό.

Το «Από πού να αρχίσουμε;», είχε δημοσιευτεί στο 4^ο φύλλο της «Ίσκρα» η οποία θα ήταν για αρκετά χρόνια ένα διαμορφωτικό επαναστατικό εργαλείο στα χέρια των σοσιαλιστών και ο ιδεολογικός καθοδηγητής τους. Η τακτική έκδοση εφημερίδας θα προήγαγε τη συστηματοποίηση της προσπάθειας μακριά από εμπειρισμούς και «χειροτεχνισμούς». Παρεμπιπτόντως, η έκδοση της Ίσκρα είχε κηρυχθεί παράνομη από το τσαρικό καθεστώς.

Με τη δημιουργία της πανρωσικής εφημερίδας ο Λένιν προτείνει το επόμενο βήμα προς την επίτευξη των σοσιαλιστικών στόχων. Αυτό το βήμα είναι η δημιουργία κόμματος νέου τύπου. Ο «νέος» τύπος αναφέρεται στα ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά του επαναστατικού κόμματος, τα οποία το διαχωρίζουν από τα υπόλοιπα αστικοδημοκρατικά κόμματα. Στο έργο του «Τι

¹²⁷ V. I Lenin, "The urgent tasks of our movement", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.368

¹²⁸ Ibid, σελ.371

¹²⁹ Β. Ι. Λένιν, *Για τους κανόνες της κομματικής ζωής και τις αρχές της κομματικής καθοδήγησης*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1981, σελ 52

να κάνουμε;» αναπτύσσει τα προαπαιτούμενα γι' αυτό το σκοπό. Το τακτικής και μεθοδολογικής φύσης ερώτημα απαντάται από τον ίδιο : «Να ξεμπερδεύουμε με την τρίτη περίοδο»¹³⁰ (της ρώσικης σοσιαλδημοκρατίας). Οι επαναστάτες πρέπει να οδηγήσουν την τρίτη περίοδο στο τέλος της για να ξεκινήσει η τέταρτη περίοδος. Οι τρεις περίοδοι της ρώσικης σοσιαλδημοκρατίας ήταν :

1) 1884-1894, άνοδος και σταθεροποίηση της σοσιαλδημοκρατίας, σοσιαλδημοκρατία χωρίς εργατικό κίνημα

2) 1894-1898, κοινωνικό κίνημα, είσοδος των λαϊκών μαζών στα τεκταινόμενα, πολιτικό κόμμα

3) 1898-επανάσταση, το σοσιαλδημοκρατικό κίνημα αναπτύσσεται, οι ηγέτες του διαχωρίζονται σε οπορτουνιστές και επαναστάτες. Η φωνή των οπορτουνιστών είναι το περιοδικό Ραμπότσεγε Ντιέλο, η φωνή των επαναστατών είναι η εφημερίδα Ισκρα. 1^ο Συνέδριο (ιδρυτικό) του ΣΔΕΚΡ.

Η τέταρτη περίοδος της σοσιαλδημοκρατίας θα είναι η επαναστατική περίοδος . Κατά τη διάρκειά της θα επέλθει η σταθεροποίηση του μαχόμενου μαρξισμού, για να βγει η ρώσικη σοσιαλδημοκρατία ώριμη και ανδρωμένη από την κρίση οπότε η οπορτουνιστική οπισθοφυλακή θα «αντικατασταθεί» από το πραγματικά πρωτοπόρο τμήμα της επαναστατικής τάξης.¹³¹

Έπεται η συγγραφή του *Ένα βήμα μπρος, δύο βήματα πίσω*, η πρώτη καταγεγραμμένη, συνεδριακή διαδικασία ενός σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Πρέπει σε πρώτη φάση να αναλογιστούμε πόσο τολμηρό από τον Λένιν ήταν το εγχείρημα της διατήρησης των πρακτικών ενός παράνομου κόμματος υπό τη σκιά του τσαρισμού. Το 1903 ήταν η χρονιά που το κόμμα αυτό χωρίστηκε σε μπολσεβίκους και μενσεβίκους, κυριολεκτικά σε πλειοψηφία και μειοψηφία, έπειτα από έναν ισολογισμό οργανωτικών αρχών των ομάδων αυτών.

Οι δυο πτέρυγες, η μια των «μπολσεβίκων-επαναστατών» και η άλλη των «μενσεβίκων-οπορτουνιστών» αντλούν την αντιπαράθεσή τους κυρίως όχι από ζητήματα προγράμματος ή τακτικής αλλά από οργανωτικά ζητήματα τα οποία ήρθαν στην επιφάνεια με τη μορφή αντιπαράθεσης στο 2^ο συνέδριο των Ρώσων σοσιαλιστών. Σε αυτή την αντιπαράθεση ενυπάρχει και η ουσία του διαχωρισμού του μπολσεβικισμού και του μενσεβικισμού, που ως

¹³⁰ V. I Lenin, "What is to be done?" Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.225

¹³¹ Ibid, σελ.224

ρεύματα διαχωρίζονται το 1903. Μέχρι το 1917 οι οργανωτικές αρχές θα αποδείξουν το πόσο βαθιές πολιτικές προεκτάσεις είχαν. Οργανωτικό διαχωρισμό θα συναντήσουμε έκτοτε σε όλα τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, όπου υπάρχει διαχωρισμός επαναστατικής και ομπορτουμιστικής πτέρυγας.

Οι μπολσεβίκοι τόνιζαν στο προλεταριάτο ότι σ' αυτό ανήκει ο ρόλος του αρχηγού της δημοκρατικής επανάστασης ενώ οι μενσεβίκοι περιόριζαν το ρόλο τους στα καθήκοντα της «άκρας αντιπολίτευσης».¹³² Μενσεβικισμός επί της ουσίας υπήρξε η τάση του ομπορτουισμού στα οργανωτικά ζητήματα. Μέσα στα γραπτά του Λένιν, ο ομπορτουισμός εμφανίζεται και με τους όρους οικονομισμός, στρουβισμός, λικβινταρισμός, εν ολίγοις ρεύματα του νόμιμου μαρξισμού, και της κοινοβουλευτικής πάλης στα όρια του αστικού καθεστώτος.

Η αντιπαράθεση του 1903 αφορούσε κυρίως το άρθρο 1 του καταστατικού του κόμματος. Η λενινιστική διατύπωση έλεγε ότι : «Μέλος του κόμματος θεωρείται καθένας που παραδέχεται το πρόγραμμα του και υποστηρίζει το κόμμα τόσο με υλικά μέσα όσο και με την προσωπική συμμετοχή του σε μια από τις κομματικές οργανώσεις».¹³³ Σε αυτό το συνέδριο επικράτησε η ομπορτουμιστική άποψη.

Για το άρθρο 1 ο Λένιν ήρθε σε αντιπαράθεση με τα μέλη του κόμματος Μάρτοφ και Αξελρόντ επιρρίπτοντας τους ευθύνες, σε σχέση με την υπεράσπιση από μέρους τους μιας πλαδαρής, όχι γερά συσπειρωμένης κομματικής οργάνωσης. Η εχθρότητα τους προς την ιδέα της οικοδόμησης του κόμματος από τα πάνω προς τα κάτω, ξεκινώντας από το συνέδριο κι από τα όργανα που αυτό δημιούργησε, και η τάση τους να πάνε από τα κάτω προς τα πάνω, θα επέτρεπε σε οποιονδήποτε να συγκαταλέγεται στα μέλη του κόμματος. Για το Λένιν έπρεπε ο πήχης των μελών να τοποθετηθεί πιο ψηλά. Πρέπει να προσπαθούμε -έλεγε- ν' ανεβάζουμε τον τίτλο και τη σημασία του μέλους του κόμματος ψηλότερα, ψηλότερα και ψηλότερα(...).¹³⁴

¹³² V. I Lenin, "Preface to the Collection Twelve Years", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.111

¹³³ Β. Ι. Λένιν, *Ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω*, (*Η κρίση μέσα στο κόμμα μας*), εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1982, σελ. 50-51

¹³⁴ Β. Ι. Λένιν, *Για τους κανόνες της κομματικής ζωής και τις αρχές της κομματικής καθοδήγησης*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1981, σελ 90

Η τάση του Αξελρόντ ήταν ότι αποδεχόταν ως μέλος του κόμματος όλους όσους βοηθούν στο κόμμα. Σε αντιδιαστολή με τον Αξελρόντ, ο Λένιν θα διατυπώσει την άποψη ότι πρέπει να υπάρχουν διαβαθμίσεις συνειδητότητας και δραστηριότητας ως προς το βαθμό που κάποιος συνδέεται με το κόμμα. Βασικό καθήκον πρέπει να είναι η περιφρούρηση της σταθερότητας, της συνέπειας, της καθαρότητας του κόμματός. Η άποψη αυτή δεν είναι ελιπίστικη αλλά αποσκοπεί στο να οικοδομήσει ένα ανθεκτικό κόμμα-σύνδεσμο, του οποίου τα μέλη συμμετέχουν συνειδητά.

Συνειδητή συμμετοχή δεν σημαίνει απλή βοήθεια. Εάν συντασσόταν στις γραμμές του κόμματος ο οποιοσδήποτε τότε αυτό θα καταδικαζόταν σε χειροτεχνισμό και εμπειρισμό. Επιπλέον, οι διαβαθμίσεις συνειδητότητας είναι σημαντικές διότι το κόμμα πρέπει να έχει ηγεσία η οποία είναι αυτόνομη ότι πρέπει να προέρχεται από τις ανώτερες διαβαθμίσεις δηλαδή μέσα από τα πιο συνειδητά και πεπεισμένα μέλη του. Η λενινιστική διατύπωση του άρθρου 1 του καταστατικού θα υπερίσχυε από το 3^ο Συνέδριο όπου πήραν μέρος μόνο μπολσεβίκοι.

Στο 2^ο Συνέδριο του Κόμματος, πήραν μέρος όλες οι ρωσικές επιτροπές, η Μπούντ (Bund=αυτοτελής οργάνωση του εβραϊκού προλεταριάτου) και οι δύο παρατάξεις του εξωτερικού, η «ισκρική» και η «ραμποτσεντελική». Η πάλη έγινε ανάμεσα σε ισκριστές και σε εκπροσώπους της Μπούντ και ραμποτσεντέλτσι. Νίκησαν οι ισκριστές (τάση Λένιν) αφού επικράτησε το σχέδιο της Ίσκρα, η οποία έγινε έκτοτε το Κεντρικό Όργανο του Κόμματος.

Σκοπός του 2^{ου} συνεδρίου για τον Λένιν ήταν η δημιουργία ενός κραταιού κόμματος, το οποίο θα στηριζόταν στις προγραμματικές και οργανωτικές αρχές που είχε προβάλει και επεξεργαστεί η Ίσκρα. Στα πρακτικά αποτυπωνόταν η πολιτική φυσιογνωμία της καθεμίας από τις βασικές ομάδες του συνεδρίου.

Η φράση «Αν θέλουμε να ενωθούμε, και για να ενωθούμε πρέπει τότε ριζικά να χωρίσουμε», είναι κομβική στην εσωκομματική διαδικασία. Η ένωση των παρτιζάνων έπρεπε να γίνει σε μια ξεκάθαρη και ειλικρινή βάση, μακριά από μικροαστικές διπλωματίες. Οι απροκάλυπτοι συσχετισμοί μέσα στο κόμμα δείχνουν σε κάθε σημείο την πορεία της εξέλιξής του.

Ο Λένιν, πεπεισμένος ότι το κόμμα αυτό θα αποτελούσε το όχημα της επανάστασης, θεωρούσε πολύ σημαντικό να είναι γνωστό ποιο κομμάτι του θα ερχόταν σε ουσιαστική ρήξη με την αστική τάξη και άρα ποιο θα ήταν το επαναστατικό υποκείμενο. «Πρέπει να ξέρουμε αν η πραγματική δύναμη που έκανε την επανάσταση, ήταν η επαναστατική ή η ομπορτουμιστική πτέρυγα του κόμματος, πρέπει να ξέρουμε αν η επαναστατικές ή οι ομπορτουμιστικές αρχές ήταν εκείνες που ενέπνεαν τους αγωνιστές για να καθορίσουμε αν η τάδε ή η δείνα συγκεκριμένη επανάσταση κινούσε τον «κόσμο» (το κόμμα μας) προς τα μπρος ή τα πίσω».¹³⁵

Τα καθοδηγητικά κέντρα είναι δύο: το Κεντρικό Όργανο(ΚΟ) που έχει ρόλο ιδεολογικού καθοδηγητή και η Κεντρική Επιτροπή(ΚΕ) που αναλαμβάνει την πρακτική καθοδήγηση. Οι ομάδες πρέπει να βρίσκονται σε απόλυτη σύμπνοια μεταξύ τους, με ενιαίο πρόγραμμα, τακτικές και συνεχείς συσκέψεις. Οι συσκέψεις γίνονται σε επίπεδο Συνεδρίου και Συμβουλίου του Κόμματος. Πάνω από το Συμβούλιο δεν υπάρχει κανένα συλλογικό όργανο εκτός από το Συνέδριο. Η ύπαρξη του κόμματος θα αντικαθιστούσε τις σκόρπιες πολιτικές ομάδες και τους στενούς ομίλους με ένα μοναδικό μεγάλο κομματικό δεσμό¹³⁶, ένα μονολιθικό σχηματισμό. Εργάτες και διανοούμενοι, δεσμεύονται σε ρόλο επαγγελματία επαναστάτη με δραστηριότητες γύρω από την εφημερίδα.

Το ΣΔΕΚΡ αποτέλεσε έναν υπέρ-παραταξιακό σύνδεσμο ο οποίος σε πρώτη φάση έθετε ως ελάχιστο πολιτικό προαπαιτούμενο, τη στροφή εναντίον του υπάρχοντος κοινωνικού και πολιτικού καθεστώτος της Ρωσίας. Το προαπαιτούμενο υπήρχε καταγεγραμμένο στις προγραμματικές θέσεις του. Η Ίσκρα, ως επίσημο όργανο και ως επίσημη φωνή διακήρυττε την αρχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού ως τρόπο λήψης αποφάσεων.

Η αρχή αυτή είναι το άθροισμα των συστατικών λέξεων δημοκρατία και συγκεντρωτισμός: δημοκρατικά ακούγονται όλες οι απόψεις, όλες οι αποχρώσεις. Εφαρμόζεται η πλειοψηφική αρχή. Το κάθε μέλος έχει δικαίωμα κριτικής και υποχρέωση αυτοκριτικής. Η δημοκρατία εφαρμόζεται μέχρι να παρθεί μια απόφαση. Από εκεί και πέρα εφαρμόζεται ο συγκεντρωτισμός. Η πειθαρχία στις κεντρικές αποφάσεις είναι αυστηρή. Το κάθε μέλος του

¹³⁵ Β. Ι. Λένιν, *Ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω (Η κρίση μέσα στο κόμμα μας)*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1982, σελ. 230

¹³⁶ Ibid, σελ. 15-16

κόμματος είναι υπεύθυνο για το κόμμα και το κόμμα είναι υπεύθυνο για κάθε μέλος του.

Σε κάθε περίπτωση, για τον Λένιν, οι αντιθέσεις μέσα το κόμμα θα διατηρούν τον επιθετικό προσδιορισμό «ανειρήνευτες» ενώ οι μπολσεβίκοι και οι μενσεβίκοι παραμένουν ξεχωριστές διαιρέσεις (divisions)¹³⁷ μέσα σε αυτό, χωρίς να παρεμποδίζεται η πολιτική όσμωση.

Καταλυτική είναι η παρουσία της επαναστατικής πρωτοπορίας η οποία επικαλύπτεται ως έννοια από τον όρο κόμμα. Η τελική συνένωση του κόμματος ως πρωτοπόρο τμήμα της εργατικής τάξης με τις μάζες του προλεταριάτου-με όλη την εργατική τάξη δηλαδή- είναι το θεμέλιο για ρηξικέλευθη πολιτική δράση. Με λίγα λόγια η επαναστατική πρωτοπορία που ταυτίζεται με το σοσιαλιστικό κόμμα αναλαμβάνει την ιστορική ευθύνη και την υποχρέωση να συνδέσει την προλεταριακή μάζα με τον επαναστατικό σκοπό.

Ο Λένιν, καθ' όλη τη διάρκεια του 2^{ου} Συνεδρίου και μέχρι το ξέσπασμα της επανάστασης του 1917 κρίνει αδέκαστα τη μειοψηφία του κόμματος. Διαχωρίζει την επαναστατική τάση(ορθόδοξη) από την οπορτουνιστική με κριτήριο το ότι η πρώτη εκφράζει την προλεταριακή τάση του κινήματος, ενώ η δεύτερη εκφράζει την τάση των ρεφορμιστών διανοούμενων.

Στο ζήτημα των μενσεβίκων ο Λένιν θα παραδεχτεί ότι είναι προς τιμήν της τάσης(της οπορτουνιστικής) που εκπροσωπούσαν το ότι δεν αποσχίστηκαν από το κόμμα και δεν επέλεξαν δική τους γραμμή πλεύσης . Αντιθέτως, θα συνέχιζαν την πάλη τους μέσα από αυτό. Η ανάπτυξη του εργατικού κινήματος θα βοηθούσε να ξεπεραστούν οι όποιες ελλείψεις τους.

Το κόμμα είναι ένα σύνολο οργανώσεων και είναι η ανώτερη μορφή οργάνωσης. Καταλήγουμε στο ότι το λενινιστικό κόμμα είναι φορέας ανειρήνευτων ιδεολογικών αντιθέσεων και διαλεκτικής όσμωσης των απόψεων των κυρίαρχων τάσεων του το οποίο λαμβάνει στρατηγικές αποφάσεις βάσει του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Οι οργανωτικές εσωτερικές αντιπαραθέσεις έχουν επί της ουσίας πολιτική προέλευση και ιδεολογική αναγωγή. Το κόμμα μαζί με την εφημερίδα ενσάρκωναν το

¹³⁷ Ο Λένιν αποδέχεται ως παραστατικό τον όρο division που χρησιμοποιεί το αγγλικό κοινοβούλιο για το διαχωρισμό πλειοψηφίας και μειοψηφίας σε ζητήματα απολογισμού και ψηφοφορίας στη σελ 148 του ίδιου βιβλίου

τρίπτυχο του Βίλχελμ Λίμπκνεχτ: «studieren, propagandieren, organisieren»
(διαβάζω, προπαγανδίζω, οργανώνω), το οποίο επικαλούταν ο Λένιν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

*“Το κράτος είναι ένα κακό,
το οποίο κληροδοτείται στο προλεταριάτο
που νίκησε στον αγώνα για την ταξική κυριαρχία”*
Φρίντριχ Ένγκελς

Στο έργο *Κράτος & Επανάσταση*, το οποίο γράφτηκε πριν συντελεστεί η Οκτωβριανή Επανάσταση, ο Λένιν παραθέτει τις απόψεις του αναφορικά με τα ζητήματα τα οποία υποδεικνύει ο τίτλος. Η θέση που αναπτύσσεται αναφορικά με το ζήτημα του κράτους είναι μείζονος σημασίας διότι όπως προαναφέραμε στη λενινιστική στρατηγική θεώρηση ο όρος κράτος αντικαθίσταται μετεπαναστατικά - σε προσδιορισμένη χρονική φάση - με τον όρο κόμμα τον οποίο έχουμε αναλύσει σε πρότερη φάση της εργασίας για να προετοιμάσουμε την αντικατάσταση αυτή .

Ουσιαστικά το «Κράτος & Επανάσταση» αποτελεί επεξεργασία των ιδεών των Μαρξ και Ένγκελς που αφορούν στο κράτος, ενώ ταυτόχρονα εμμένει στην άσκηση κριτικής στην αστική τάξη και στους οπορτουνιστές-σοσιαλσοβινιστές του εργατικού κινήματος (καουτσκιστές) για την παραποίηση των μαρξιστικών ιδεών και τη διαστρέβλωση των επαναστατικών ιδεωδών που απορρέουν από αυτές, με το σκεπτικό ότι προπαγανδίζουν «εκείνο που είναι αποδεκτό ή που φαίνεται πως είναι αποδεκτό για την αστική τάξη»¹³⁸. Επί της ουσίας δεν προτείνουν άμεση ρήξη με τον αστισμό.

Ο Λένιν γράφει, προχωρώντας το συλλογισμό του Ένγκελς¹³⁹ για το κράτος: «Το κράτος είναι προϊόν και εκδήλωση των ανειρήνευτων ταξικών

¹³⁸ Β.Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 11

¹³⁹ Ο Ένγκελς γράφει : «Το κράτος δεν είναι καθόλου μια δύναμη που επιβλήθηκε στην κοινωνία απ' έξω. Το κράτος δεν είναι η *πραγμάτωση της ηθικής ιδέας*, η *εικόνα και η πραγμάτωση του ορθού λόγου* όπως ισχυρίζεται ο Χέγκελ .Το κράτος είναι προϊόν της κοινωνίας σε μια ορισμένη βαθμίδα εξέλιξης, το κράτος είναι η ομολογία ότι η κοινωνία αυτή *μπερδεύτηκε σε μian αζεδιάλυτη αντίφαση με τον ίδιο τον εαυτό της*, ότι διασπάστηκε σε ασυμφιλίωτες αντιθέσεις, από τις οποίες δεν έχει τη δύναμη να απαλλαγεί. Και για να μη φθείρουν αυτές οι αντιθέσεις, οι τάξεις με τα αντιμαχόμενα οικονομικά συμφέροντα, τον εαυτό τους και την κοινωνία σ' έναν άκαρπο αγώνα, έγινε αναγκαία μια δύναμη, που φαινομενικά στέκει πάνω από την κοινωνία για να αμβλύνει τη σύγκρουση, και για να την κρατά μέσα στα όρια της *τάξεως*. Και η δύναμη αυτή, που προήλθε από ην κοινωνία αλλά τοποθετήθηκε πάνω από αυτήν, που όλο περισσότερο αποξενώνεται από αυτήν, είναι το κράτος», Ένγκελς Φρίντριχ, *Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 210

αντιθέσεων. Το κράτος εμφανίζεται εκεί, τότε και καθόσον, όπου, όταν και εφόσον οι ταξικές αντιθέσεις δεν μπορούν αντικειμενικά να συμβιβαστούν. Και αντίστροφα : η ύπαρξη του κράτους αποδεικνύει ότι οι ταξικές αντιθέσεις είναι ανειρήνευτες»¹⁴⁰.

Πάνω ακριβώς σε αυτή τη ρήση του Λένιν ξεκινά και η θεμελιακή αντιπαράθεση πάνω στο ζήτημα του κράτους από τις πολιτικές τάσεις της εποχής. Από τη μια ο μαρξισμός έρχεται σε αντιπαράθεση με τον αστισμό και το μικροαστισμό και από την άλλη έρχεται σε αντιπαράθεση με την τάση του Κάουτσκι. Στην περίπτωση του αστισμού-μικροαστισμού (τάση εσέρων & μενσεβίκων) το κράτος εμφανίζεται ως όργανο συμφιλίωσης των τάξεων όταν σε αντιπαράβολή ο μαρξισμός αντιπνείνει ότι το κράτος είναι προϊόν ανειρήνευτων αντιθέσεων, όργανο καταπίεσης μιας τάξης από μίαν άλλη και άρα όργανο ταξικής κυριαρχίας και επιβολής.

Στη δεύτερη περίπτωση μαρξιστικής διαστρέβλωσης που έχει ως εκφραστή τον Καρλ Κάουτσκι η οποία είναι λιγότερο τρανταχτή, πιο εκλεπτυσμένη από την προηγούμενη και ίσως πιο επικίνδυνη, επικρατεί η άποψη πως η «απελευθέρωση της καταπιεζόμενης τάξης είναι δυνατή όχι μόνο χωρίς βίαιη επανάσταση αλλά και χωρίς καταστροφή του μηχανισμού της κρατικής εξουσίας»¹⁴¹.

Υπενθυμίζουμε πως με αφορμή τις διεργασίες του σοσιαλιστικού κόμματος της Ρωσίας(ΣΔΕΚΡ), ο Λένιν έκανε λόγο για ανειρήνευτες αντιθέσεις στα εντός του αναφερόμενος στις συγκρουόμενες και ιδεολογικά ανταγωνιστικές συνισταμένες δυνάμεις του . Η ολιστική μαρξιστική φιλοσοφία, η μαρξιστική διαλεκτική, διαποτίζει το έργο του Λένιν με τρόπο που να υπάρχει λογική σύνδεση στις τοποθετήσεις του πάνω στα διάφορα ζητήματα. Για να συνδεθούμε με το θέμα «κόμμα» θα υπενθυμίσουμε ότι και εκεί γίνεται λόγος για ανειρήνευτες αντιθέσεις. Όσο πολιτικά συγκρουσιακή έννοια είναι το κόμμα, τόσο πολιτικά συγκρουσιακή έννοια είναι το κράτος. Θα μελετήσουμε λοιπόν τις αναλογίες από την αφετηρία τους, ήτοι τη θεωρία των Μάρξ και Ένγκελς. Η ιδεολογική αντιπαράθεση των πρώτων χρόνων του κόμματος

¹⁴⁰ Β.Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ.13

¹⁴¹ Ibid, σελ.14

είναι η μικρογραφία μια ευρύτερης κοινωνικής αντιπαράθεσης για τα ζητήματα της επανάστασης, ιδιαίτερα δε πάνω στο ζήτημα του κράτους.

Σύμφωνα με τον Ένγκελς το κράτος έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά, το πρώτο είναι ο χωρισμός των υπηκόων του κατά εδαφική περιοχή και το δεύτερο η εγκαθίδρυση δημόσιας εξουσίας και η υπεράσπισή της από έμμισθα ένοπλα σώματα που στέκονται πάνω από την κοινωνία και αποξενώνονται από αυτή: το μόνιμο στρατό και την αστυνομία. Αυτή η ιδιαίτερη δημόσια εξουσία είναι αναγκαία, γιατί από τότε που διασπάστηκε η κοινωνία σε τάξεις έγινε αδύνατη μια αυτενεργός ένοπλη οργάνωση του πληθυσμού¹⁴².

Μαζί με τα προαναφερθέντα ένοπλα σώματα, προστίθεται και το διαφορετικής φύσης από τα προηγούμενα -σώμα των δημοσίων υπαλλήλων το οποίο σε μια καπιταλιστική οικονομία αναλαμβάνει το ρόλο της περισυλλογής και διαφύλαξης του δημοσίου χρήματος. Δημοκρατία για το Λένιν σημαίνει ισότητα, αλλά ισότητα υπό όρους, «τυπική ισότητα» η οποία ακυρώνεται σε τελική ανάλυση από την ύπαρξη των τάξεων και την άσκηση βίας από την εξουσιάστρια τάξη. Μάλιστα, προσθέτει πως το περίβλημα της αστικής δημοκρατίας είναι το άριστο περίβλημα του καπιταλισμού ούτως ώστε (...) καμία αλλαγή ούτε προσώπων, ούτε θεσμών, ούτε κομμάτων μέσα στο αστικό δημοκρατικό πολίτευμα δεν κλονίζει αυτή την εξουσία (...).¹⁴³

Πάνω στο προηγούμενο απόφθεγμα, ο μαρξιστής ιστορικός Hobsbawm θα αντισταθεί : « Όπως πάντοτε ο Λένιν δεν ενδιαφερόταν τόσο για τη γενική πολιτική ανάλυση όσο ήθελε να βρει αποτελεσματικά επιχειρήματα για μια συγκεκριμένη πολιτική κατάσταση, στην προκειμένη περίπτωση κατά της προσωρινής κυβέρνησης της επαναστατικής Ρωσίας και υπέρ της εξουσίας των σοβιέτ. (...) η ισχύς του ισχυρισμού του, που είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενη, μεταξύ άλλων και επειδή δεν κάνει διάκριση ανάμεσα στις οικονομικές και κοινωνικές περιστάσεις που διασφαλίζουν τα κράτη από τις κοινωνικές αναταραχές αφενός, και στους θεσμούς που τους βοηθούν να το επιτύχουν αφετέρου. (...) Ακόμα και στην πολιτική άκρη αριστερά, μια τόσο αρνητική κρίση για το δημοκρατικό πολίτευμα θα ήταν

¹⁴² Ένγκελς Φρίντριχ, *op. cit.*, σελ.210- 211

¹⁴³ Β.Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ.21

σχεδόν αδιανόητη.¹⁴⁴ Τα μέσα όμως, στην προκειμένη η αντικαπιταλιστική προπαγάνδα, λειτουργούν στην υπηρεσία του σκοπού.

Ο Ένγκελς μοιάζει να φωτογραφίζει την Ευρώπη πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο όταν, το 1891 ,γράφει: « Η δημόσια εξουσία ενισχύεται στο βαθμό που οξύνονται οι ταξικές αντιθέσεις μέσα στο κράτος και στο βαθμό που τα όμορα κράτη γίνονται μεγαλύτερα και πολυανθρωπότερα. Ρίξτε έστω και μια ματιά στη σημερινή Ευρώπη, όπου ο ταξικός αγώνας και ο ανταγωνισμός για κατακτήσεις ανέβασαν τη δημόσια εξουσία σε τέτοιο ύψος, που απειλεί να καταβροχθίσει ολόκληρη την κοινωνία, ακόμα και το κράτος...».¹⁴⁵

Ο Λένιν πατώντας στη διατύπωση του Ένγκελς, και διαπιστώνοντας αυτή τη ροπή δια γυμνού οφθαλμού θα κατακεραυνώσει τους υπερασπιστές των μεγάλων δυνάμεων, τους οπορτουνιστές του σοσιαλιστικού κινήματος οι οποίοι εθελοτυφλούσαν εν μέσω προφανών οξύτατων ανταγωνισμών ισχύος και συγκάλυπταν τα ληστρικά, επεκτατικά συμφέροντα της αστικής τάξης των χωρών τους. Τα αστικά-εθνικά συμφέροντα είναι ταξικά συμφέροντα. Οι οπορτουνιστές, δεν υπερασπίζονταν τα συμφέροντα της εργατικής τάξης (όπως θα έπρεπε ως σοσιαλιστές) αλλά της αστικής. Αυτό ακριβώς είναι που τους διαχώρισε με τους επαναστάτες. Η διάλυση της Δεύτερης Σοσιαλιστικής Διεθνούς συντελέστηκε λόγω της πρόσδεσης των οπορτουνιστών στο άρμα των αστικών ιμπεριαλιστικών κυβερνήσεων των χωρών τους.

Συνεπάγεται ότι για το Λένιν η συγκάλυψη ενός προδιαγεγραμμένου ολέθρου ήταν εφάμιλλη με συνενοχή, και αυτό δικαιολογεί την καυστικότητα της κριτικής του. Οι ανταγωνισμοί αυτοί ήταν έκδηλοι ήδη από το 1891 που γράφεται η τέταρτη συμπληρωμένη έκδοση της *Καταγωγής της Οικογένειας της Ατομικής Ιδιοκτησίας και του Κράτους* και οι οποίοι εκτονώθηκαν με το ιμπεριαλιστικό ξέσπασμα του 1914. Αυτοί οι ανταγωνισμοί αναλύονται στον *Ιμπεριαλισμό του Λένιν*.

Το πρώτο συμπέρασμα λοιπόν, είναι ότι στη λενινιστική θεώρηση το κράτος είναι προϊόν κοινωνικής διάσπασης των ανταγωνιστικών τάξεων. Το κράτος μαζί και οι τάξεις τελούν υπό κατάργηση στην «κοινωνία που

¹⁴⁴ E. J Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, 2007, σελ. 177

¹⁴⁵ Β. Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 17

οργανώνει με νέο τρόπο την παραγωγή πάνω στη βάση της ελεύθερης και ισότιμης ένωσης των παραγωγών», τουτέστιν σοσιαλιστική οργάνωση της παραγωγής. Η σοσιαλιστική οργάνωση της παραγωγής είναι ένα απαραίτητο στάδιο κατά τη μετάβαση στην κομμουνιστική κοινωνία. Στην κομμουνιστική κοινωνία η κατάργηση του κράτους και των τάξεων δεν τελούν πια υπό κατάργηση αλλά έχουν ολοκληρωθεί. Κομμουνισμός είναι το στάδιο της πολιτικής ολοκλήρωσης του σοσιαλισμού.

Στο κράτος και επανάσταση γίνεται λόγος για «απονέκρωση» του κράτους και βίαιη επανάσταση. Το ιστορικό υποκείμενο είναι για τον Ένγκελς το προλεταριάτο το οποίο έχει την ευθύνη της μετατροπής των μέσων παραγωγής σε κρατική ιδιοκτησία. Έτσι όμως καταργεί τον ίδιο τον εαυτό του σαν προλεταριάτο, έτσι καταργεί όλες τις ταξικές διαφορές και ταξικές αντιθέσεις, μαζί και το κράτος ως κράτος (...). Όταν το κράτος γίνει επιτέλους πραγματικά εκπρόσωπος ολόκληρης της κοινωνίας, τότε θα κάνει περιττό τον ίδιο τον εαυτό του.¹⁴⁶

Υπάρχει όμως μια λογική συνέχεια που ενώνει με χρονική σειρά τις έννοιες στις οποίες αναφερόμαστε : κράτος, προλεταριάτο, επανάσταση, κατάργηση, απονέκρωση. Με ποια συνέχεια και ποια σειρά εμπλέκονται αυτές οι έννοιες; Η προλεταριακή επανάσταση θα φέρει την αλλαγή στο ρόλο του κράτους. Στο πρώτο στάδιο, το σοσιαλιστικό, το κράτος της αστικής τάξης καταργείται από την βίαιη προλεταριακή επανάσταση. Η απονέκρωση του κράτους είναι το δεύτερο στάδιο, το κομμουνιστικό, όπου ουσιαστικά το προλεταριακό κράτος απονεκρώνει τον εαυτό του αφού εγκαθιδρύεται η αταξική κοινωνία που δεν προϋποθέτει την ύπαρξη κράτους, ούτε τάξεων. Σε μια αρχική βαθμίδα απονέκρωσης το κράτος μπορεί να ονομαστεί μη πολιτικό. Η ανώτερη φάση της κομμουνιστικής κοινωνίας είναι η φάση της τελικής απονέκρωσης του κράτους. Να σημειώσουμε εδώ ότι κομμουνισμός είναι ο σοσιαλισμός που έχει διαβεί το στάδιο της κοινωνικής μετάβασης και ολοκλήρωσης.

Το θέμα του κράτους εγείρει φυσικά και ιδεολογική αντιπαράθεση με τις πολιτικές ομάδες που διαχωρίζει ο Λένιν από την αρχή της επιχειρηματολογίας του, δηλαδή οπορτουμιστές, σοσιαλοβινιστές και

¹⁴⁶ Β. Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 23

καουτσικιστές οι οποίοι υποστηρίζουν την ύπαρξη του κράτους στη μετεπαναστατική κοινωνία. Προστίθεται η ομάδα των αναρχικών οι οποίοι υποστηρίζουν την κατάργηση του αστικού κράτους με έναν τρόπο ο οποίος δεν εμπίπτει στη σφαίρα της υλιστικής-διαλεκτικής θεώρησης. Η κατάργηση του κράτους στην αναρχική κοσμοθεωρία έχει στοιχεία που εμπίπτουν στη σφαίρα της ιδεαλιστικής-μεταφυσικής θεώρησης. Αγνοείται σκόπιμα ή μη η ύπαρξη των μηχανισμών που αναπαράγουν και διαιωνίζουν το αστικό κράτος και τις τάξεις.

Η αναρχική θεώρηση φαίνεται να υποτιμά τη δύναμη αυτών των μηχανισμών. Αν κάθε επανάσταση μπορεί να εξαφανίσει ως δια μαγείας το αστικό κράτος τότε γιατί οι επαναστάσεις δεν επικρατούν εύκολα σε περιόδους αστικής παρακμής; Το αστικό κράτος έχει κραταιούς μηχανισμούς διαιώνισης και ανάκαμψης από τις κρίσεις. Στην αντίθετη περίπτωση οι πόλεμοι και οι επαναστάσεις θα ήταν σε ημερησία διάταξη. Επίσης, δεν γίνεται αναφορά στη διαδικασία κοινωνικής μετάβασης από το αστικό-καπιταλιστικό στο επαναστατικό σύστημα διακυβέρνησης. Αυτή η έλλειψη υπάρχει και στην πρόταση για ομοσπονδιακό σύστημα κοινοτικής αυτοδιαχείρισης που θεμελιώθηκε από τον Προυντόν, η οποία παρέχει μια πιο συγκροτημένη πρόταση επαναστατικής διακυβέρνησης.

Το 1847 οι Μάρξ και Ένγκελς θα γράψουν στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο: «Το προλεταριάτο θα χρησιμοποιήσει την πολιτική του κυριαρχία για ν' αποσπάσει βαθμιαία από την αστική τάξη όλο το κεφάλαιο, να συγκεντρώσει όλα τα εργαλεία παραγωγής στα χέρια του κράτους, δηλαδή του προλεταριάτου που είναι οργανωμένο σαν κυρίαρχη τάξη, και να αυξήσει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα τη μάζα των παραγωγικών δυνάμεων».¹⁴⁷ Ο Λένιν στέκεται στη ρήση που υπογραμμίζεται και συνιστά μια από τις πιο σπουδαίες ιδέες του μαρξισμού, η οποία μας παραπέμπει στη «δικτατορία του προλεταριάτου» και προτείνει την ηγεμονία της τάξης αυτής στον επαναστατικό αγώνα.

Η δικτατορία του προλεταριάτου είναι σοσιαλισμός, δηλαδή η κατάσταση η οποία στέκεται ως μετάβαση ανάμεσα σε καπιταλισμό και κομμουνισμό. Είναι μια μετάβαση από την αστική κυριαρχία στην αταξική

¹⁴⁷www.marxists.org/ellinika/archive/marx/works/1848/com-man/prolcomm.htm σύμφωνα με την τελευταία έκδοση του Κομμουνιστικού Μανιφέστο του 1890 που επιμελήθηκε ο Ένγκελς

κοινωνία. Ο Λένιν γράφει πως η δικτατορία μιας τάξης είναι αναγκαία όχι μόνο για κάθε ταξική κοινωνία γενικά, όχι μόνο για το προλεταριάτο, που έχει ανατρέψει την αστική τάξη, αλλά και για ολόκληρη την ιστορική περίοδο που χωρίζει τον καπιταλισμό από την «αταξική κοινωνία», τον κομμουνισμό(...) αλλά και ότι το πέρασμα από τον καπιταλισμό στον κομμουνισμό δεν μπορεί φυσικά να μη δώσει μια τεράστια αφθονία και ποικιλία πολιτικών μορφών, όμως η ουσία εδώ θα είναι αναπόφευκτα μία: η δικτατορία του προλεταριάτου.¹⁴⁸

Στο λενινισμό υπάρχει η προτροπή για το «τσάκισμα» της γραφειοκρατικής- στρατιωτικής μηχανής από το προλεταριάτο, προτροπή που δίνεται σε πρώτη φάση από τον Μάρξ όταν γράφει το Κομμουνιστικό Μανιφέστο και αφού έχει μεσολαβήσει η εξεγερσιακή πείρα της Παρισινής Κομμούνας του 1871. Τα συμπεράσματα για την Κομμούνα των Παρισίων επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό και τη σκέψη του Λένιν. Η πραγματική σημασία της Κομμούνας δε βρίσκεται εκεί που την αναζητούν οι αστοί, αλλά βρίσκεται στη δημιουργία ενός κράτους ειδικού τύπου.¹⁴⁹

Η Κομμούνα υπήρξε ουσιαστικά κυβέρνηση της εργατικής τάξης, το αποτέλεσμα του αγώνα της παραγωγικής τάξης εναντίον της τάξης των σφετεριστών, ήταν η ανοιχτή τελική πολιτική μορφή, με την οποία μπορούσε να συντελεστεί η οικονομική απελευθέρωση της εργασίας.¹⁵⁰ Οι ρώσικες επαναστάσεις του 1905 και του 1917, μέσα σε διαφορετική κατάσταση και κάτω από διαφορετικές συνθήκες, συνεχίζουν το έργο της Κομμούνας και επιβεβαιώνουν τη μεγαλοφυή ιστορική ανάλυση του Μαρξ.¹⁵¹

Οι μετατροπές που προτείνει ο Μάρξ είναι μάλλον πιο γενικές από του Λένιν αλλά η πεμπτουσία τους εδράζεται σε μετατροπές ποσότητας σε ποιότητα. Μετατροπή της αστικής δημοκρατίας σε προλεταριακή χωρίς να υπεκφεύγει ως προς το ότι σε ένα αρχικό στάδιο θα υπάρχει μια ορισμένη «επιστροφή» στον «πρωτόγονο» δημοκρατισμό. Αυτό σημαίνει ότι τα όρια του προλεταριακού καθορισμού θα παραμείνουν υπό διαμόρφωση κατά την πρωτόλεια χρονική περίοδο της δικτατορίας του προλεταριάτου.

¹⁴⁸ Β.Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 45

¹⁴⁹ V. I Lenin, "Letters on tactics", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.53

¹⁵⁰ Β.Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005, σελ. 68

¹⁵¹ Ibid, σελ 69

Η πλήρης αιρετότητα των δημοσίων υπάλληλων, η ανακλητότητα σε οποιαδήποτε στιγμή, όλων χωρίς εξαίρεση των δημοσίων λειτουργών, η ελάττωση του μισθού τους στο συνηθισμένο «μισθό ενός εργάτη», αυτά τα απλά και «αυτονόητα» δημοκρατικά μέτρα, συνδυαζόμενα στενότατα με τα συμφέροντα των εργατών και της πλειονότητας των αγροτών, αποτελούν ταυτόχρονα ένα μικρό γεφύρι που οδηγεί από τον καπιταλισμό στον σοσιαλισμό.¹⁵² Επιπρόσθετα, προτείνει κατάργηση του κοινοβουλευτισμού. Θεωρεί το κοινοβουλευτικό σώμα παρασιτικό, ένα μειοψηφικό σώμα το οποίο υποτάσσει την πλειοψηφία. Προτρέπει λοιπόν, την αντικατάσταση του από ένα εργαζόμενο κόμμα το οποίο θα είναι μέσα στην κοινωνία και μέσα στην παραγωγή.

Συνεπάγεται λοιπόν, ότι αυτό το σώμα θα προέρχεται μέσα από το κόμμα, και μάλιστα από το πρωτοπόρο και επαναστατικό κομμάτι του κόμματος. Τονίζεται όμως ότι αυτή η διαδικασία είναι επίπονη και πρέπει να εμπίπτει σε αυστηρό προλεταριακό έλεγχο και καταγραφή, γιατί οι μηχανισμοί του κοινοβουλίου είναι αστικοί και χρήζουν μετάβασης, όπως εξάλλου και οι λοιποί ομότυποι μηχανισμοί. Ο προλεταριακός-εργατικός έλεγχος στην επαναστατική κοινωνία γίνεται από τα σοβιέτ (συμβούλια) των αντιπροσώπων των εργατών, των αγροτών και των στρατιωτών.

Προσωρινά λοιπόν το κράτος υφίσταται αλλά υπό μετάβαση. Είναι ιδεαλιστικό και αβάσιμο, (και σε αυτό) κατακεραυνώνει τους αναρχικούς, να διατηρείται η πίστη της εξαφάνισης όλου του αστικού-καπιταλιστικού μηχανισμού. Η λύση που προτείνει είναι μετάβαση, με αυστηρό έλεγχο, πειθαρχία και προλεταριακό συγκεντρωτισμό, ειδικά στην πρώτη φάση των καθηκόντων. Η πρώτη φάση αυτή δεν εγγυάται δικαιοσύνη και ισότητα στο βαθμό που οι καπιταλιστικοί θεσμοί είναι διαποτισμένοι από το αστικό δίκαιο το οποίο προστατεύει την μικροαστικής φύσης ατομική ιδιοκτησία.

Συνοψίζουμε, ότι το προλεταριάτο όντας σε θέση ηγεμονίας μέσα στην επανάσταση, χρειάζεται προσωρινά το κράτος, για να ολοκληρώσει την αναγκαία μετάβαση στην αταξική κοινωνία. «Η μετάβαση από τον καπιταλισμό στον κομμουνισμό και την αταξική κοινωνία, αποτελεί ολόκληρη

¹⁵² Ibid, σελ.56

ιστορική εποχή»¹⁵³ διότι το καπιταλιστικό σύστημα είναι ένα σύστημα με βαθιά ριζωμένους μηχανισμούς ανατροφοδότησης και ανάκαμψης. Αυτοί οι μηχανισμοί είναι οι κρατικοί μηχανισμοί που αναπαράγονται από την αστική τάξη.

Όταν ο Λένιν προτείνει απονέκρωση του κράτους, ουσιαστικά προτείνει την απονέκρωση των κοινωνικών σχέσεων που το γεννούν, και την αντικατάστασή τους με «νέου τύπου» κοινωνικές σχέσεις. Αυτές οι νέου τύπου σχέσεις προσδιορίζονται από το προλεταριακό κόμμα, το κόμμα «νέου τύπου». Συνεπάγεται ότι το κόμμα είναι το όχημα μετάβασης από το σοσιαλισμό στον κομμουνισμό, από το κατώτερο ποιοτικό στάδιο στο ανώτερο. Η ποσοτική αύξηση των μελών του εξυπακούεται και είναι προαπαιτούμενο της επανάστασης. Το επαναστατικό κόμμα σε θέση ηγεμονίας και άρα κυβέρνησης αναλαμβάνει τη μετατροπή του αστικού κράτους σε εργατικό κατά τα πρότυπα της Κομμούνας των Παρισίων η οποία αποτέλεσε την κυβέρνηση της εργατικής τάξης.

¹⁵³ Β. Ι Λένιν, *Η προλεταριακή επανάσταση και ο αποστάτης Κάουτσκι*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2004, σελ. 42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

“On s’engage et puis... on voit”

Ναπολέον

Οι σοσιαλιστές από το 1912 είχαν προκαθορίσει την τακτική της επαναστατικής πάλης των εργατών σε διεθνή κλίμακα ενάντια στις κυβερνήσεις τους, την τακτική της προλεταριακής επανάστασης έναντι του ιμπεριαλισμού. Οι θέσεις τους επικυρώνονταν από την υπερψήφιση της Διακήρυξης της Βασιλείας, η οποία επαναλάμβανε τα λόγια του σοσιαλδημοκρατικού Συνεδρίου της Στουτγάρδης(1907). Σε περίπτωση πολέμου οι σοσιαλιστές πρέπει να επωφεληθούν από τη συνεπακόλουθη «οικονομική και πολιτική κρίση» που δημιουργείται για «να επιταχύνουν την πτώση του καπιταλισμού», δηλ. να επωφεληθούν από τις δυσκολίες των κυβερνήσεων και την αγανάκτηση των μαζών, που δημιουργεί ο πόλεμος, για τη σοσιαλιστική επανάσταση.¹⁵⁴

Η επανάσταση του 1905 ήταν προεορτάδα της επανάστασης του 1917. Τα γεγονότα του 1905 προετοίμασαν την παραπέρα ανάπτυξη, καθόρισαν πρακτικά την αμοιβαία σχέση των δύο κομμάτων, έπαιξαν το ρόλο γενικής δοκιμής για τα μεγάλα γεγονότα του 1917-1919.¹⁵⁵ Είναι χαρακτηριστική η φράση του Λένιν : «Περιμένετε λίγο και θα ξανάρθει το 1905»¹⁵⁶ η οποία συνδέει ουσιαστικά τις δύο ρώσικες επαναστάσεις.

Στις αρχές του εικοστού αιώνα έλαβαν χώρο στη Ρωσία δύο επαναστάσεις, η μια το 1905 και η άλλη το 1917. Τα γεγονότα του 1917 διευθέτησαν τα ανοικτά ζητήματα της επανάστασης του 1905. Οι τρομεροί ταξικοί αγώνες και η επαναστατική δράση του ρώσικου προλεταριάτου κατά τα έτη 1905 – 1907 έγιναν ο καταλύτης της επανάστασης του '17. Μια δεύτερη επανάσταση δεν θα είχε συντελεστεί τόσο γρήγορα, με την έννοια ότι το

¹⁵⁴ Β.Ι Λένιν, “Σοσιαλισμός και πόλεμος”, σε μετάφραση από το Ινστιτούτο Μαρξισμού-Λενινισμού της ΚΕ του ΚΚΣΕ, εκδόσεις Προγκρές, Μόσχα 1984, σελ. 15

¹⁵⁵ V. I Lenin, “Elections and the Dictatorship of proletariat”, Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.257

¹⁵⁶ Τόνι Κλίφ, *Λένιν, 1893-1914, Τα χρόνια της συγκρότησης των μπολσεβίκων*, εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1995, σελ. 223

πρώτο της στάδιο (η επανάσταση του Φεβρουαρίου δηλαδή) ολοκληρώθηκε σε μερικές μόνο ημέρες¹⁵⁷ αν δεν είχαν συμβεί τα γεγονότα του 1905.

Η μπολσεβίκικη επανάσταση στη Ρωσία συντελέστηκε σε δύο ξεχωριστές χρονικές φάσεις, οι οποίες έλαβαν χώρο το Φεβρουάριο και τον Οκτώβρη του 1917. Η επανάσταση του Φεβρουαρίου σηματοδότησε την κατάλυση της μοναρχίας, την πτώση του τσαρικού καθεστώτος, και την καθιέρωση δυαδικής εξουσίας. Δυαδική εξουσία είναι η προσωρινή αλλά ανταγωνιστική συνύπαρξη ανάμεσα σε μια αστική και μια επαναστατική εξουσία ή κυβέρνηση. Η πολιτική αυτή συνύπαρξη εμφανίστηκε στα πρώτα αβέβαια βήματα της Ρώσικης Επανάστασης μέσω της σύμπραξης της Προσωρινής Κυβέρνησης και της Κυβέρνησης των Σοβιέτ. Το ριζικό της πρόβλημα ήταν η διαχείριση της κρατικής εξουσίας. Καμία δε συνειδητή συμμετοχή στην επανάσταση δεν είναι δυνατή όσο δε διαφωτιστεί τούτο το ζήτημα.¹⁵⁸

Η επανάσταση του Φλεβάρη είχε αστικοδημοκρατικό χαρακτήρα. Στην εξουσία ήρθε η Προσωρινή Κυβέρνηση η οποία είχε μεταρρυθμιστικό πνεύμα και η οποία είχε στα χέρια της όλα τα όργανα της εξουσίας, ήτοι τα αποφασιστικά Υπουργεία. Η παράλληλη επαναστατική κυβέρνηση του Σοβιέτ της Πετρούπολης είχε αρχικά ελεγκτικό ρόλο ως προς την Προσωρινή, δεν κατείχε επίσημους μηχανισμούς εξουσίας, είχε όμως την εξίσου σημαντική λαϊκή συναίνεση και εξουσιοδότηση.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της επαναστατικής κυβέρνησης είναι τα εξής: 1) η πηγή της εξουσίας δεν προέρχεται από τους νόμους του Κοινοβουλίου μα από τα κάτω, από τις λαϊκές μάζες, 2) η αστυνομία και ο στρατός τα επίσημα ένοπλα σώματα της αστικής δημοκρατίας έχουν αντικατασταθεί από ένοπλους εργάτες και αγρότες(πολιτοφυλακές), 3) η αστική γραφειοκρατία υπάγεται σε έναν ειδικό έλεγχο από τα κάτω, από τη λαϊκή μάζα. Αυτονόητο είναι ότι οι κρατικοί υπάλληλοι είναι αιρετοί και ανακλητοί.

Ο ιστορικός ρόλος μιας επαναστατικής κυβέρνησης είναι η ανατροπή της αστικής κυβέρνησης που υπάρχει παράλληλα. Στην αντίθετη περίπτωση η επαναστατική κυβέρνηση αποποιείται της ιδιότητάς της. Η επαναστατική

¹⁵⁷ V. I Lenin, "Letters from afar", (March 1917), Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.297

¹⁵⁸ B. I Λένιν, *Απ' το Φλεβάρη στον Οκτώβρη του 1917*, εκδόσεις Κορουντζή, Αθήνα 1945, σελ. 3

ανατροπή κατά το Λένιν δεν είναι κάτι που επιτυγχάνεται άμεσα αλλά ούτε και με τις συνηθισμένες μεθόδους. Χρειάζεται οργάνωση και συντονισμό. Σε αυτή την κατεύθυνση πρέπει να εργαστεί το προλεταριακό κομμουνιστικό κόμμα το οποίο πρέπει σταδιακά να μετατραπεί σε πλειοψηφικό κόμμα. Επαναστατική πλειοψηφία σημαίνει επικράτηση του μπολσεβικισμού ως επαναστατικό ρεύμα. Ο μπολσεβικισμός ούτως ή άλλως δεν είναι μια πολιτική τάση η οποία προτείνει την κατάληψη της εξουσίας από μια μειοψηφία όπως φέρ' ειπείν ο μπλανκισμός¹⁵⁹, θα πει ο Λένιν.¹⁶⁰

Την κατάσταση του Φεβρουαρίου ο Λένιν θα περιγράψει ως σύμπλεξη δύο δικτατοριών: τη δικτατορία της αστικής τάξης και τη δικτατορία του προλεταριάτου και των αγροτών. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι αυτή η σύμπλεξη δε μπορεί να κρατήσει για πολύ διότι δυο εξουσίες δε μπορούν να συνυπάρξουν σε ένα κράτος.¹⁶¹ Αυτό είναι το μεταβατικό στάδιο στην εξέλιξη της επανάστασης η οποία έχει προχωρήσει πέρα από το αστικοδημοκρατικό στάδιο, δεν έχει φτάσει όμως στο σημείο να είναι μια αληθινή δικτατορία του προλεταριάτου και των αγροτών.¹⁶²

Χάριν κατανόησης, θα βάλουμε τα γεγονότα σε μια χρονολογική σειρά . Στις 23 Φεβρουαρίου 1917 πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις προς τιμήν της διεθνούς ημέρας της γυναίκας οι οποίες έφεραν συνθήματα κατά του πολέμου, της ακρίβειας και των σκληρών συνθηκών εργασίας. Μέχρι το βράδυ της ίδιας ημέρας οι εκδηλώσεις είχαν πάρει τη μορφή μαχητικών διαδηλώσεων με τη συμμετοχή 128.000 απεργών. Στις 25 του ίδιου μήνα οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν με παράλληλη κήρυξη γενικής πολιτικής απεργίας.

Στις εργατικές συνοικίες οι απεργοί καταλάμβαναν και κατέστρεφαν αστυνομικά τμήματα ενώ παράλληλα συνέβαιναν εργοστασιακές καταλήψεις.¹⁶³ Η κυβέρνηση άνοιξε πυρ κατά των διαδηλωτών όπου έπεσαν οι πρώτοι νεκροί και τραυματίες της επανάστασης. Την ίδια όμως μέρα ένα

¹⁵⁹ Από τον Αύγουστο Μπλανκί, ο οποίος υπήρξε μέλος της Παρισινής Κομμούνας, και ο οποίος προτείνει την κατάληψη της εξουσίας με ένοπλη και αιφνιδιαστική επίθεση από μια ολιγάριθμη ομάδα επαναστατών οι οποίοι δρουν και οργανώνονται συνωμοτικά.

¹⁶⁰ V. I Lenin, "On dual power", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

¹⁶¹ V. I Lenin, "The tasks of the proletariat in our revolution", draft platform for the proletarian party, marxists. org, V. I Lenin Internet Library, σελ. 61

¹⁶² Ibid, σελ.61

¹⁶³ Αλέξανδρου Δάγκα & Γεώργιου Λεοντιάδη, op. cit., σελ.53

στρατιωτικό τμήμα 600 ανδρών πέρασε στην πλευρά των διαδηλωτών ενώ μέχρι τις 27 του μηνός 67.000 στρατιώτες συντάχθηκαν με την επανάσταση,¹⁶⁴ βοηθώντας στον εξοπλισμό των επαναστατημένων εργατών. Μέχρι την 4^η Μαρτίου είχε επέλθει και η κατάρρευση του τσάρου Νικολάου Β' αλλά και η άνοδος του Σοβιέτ Πετρούπολης στα ρωσικά δρώμενα πλάι στην Προσωρινή Κυβέρνηση των Τσχέϊτζε και Κερένσκι.

Μέσα σε λίγες μέρες θα δημιουργούνταν 130 σοβιέτ και σε άλλες πόλεις, πέραν της Πετρούπολης, στα οποία πλειοψηφούσαν εσέροι και μενσεβίκοι. Η μπολσεβίκικη τάση ήταν ακόμα μειοψηφία. Ήταν η πρώτη φάση που φάνηκαν στην πράξη οι θεωρητικές αντιθέσεις τις οποίες είχε εξάρει ο Λένιν στην ανάλυση των ενδοκομματικών αντιθέσεων. Οι ανειρήνευτες αντιθέσεις στην ανάλυση των οποίων επέμενε εξαντλητικά μέσα από τα προεπαναστατικά κομματικά κείμενά του επιβεβαίωναν πλέον στην πράξη τις ουσιαστικές αντιθέσεις στην πολιτική της επανάστασης, ανάμεσα σε α) επαναστάτες /ριζοσπάστες, β) εσέρους και μενσεβίκους και γ) κεντριστές.

Σε αυτή τη φάση ο Λένιν προπαγάνδιζε τη μη συμμετοχή των μπολσεβίκων στο έργο της Προσωρινής Κυβέρνησης. Από την Ελβετία ο Λένιν διευθύνει τηλεφωνικά : «Η τακτική μας: ολοκληρωτική δυσπιστία, καμία υποστήριξη στη νέα κυβέρνηση. Υποπτευόμαστε ιδιαίτερα τον Κερένσκι».¹⁶⁵ Το επαναστατικό προλεταριάτο πρέπει να είναι ιδεολογικά και οργανωτικά ανεξάρτητο¹⁶⁶ και δεν πρέπει να έχει δοσοληψίες με τα αστικά κόμματα γιατί κατ' αυτό τον τρόπο ακυρώνεται και ο ριζοσπαστικός του χαρακτήρας. Η Προσωρινή Κυβέρνηση αναγκαστικά προχώρησε σε αστικού τύπου μεταρρυθμίσεις χωρίς να προτείνει διέξοδο από τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο, θέση στην οποία ο Λένιν επέμενε από το πρώτο ξέσπασμα της σύρραξης του 1914.

Το περίφημο σύνθημα «Όλη η εξουσία στα Σοβιέτ» το οποίο προκύπτει από τα γεγονότα του Φεβρουαρίου ανταποκρίνεται στην πολιτική κατάσταση και τη συνοψίζει μέχρι και τα γεγονότα του Ιουλίου. Διακήρυττε το «σπρώξιμο» της μικροαστικής(μέχρι τότε) ηγεσίας των Σοβιέτ να πάρουν όλη την εξουσία, ώστε να λυθεί το ζήτημα της δυαδικής εξουσίας προς όφελος των

¹⁶⁴ Ibid, σελ 54

¹⁶⁵ Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος Ι , εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 259

¹⁶⁶ V. I Lenin, "Draft theses", March 4 1917, Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ. 291

νέων οργάνων εξουσίας, των Σοβιέτ.¹⁶⁷ Αφορούσε το ειρηνικό στάδιο της επανάστασης¹⁶⁸ όπου συνυπάρχουν οι δύο κυβερνήσεις. Ο Λένιν παρότι μπολσεβίκος έκρινε πως σε αυτή τη φάση τα Σοβιέτ έπρεπε να στηριχθούν άνευ όρων, προσπερνώντας το γεγονός ότι πλειοδοτούσαν σ' αυτά οι αντίδικοι των μπολσεβίκων, μενσεβίκοι και εσέροι.

Αυτός ήταν ένας συμβιβασμός τον οποίο αιτιολόγησε ως εξής: «το πρόβλημα είναι μέσα απ' όλους τους συμβιβασμούς, στο μέτρο που αυτοί είναι αναπόφευκτοι, να πραγματοποιήσεις τους δικούς σου σκοπούς».¹⁶⁹ Η έκφραση υποστήριξης ήταν ουσιαστικά ένας περιεκτικός τρόπος να διατυπωθεί η αντίθεση με την Προσωρινή Κυβέρνηση και η συμπαρατάξη με το ιδεολογικό στρατόπεδο της Επαναστατικής Κυβέρνησης του Φεβρουαρίου. Ήταν ο τρόπος να δείξουν οι μπολσεβίκοι ποιόν υποστηρίζουν στην κρίσιμη αντιπαράθεση που προέκυψε από το καθεστώς της διαρχίας και μόνο σε αυτή. Κατά τα άλλα η πολιτική των μενσεβίκων και εσέρων ήταν κατακριτέα από την αρχή από το Λένιν γιατί δεν προέβλεπε ρήξη με το αστικό καθεστώς.

Στο γράμματα από μακριά ο Λένιν, δίνει το σύνθημα της οργάνωσης. Το πρώτο στάδιο της επανάστασης του 1917 ήταν το ηρωικό στάδιο της προλεταριακής επανάστασης, το ενστικτώδες. Σε αυτό το στάδιο βρέθηκε ξανά το ρωσικό προλεταριάτο κατά την περίοδο 1905-1907. Το δεύτερο στάδιο της επανάστασης είναι το στάδιο της οργάνωσης. Εκεί ο προλεταριακός ηρωισμός πρέπει να δώσει τη θέση του στην προλεταριακή οργάνωση¹⁷⁰ για την οριστική αναμέτρηση του με τις πολιτικές δυνάμεις που έριξαν τη Ρωσία αλλά και συνολικά την ευρωπαϊκή ήπειρο στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο. Η επαναστατική οργάνωση του προλεταριάτου θα οδηγήσει τη χώρα στο σοσιαλισμό με σύμμαχο το προλεταριάτο των υπόλοιπων εμπόλεμων για *ειρήνη, ψωμί και ελευθερία*.

Στο *Γράμματα για την Τακτική* και πάνω στο ζήτημα της Φεβρουαρινής ηγεσίας των σοβιέτ ο Λένιν εκφράζει αμφιβολίες για το κατά πόσο η συγκεκριμένη ηγεσία είναι διατεθειμένη να αναλάβει την επαναστατική ηγεμονία. Η Επαναστατική Κυβέρνηση του Φλεβάρη θα πρέπει να «ρίξει» την

¹⁶⁷ Β.Ι. Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 20

¹⁶⁸ V. I Lenin, "On Slogans", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ. 186

¹⁶⁹ Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος II, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 280

¹⁷⁰ V. I Lenin, "Letters from afar", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ. 307

Προσωρινή, κάτι το οποίο δε φαίνεται διατεθειμένη να κάνει. «Δεν πέφτει αν δεν τη ρίξουν» θα πει ο Λένιν. Σε τελική ανάλυση, το δρόμο για τη δεύτερη φάση της επανάστασης, μπορεί να τον δείξει το μπολσεβίκικο κομμάτι του προλεταριάτου με την προϋπόθεση ότι θα μετατραπεί σε συνειδητή πλειοψηφία, κόντρα σε κάθε κατηγορία για μπλανκισμό-τυχοδιωκτισμό.

Τον Απρίλη του 1917 η δυαδική εξουσία μετρούσε δύο μήνες ζωής. Μέσα σε αυτό το δυϊσμό η επαναστατική κυβέρνηση των Σοβιέτ Αγροτών, Εργατών και Στρατιωτών Αντιπροσώπων δυνάμωνε διαρκώς δίπλα στην αστική Προσωρινή Κυβέρνηση. Ο φορέας της επαναστατικής κυβέρνησης ήταν το προλεταριάτο και οι αγρότες. Το «νέου τύπου κράτος»¹⁷¹, με το καθεστώς διαρχίας, λαμβάνει τον πολιτικό χαρακτήρα της επαναστατικής δικτατορίας, η οποία προσομοιάζει με την Κομμούνα του Παρισιού σε εφαρμογή της θεωρίας του κράτους του Λένιν.

Τον ίδιο μήνα ο Λένιν είχε φτάσει στην Πετρούπολη από την Ελβετία (όπου είχε διαφύγει για λόγους ασφαλείας), με τη βοήθεια του Κάιζερ. Ο Λένιν, ταξίδεψε μέσα σε «σφραγισμένο» τρένο, μαζί με άλλους εξόριστους επαναστάτες μπολσεβίκους, συνοδεία Γερμανών στρατιωτών. Ο Κάιζερ προέβη σε αυτή την τακτικής σημασίας κίνηση αφενός γιατί η επικράτηση των μπολσεβίκων θα αποτελούσε το προστατευτικό ανάχωμα της Γερμανικής Αυτοκρατορίας στο Ανατολικό μέτωπο του πολέμου και αφ' εταίρου διότι υποτιμούσε τη ριζική ανατροπή που θα επέφερε η επανάσταση λίγους μήνες μετά.

Ο Λένιν, απαίτησε για τη διαμετακόμιση απόλυτο δικαίωμα εξωδικίας : κανένας έλεγχος πάνω στους ταξιδιώτες, στα διαβατήρια τους και στις αποσκευές τους, κανένας δεν έχει το δικαίωμα να μπει μέσα στο βαγόνι (απ' όπου και ο θρύλος «σφραγισμένο βαγόνι»). Από τη μεριά της, η ομάδα των εξόριστων αναλάβαινε την υποχρέωση να ζητήσει να αφεθούν ελεύθεροι απ' τη Ρωσία ανάλογος αριθμός πολιτικοί αιχμάλωτοι Γερμανοί και Αυστροουγγαρέζοι.¹⁷²

Ο Λένιν, με αυτή τη μακιαβελικού τύπου ανταλλαγή διασφάλιζε την ασφαλή μεταφορά του στη Ρωσία. Με αφορμή την ανταλλαγή αυτή εγείρεται

¹⁷¹ Β. Ι Λένιν, *Απ' το Φλεβάρη στον Οκτώβρη του 1917*, εκδόσεις Κορουντζή, Αθήνα 1945, σελ. 4

¹⁷² Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος Ι, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, τόμος Ι, σελ. 260

εύλογα ένα ηθικό πρόβλημα. Τα προβλήματα της επαναστατικής ηθικής είναι συνυφασμένα με τα προβλήματα της επαναστατικής στρατηγικής και τακτικής.¹⁷³ Το ζήτημα έμπαινε έτσι : ή να μείνεις στην Ελβετία ή να περάσεις από τη Γερμανία.¹⁷⁴ Δεν υπήρχε άλλη ασφαλής διέξοδος. Η επανάσταση είναι πόλεμος και όπως σε κάθε πόλεμο το ζήτημα της επιδίωξης της μέγιστης ασφάλειας τίθεται σε πάγια διάρκεια.

Με την επιστροφή του, ο Λένιν, θα διατυπώσει τις περίφημες θέσεις του Απρίλη, οι οποίες πήραν το όνομα τους από το μήνα κοινοποίησης τους στην εφημερίδα Pravda. Οι θέσεις έλεγαν επιγραμματικά :

- 1) Καθορισμό της στάσης του Κόμματος απέναντι στον πόλεμο. Πέρασμα της εξουσίας στα χέρια του συνειδητού προλεταριάτου, όπως το καθόρισαν οι Μάρξ και Ένγκελς, παραίτηση από όλες τις προσαρτήσεις στην πράξη, ρήξη με όλα τα συμφέροντα του κεφαλαίου.
- 2) Πέρασμα από το πρώτο στάδιο της επανάστασης στο δεύτερο, ουσιαστικά μεταβίβαση της εξουσίας από την αστική τάξη στο προλεταριάτο και τους αγρότες.
- 3) Καμία παραχώρηση-υποστήριξη στην ιμπεριαλιστική Προσωρινή Κυβέρνηση η οποία συντάσσεται με τις υπόλοιπες ιμπεριαλιστικές κυβερνήσεις.
- 4) Αναγνώριση του γεγονότος ότι ο μπολσεβικισμός είναι, μέχρι τη χρονική στιγμή που συντάσσονται οι Θέσεις, μειοψηφία μέσα στα Σοβιέτ, και τα τακτικά του καθήκοντα στο βαθμό που πρέπει αυτός να μετατραπεί σε πλειοψηφία.
- 5) Όχι κοινοβουλευτική δημοκρατία αλλά δημοκρατία των εργατών, των αγροτών, δημοκρατία από τα κάτω προς τα πάνω.
- 6) Όσον αφορά το αγροτικό πρόγραμμα, μεταφορά του κέντρου βάρους στα Σοβιέτ των βουλευτών εργατών γης, δήμευση όλων των γαιών των τσιφλικάδων και εθνικοποίηση των γαιών της χώρας.

¹⁷³ Λέον Τρότσκι, *Η ηθική τους και η ηθική μας*, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2000, σελ. 54

¹⁷⁴ Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος Ι , εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 260

- 7) Συγχώνευση όλων των τραπεζών σε μια πανεθνική τράπεζα η οποία θα τελεί υπό τον έλεγχο του Σοβιέτ των εργατών βουλευτών.
- 8) Όχι εφαρμογή του σοσιαλισμού άμεσα, έλεγχο της παραγωγής και διανομής από το Σοβιέτ των εργατών βουλευτών.
- 9) Κομματικά καθήκοντα, α)άμεσο συνέδριο του Κόμματος, β)αλλαγή του προγράμματος του Κόμματος στα θέματα ιμπεριαλισμός και πόλεμος, «κράτος-κομμούνα»,διόρθωση του μίνιμουμ προγράμματος διότι δεν ανταποκρίνεται στις παρούσες ανάγκες γ) αλλαγή της ονομασίας του Κόμματος από σοσιαλδημοκρατικό σε κομμουνιστικό, διότι το παλιό όνομα παραπέμπει στη χρεοκοπημένη Διεθνή και κατά συνέπεια
- 10) Δημιουργία νέας Επαναστατικής Διεθνούς ενάντια σε σοσιαλσβινιστές και κεντριστές.¹⁷⁵

Για την οριστική επικράτηση του μπολσεβικισμού και των απόψεων του Λένιν το 1917, έπρεπε να μεσολαβήσουν τρεις πολιτικές κρίσεις στο πολιτικό σύστημα της Ρωσίας. Οι τρεις αυτές κρίσεις είχαν ως κοινό παρανομαστή το ξεχείλισμα της δυσaréσκειας των μαζών έναντι του αστικού κομματιού της Προσωρινής Κυβέρνησης η οποία πήρε και στις τρεις περιπτώσεις τη μορφή αντικυβερνητικής διαδήλωσης. Κάθε τέτοια αντικυβερνητική διαδήλωση γινόταν το «θέατρο των επιχειρήσεων» της επανάστασης και της αντεπανάστασης. Ως διαφορά είχαν τον τόπο εκδήλωσης τους.

Λίγες ημέρες μετά τη διατύπωση των θέσεων του Απρίλη θα ξέσπαγε η πρώτη κατά σειρά από τις τρεις κρίσεις. Στις 18 Απρίλη ο υπουργός εξωτερικών Μιλιούκοφ έδωσε υπηρεσιακό υπόμνημα στους συμμάχους της Αντάντ, ενημερώνοντας ότι η Ρωσία θα συνέχιζε τον πόλεμο μέχρι τη νίκη.¹⁷⁶ Στις 20 και 21 Απριλίου ξέσπασαν ως αντίδραση διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, πρώτα από τους στρατιώτες, οι οποίοι απειλούνταν από τη «μέγκενη» του πολέμου, και δεύτερα από τους εργάτες οι οποίοι ζητούσαν ειρήνη στη χώρα

¹⁷⁵ Οι θέσεις, χάριν οικονομίας χώρου, παραθέτονται αυτούσιες στο παράρτημα της εργασίας

¹⁷⁶ Νίκου Καρδούλια και Τατιάνας Τροφιμένκο, “Η ρώσικη κοινωνία από Φλεβάρη σε Οκτώβρη”, “Ε” Ιστορικά, “Η Επανάσταση του ’17 και ο Λένιν, 90 χρόνια”, Χ. Κ Τεγόπουλος Α.Ε, Εκδόσεις Α.Ε, σελ. 62

και εξουσία στα Σοβιέτ. Ο Μιλιούκοφ παραιτήθηκε και σχηματίστηκε νέα κυβέρνηση πάνω σε πιο προοδευτική βάση. Μια δεύτερη διαδήλωση στις 18 Ιουνίου, η οποία είχε ως σκοπό την υποστήριξη του λαού στην κυβέρνηση πήρε για ακόμα μια φορά αντικυβερνητικό χαρακτήρα. Δεν πέρασε ούτε μήνας μέχρι και την τρίτη κρίση. Στις 2 και 4 Ιουλίου παραιτήθηκαν 4 υπουργοί των καντέτων. Δημιουργήθηκε πολιτική κρίση ενώ ξέσπασαν διαδηλώσεις που επέμεναν στη μεταβίβαση της εξουσίας στα Σοβιέτ.

Στο «Εισήγηση για την τρέχουσα στιγμή» ο Λένιν θα χαρακτηρίσει τις ημέρες από 2 έως 5 Ιουλίου, σημείο καμπής (turning-point) της επανάστασης. Οι μπολσεβίκοι επέμεναν σε ειρηνική και οργανωμένη διαδήλωση με το σύνθημα της μεταβίβασης της εξουσίας στα σοβιέτ των εργατών, των στρατιωτών και των αγροτών,¹⁷⁷ διότι προέβλεπαν ότι ήταν πολύ εύκολο να ξεφύγει η κατάσταση από τον έλεγχο και να γενικευτεί η εξέγερση, όταν παράλληλα υπήρχε ο φόβος ότι οι συσχετισμοί ήταν υπέρ της Προσωρινής Κυβέρνησης. Προέκυψε ζήτημα δημοκρατικού συγκεντρωτισμού στο κόμμα. Ο Λένιν εκ των υστέρων θα αναδιπλωθεί με την παραδοχή ότι το κόμμα είχε εκτιμήσει τη γενική κατάσταση στη χώρα ως λιγότερο επαναστατική από ότι ήταν στην πραγματικότητα.¹⁷⁸

Σε αυτό το χρονικό σημείο θα εκφραστούν οι πραγματικές πολιτικές προθέσεις και θα επαληθευτούν οι έγκαιρες προειδοποιήσεις του Λένιν περί της αντεπαναστατικότητας της Προσωρινής Κυβέρνησης αλλά και της έναρξης μιας περιόδου βοναπαρτισμού και αστικής αντίδρασης. Η αντιπαράθεση των δυο παράλληλων κυβερνήσεων είχε φτάσει σε τέτοιο σημείο όξυνσης που θα έπαιρνε πολεμικό χαρακτήρα και στην πράξη. Η Προσωρινή Κυβέρνηση θα πέρανε σε αντεπαναστατική επίθεση και καταστολή.

Τα γεγονότα του Ιούλη, αποτέλεσαν την τρίτη και κομβική κρίση διακυβέρνησης, όπως ήδη αναφέραμε. Για να συμπληρωθεί το κενό εξουσίας συνίσταται κυβέρνηση με τον Αλέξανδρο Κερένσκι επικεφαλής, τον άνθρωπο που είχε εμφανιστεί ξανά στα γεγονότα του Φεβρουαρίου¹⁷⁹. Αποφασίζεται να χτυπηθούν οι μπολσεβίκοι άμεσα και έμμεσα. Άμεσα, συνελήφθη η επαναστατική ηγεσία και δεύτερον κηρύχθηκε παράνομο το βασικό

¹⁷⁷ V. I Lenin, "Draft resolution on the present political situation", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.316

¹⁷⁸ Ibid, σελ.317

¹⁷⁹ Antonella Salomoni, *Ο Λένιν και η Ρώσικη Επανάσταση*, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2006, σελ. 51

προπαρασκευαστικό, και επικοινωνιακό εργαλείο τους, η εφημερίδα Πράβντα. Έμμεσα, χρησιμοποιήθηκε η τακτική της προπαγάνδας που διέσπειρε την άποψη ότι οι μπολσεβίκοι ήταν κατάσκοποι και πράκτορες των Γερμανών. Ο Λένιν αναγκάστηκε από τις εξελίξεις του Ιουλίου να διαφύγει εκ νέου, με προορισμό τη γειτονική Φινλανδία.

Για να κλείσουμε την παρένθεση, το πιο διδακτικό συμπέρασμα από τις τρεις κρίσεις είναι «ότι δείχνουν κάποια νέα μορφή στην ιστορία της επανάστασης, κάποιων εκδηλώσεων πολύπλοκου τύπου, στην κυματώδη κίνηση, στη γρήγορη άνοδο και στην απότομη πτώση, μέσα στην όξυνση της επανάστασης και της αντεπανάστασης, μέσα στο «ξέπλυμα», για ένα διάστημα συντομότερο ή διαρκέστερο των ενδιάμεσων στοιχείων (...) σε συνδυασμό με τη θυελλώδη αποκάλυψη των προλεταριακών και των αστικών».¹⁸⁰ Οι δυο αντίπαλες τάξεις, οι αντίδικοι του Μάρξ, είχαν κάνει ολοκάθαρα την εμφάνισή τους.

Για το Λένιν όλες οι διαδηλώσεις που ξέσπασαν από το Φλεβάρη μέχρι τον Οκτώβρη του 1917 ήταν κάτι παραπάνω από διαδηλώσεις κάτι λιγότερο από επανάσταση, με την ακράδαντη πίστη ότι οι συγκυρίες συνέβαλαν στο να έρθει το πλήρωμα του χρόνου για τα συμβάντα : «Είναι άραγε δύσκολο να καταλάβουμε πως σε καμία περίπτωση οι μπολσεβίκοι δε θα μπορούσαν ποτέ να «προκαλέσουν» όχι μόνο τρία, μα ούτε ένα «λαϊκό κίνημα» αν βαθύτατες οικονομικές και πολιτικές αιτίες δεν έβαζαν σε κίνηση το προλεταριάτο; Πως οποιοδήποτε καντέτοι και μοναρχικοί ενωμένοι δε θα μπορούσαν να προκαλέσουν κανένα κίνημα «από δεξιά», αν επίσης τέτοιες βαθιές αιτίες δε δημιουργούσαν την αντεπαναστατικότητα της κεφαλαιοκρατίας σαν τάξης;»¹⁸¹

Ο Λένιν δεν επιθυμούσε η Επαναστατική Κυβέρνηση να χτυπήσει πρώτη την Αστική και το τεκμηρίωνε πολλά χρόνια πριν τη σύγκρουση τους. Επιδίωκε να εκμεταλλευτεί το στρατηγικό και τακτικό «πλεονέκτημα της αμυντικής στάσης».¹⁸² Θεωρητικά, ήταν κάτι που το τεκμηρίωσε το 1914, χρησιμοποιώντας μια ρήση του Ένγκελς. Γράφει λοιπόν: «εμείς, οι συνειδητοί εργάτες, θα πυροβολήσουμε δεύτεροι, εμάς μας συμφέρει τώρα περισσότερο

¹⁸⁰ Β. Ι Λένιν, *Απ' το Φλεβάρη στον Οκτώβρη του 1917*, εκδόσεις Κορουντζή, Αθήνα 1945, σελ. 11

¹⁸¹ Ibid, σελ.12

¹⁸² Karl Von Clausewitz, op. cit., σελ. 272

να εκμεταλλευτούμε, για το πέρασμα από το ψηφοδέλτιο στον «πυροβολισμό» (δηλαδή στον εμφύλιο πόλεμο), το στοιχείο της παραβίασης από μέρους της ίδιας της αστικής τάξης, της νομιμότητας που δημιούργησε η ίδια»¹⁸³, εν ολίγοις την τακτική και στρατηγική εκμετάλλευση των αντιφάσεων της αστικής κυβέρνησης.

Η νομιμότητα παραβιάστηκε από την κυβέρνηση Κερένσκι στα γεγονότα του Ιουλίου. Το τελικό στάδιο της επανάστασης ήταν προ των πυλών μαζί με το κράτος νέου τύπου το οποίο θα αντλούσε τις εξουσίες του από το κόμμα νέου τύπου, το μπολσεβίκικο.

Το γεγονός για την τελική αντιπαράθεση των δυνάμεων συνέβη στις 25 Αυγούστου του 1917 με το πραξικόπημα του στρατηγού Κορνίλοβ. Είχε προηγηθεί κρατική σύσκεψη στη Μόσχα από την Προσωρινή Κυβέρνηση όπου διατυπώθηκε το σχέδιο των δυνάμεων της αντεπανάστασης. Ο αρχιστράτηγος Κορνίλοβ ξεσήκωσε ανταρσία ενάντια στην επανάσταση κάτω από την επίφαση της εκστρατείας ενάντια στους μπολσεβίκους (...) έχοντας την υποστήριξη των κυρίαρχων τάξεων και του κόμματός τους δηλαδή των καντέτων (συνταγματικών δημοκρατών).¹⁸⁴

Η ιστορική σημασία της ανταρσίας Κορνίλοβ βρίσκεται ακριβώς στο ότι άνοιξε με εξαιρετική δύναμη τα μάτια των λαϊκών μαζών, ώστε να δουν την αλήθεια, που οι εσέροι και οι μενσεβίκοι σκέπαζαν με τη συμβιβαστική λογοκοπία τους (...) δηλαδή πως η αστική τάξη θα προδώσει την πατρίδα και δεν θα σταματήσει μπροστά σε κανένα έγκλημα, αρκεί να διατηρήσει την εξουσία της πάνω στο λαό και τα εισοδήματά της.¹⁸⁵ Ο Κορνίλοβ θα συνέχιζε την αντεπαναστατική επίθεση του Κερένσκι. Η πόλωση ήταν αναπόφευκτη καθώς και το δίλημμα: Κορνίλοβ ή Λένιν. Το καθεστώς της δυαδικής εξουσίας είχε φτάσει στο όριο του. Η μετατόπιση δυνάμεων όδευε από τα δεξιά προς τα αριστερά.

Στις 3 Σεπτέμβρη ο Λένιν, βρισκόμενος ακόμα εξόριστος θα γράψει το άρθρο « Για τους συμβιβασμούς». Όπως μας παραθέτει ο Τρότσκι στο έργο του η «Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης», μέσα σε αυτό το άρθρο φαίνεται

¹⁸³ Λένιν, *Απαντα*, Τόμος 21, Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953, σελ. 88

¹⁸⁴ Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος I, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 396

¹⁸⁵ Β.Ι. Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 118-119

πως διατυπώνεται η ουσία της νέας κατάστασης. Ο ρόλος των σοβιέτ έχει και πάλι αλλάξει, διαπιστώνει ο Λένιν: «στις αρχές Ιούλη (τα σοβιέτ) ήταν όργανα πάλης εναντίον του προλεταριάτου, στο τέλος Αυγούστου έγιναν όργανα πάλης ενάντια στη μπουρζουαζία».¹⁸⁶ Το πραξικόπημα έγινε η αφορμή για πόλωση και μαζική υποστήριξη των μπολσεβίκων, σε τέτοιο βαθμό που άνοιξε η δυνατότητα ειρηνικής εξέλιξης της επανάστασης.

Οι μπολσεβίκοι στα Σοβιέτ των δύο ρωσικών πρωτευουσών, Πετρούπολης και Μόσχας, κατέκτησαν την πολυπόθητη πλειοψηφία. Σταδιακά καθοδηγούσαν ένα διευρυνόμενο φάσμα δυνάμεων που είχαν ριζοσπαστικοποιηθεί: εργάτες που προσέβλεπαν στην οικοδόμηση μιας καλύτερης κοινωνίας, αγρότες που πρόβαλλαν αιτήματα καταπιεσμένα για αιώνες, πατριώτες αξιωματικοί, απαυδισμένοι από τη διαφθορά και την ανεπάρκεια του καθεστώτος, εθνικές μειονότητες που επιδίωκαν την αναγνώριση της ιδιαίτερής τους υπόστασης.¹⁸⁷

Ήταν τέτοια η ροή των γεγονότων που για τους μπολσεβίκους κάθε χαμένη μέρα ισοδυναμούσε και με μία χαμένη ευκαιρία. Η προτροπή ήταν άμεση. Είχε έρθει ο καιρός για τους μπολσεβίκους να πάρουν την κρατική εξουσία και να κεφαλαιοποιήσουν την επικράτησή τους στα Σοβιέτ. Η δραστήρια πλειοψηφία των επαναστατικών στοιχείων του λαού¹⁸⁸, έπρεπε να προβεί σε ένοπλη εξέγερση με διεθνιστικές αντιπολεμικές αξιώσεις : άμεση έξοδο από τον ιμπεριαλιστικό-σοβινιστικό πόλεμο ο οποίος μαινόταν και είχε φτάσει το ρώσικο λαό σε εξαθλίωση, δημοκρατική ειρήνη και διανομή γαιών στους αγρότες. Ανακωχή με τη Γερμανία. Καμία εμπιστοσύνη στη Δημοκρατική σύσκεψη, γιατί δεν αντιπροσωπεύει τα αιτήματα των επαναστατημένων, αλλά τη μικροαστική ηγεσία. Σύγκληση Συντακτικής Συνέλευσης μετά την επικράτηση του Κόμματος.

Η εξέγερση, έγραφε ο Λένιν, για να πετύχει πρώτον δεν πρέπει να στηρίζεται σε συνομωσία, ούτε σε ένα κόμμα, αλλά στην πρωτοπόρο τάξη, δεύτερον πρέπει να στηρίζεται στην επαναστατική άνοδο του λαού, τρίτον πρέπει να στηρίζεται σε τέτοιο σημείο στροφής στην ιστορία της

¹⁸⁶ Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος II, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 280

¹⁸⁷ Ρολάνδου Κατσιαούνη, «Ο Πόλεμος και η Στρατηγική της Επανάστασης», «Ε» Ιστορικά, Η Επανάσταση του '17 και ο Λένιν, 90 χρόνια», σελ.105

¹⁸⁸ Β.Ι. Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 171

αναπτυσσόμενης επανάστασης, όταν στις πρωτοπόρες γραμμές του λαού παρατηρείται η μεγαλύτερη δραστηριότητα, όταν οι ταλαντεύσεις στις γραμμές των εχθρών και στις γραμμές των αδύνατων, μεσοβέζικων, αναποφάσιστων φίλων της επανάστασης είναι μεγαλύτερες από κάθε άλλη φορά. Αυτά τα τρία στοιχεία είναι που διαχωρίζουν τη μαρξιστική από τη μπλανκιστική εξέγερση. Και σύμφωνα με το μαρξισμό η εξέγερση είναι τέχνη. Μια τέχνη που έπρεπε να δείξει τι αξίζει μπροστά στην «κρίση που ωρίμασε»¹⁸⁹ τον Οκτώβρη του 1917.

Οι συγκυρίες για το Κόμμα ήταν πλέον ευνοϊκές για μια ελπιδοφόρα νίκη. Η ανακωχή με τον εξωτερικό εχθρό απαραίτητη. Για το Λένιν η ανακωχή είχε τόση βαρύτητα που την παρομοίαζε με νίκη επί όλου του κόσμου¹⁹⁰, όλου του εμπόλεμου κόσμου, στο βαθμό που μαινόταν ένας παγκόσμιος πόλεμος και όλες οι ευρωπαϊκές χώρες ήταν εγκλωβισμένες στο εφιαλτικό δίκτυ που περιέγραφε ο Βίλχελμ Λήμπκνεχτ¹⁹¹.

Οι μπολσεβίκοι και το ρώσικο προλεταριάτο ανέλαβαν τον ιστορικό ρόλο του επαναστατικού υποκειμένου. Το ρώσικο προλεταριάτο είχε μέσα που το προλεταριάτο καμίας άλλης χώρας δεν κατείχε, ήτοι, την ελευθερία ενός νόμιμου κομμουνιστικού κόμματος, περίπου είκοσι εφημερίδες, Σοβιέτ εργατών και στρατιωτών βουλευτών στις δυο πρωτεύουσες, μαζική λαϊκή υποστήριξη και την πολύ βασική πρωτοποριακή θεωρητική υποστήριξη του Λένιν. Ο ίδιος θα συμπεριλάβει τα παραπάνω σε μια φράση: «σε όποιον έτυχαν πολλά, απ' αυτόν ζητούνται και πολλά».

Η νίκη της εξέγερσης ήταν εξασφαλισμένη για τους μπολσεβίκους για τους στρατηγικούς και τακτικούς λόγους που ο Λένιν καταμετρά :«1) μπορούμε (αν δεν «περιμένουμε» το συνέδριο των Σοβιέτ) να εξαπολύσουμε αιφνιδιαστική επίθεση από τρία σημεία, από την Πετρούπολη, τη Μόσχα και το στόλο της Βαλτικής, 2) έχουμε συνθήματα που μας διασφαλίζουν την υποστήριξη : κάτω η κυβέρνηση που καταπιέζει την εξέγερση των αγροτών ενάντια στους τσιφλικάδες, 3) έχουμε την πλειοψηφία στη χώρα, 4) οι μενσεβίκοι και οι σοσιαλεπαναστάτες (εσέροι) βρίσκονται σε πλήρη

¹⁸⁹ V. I Lenin, "The crisis has matured", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ. 82

¹⁹⁰ Β.Ι. Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 177

¹⁹¹ Wilhelm Liebknecht, "The Spider and the Fly", Progress Publishers, 1972, www.marxists.org/archive/liebknecht-w/1881/spider.htm

αποδιοργάνωση, 5) έχουμε την τεχνική ικανότητα να καταλάβουμε τη Μόσχα (από όπου μπορούμε να ξεκινήσουμε και να αιφνιδιάσουμε τον εχθρό), 6) έχουμε χιλιάδες ένοπλους εργάτες και στρατιώτες στην Πετρούπολη, που μπορούν με την πρώτη να καταλάβουν τα Χειμερινά Ανάκτορα, το κτίριο του Γενικού Επιτελείου, το τηλεφωνικό κέντρο και τα μεγάλα τυπογραφεία. Δεν θα μπορούν να μας εκτοπίσουν γιατί θα αρχίσει να γίνεται τέτοια ζύμωση μέσα στο στρατό που θα είναι αδύνατο να εναντιωθούν στην κυβέρνηση που παλεύει για ειρήνη, γη στους αγρότες κτλ».¹⁹²

Στη συνεδρίαση της 10^{ης} Οκτώβρη του 1917 η Κεντρική Επιτροπή του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος της Ρωσίας πήρε την ιστορική απόφαση της επίσημης προετοιμασίας για εξέγερση. Το πρωινό της 24^{ης} Οκτώβρη ο Λένιν γράφει το τελευταίο του προεπαναστατικό σημείωμα, το γράμμα προς την Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος. «Είναι ολοκάθαρο ότι πραγματικά τώρα πια κάθε καθυστέρηση της εξέγερσης ισοδυναμεί με θάνατο. (...) Η ιστορία δε θα συγχωρήσει την καθυστέρηση στους επαναστάτες που θα μπορούσαν να νικήσουν σήμερα (και σίγουρα θα νικήσουν σήμερα), αλλά που θα κινδύνευαν να χάσουν πολλά αύριο, θα κινδύνευαν να τα χάσουν όλα. (...) . Η κατάληψη της εξουσίας είναι έργο της εξέγερσης(...).

Τη νύχτα της 24^{ης} ο Λένιν θα φτάσει στο Ινστιτούτο Σμόλνι, το αρχηγείο του μπολσεβίκικου κόμματος για να λάβει από την επόμενη κιόλας ημέρα το ρόλο που αντιστοιχεί στον ηγέτη της επανάστασης. Στις 9.40 της 25^{ης} Οκτώβρη η ριπή του καταδρομικού Αβρόρα έδωσε το σύνθημα για εισβολή στα Χειμερινά Ανάκτορα. Ήταν η μέρα που για πρώτη φορά στην πολιτική ιστορία της ανθρωπότητας ένα κομμουνιστικό κόμμα θα αναλάμβανε την ηγεσία μιας χώρας.

Η υψηλή στρατηγική του Λένιν συνοψίζεται ως θεωρητική και πρακτική αξιοποίηση της διεθνούς κρίσης και των κομματικών αντιθέσεων για τους σκοπούς της επανάστασης. Η εμφάνιση και η καθοδηγητική δράση του Μπολσεβίκικου κόμματος, που ανταποκρίνεται με όλες τις ιδιότητες του στις απαιτήσεις της πάλης της εργατικής τάξης, των εργαζομένων ήταν μια από τις σπουδαιότερες προϋποθέσεις της νίκης της Οκτωβριανής σοσιαλιστικής

¹⁹² V. I Lenin, “The crisis has matured”, Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.83-84

επανάστασης. Η καθοδήγηση από μέρους του Κόμματος έκανε δυνατό να εξασφαλιστεί η προάσπιση και η εδραίωση των κατακτήσεων του Οκτώβρη.¹⁹³

Η Οκτωβριανή Επανάσταση έβαλε τις βάσεις μιας καινούριας κουλτούρας για όλους και ίσα- ίσα γι' αυτό απέκτησε μονομιάς διεθνή σπουδαιότητα. Ακόμα κι αν, υπό δυσμενείς καταστάσεις ή κάτω από τα χτυπήματα του εχθρού, το σοβιετικό καθεστώς-ας το δεχτούμε για μια στιγμή- ανατρεπόταν προσωρινά, η ανεξίτηλη σφραγίδα της εξέγερσης του Οκτώβρη θα έμενε ωστόσο πάνω σ' όλη την κατοπινή εξέλιξη της ανθρωπότητας.¹⁹⁴

¹⁹³ Β. Ι. Λένιν, *Για τους κανόνες της κομματικής ζωής και τις αρχές της κομματικής καθοδήγησης*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1981, σελ. 3

¹⁹⁴ Λέον Τρότσκι, *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος ΙΙ, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 600

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Η ΕΙΡΗΝΗ

*“Δεν αξίζει τίποτα μια επανάσταση που
δε μπορεί να σώσει τον εαυτό της”
Λένιν*

Η κατάληψη της εξουσίας από τους μπολσεβίκους τον Οκτώβρη του 1917 ήταν ένα στάδιο της επανάστασης το οποίο ολοκληρώθηκε αναίμακτα. Η μετάβαση της εξουσίας προετοιμαζόταν από το Φεβρουάριο και οι συνθήκες είχαν ωριμάσει. Το Διάταγμα για την Ειρήνη της 26^{ης} του Οκτώβρη, το πρώτο διάταγμα της επαναστατικής κυβέρνησης, ζητούσε άμεση σύναψη ειρήνης και διανομή των λατιφουντίων στους αγρότες που αποτελούσαν το μεγαλύτερο μέρος του ρωσικού στρατού. «Ένα από τα άμεσα καθήκοντά μας είναι να τερματίσουμε αμέσως τον πόλεμο. Είναι όμως ξεκάθαρο για όλους ότι για να τερματίσουμε τον πόλεμο αυτό, που συνδέεται στενά με το σημερινό καπιταλιστικό καθεστώς, πρέπει να νικήσουμε το ίδιο το κεφάλαιο».¹⁹⁵

Το πραγματικό έργο ενός ειρηνικού κράτους είναι να επιδιώκει μια ειρήνη που να προασπίζει και να εγγυάται τα ζωτικά του συμφέροντα και την ιδέα του περί διεθνούς ηθικής.¹⁹⁶ Η μπολσεβίκικη ειρήνη βασιζόταν σε διεθνιστική θεωρία. Το ζητούμενο πλέον, ήταν να γίνει διεθνιστική και στην πράξη διότι «δε μπορεί να είναι ελεύθερος ένας λαός, που καταπιέζει ξένους λαούς».¹⁹⁷

Αν και για τους μπολσεβίκους η εσωτερική πολιτική και η εξωτερική δεν θα πρέπει να διαχωρίζονται, στο εξωτερικό μέτωπο η πρώτη μέριμνα της κυβέρνησης των Σοβιέτ σύμφωνα με την Εισήγηση για την Ειρήνη της 26^{ης} Οκτώβρη του 1917 ήταν η σύναψη ειρήνης χωρίς προσαρτήσεις (δηλαδή χωρίς αρπαγή ξένων εδαφών, χωρίς βίαιη ενσωμάτωση ξένων εθνοτήτων) και χωρίς επανορθώσεις¹⁹⁸ κόντρα σε αυτό που ίσχυε μέχρι την κατάλυση της

¹⁹⁵ Β.Ι. Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 254

¹⁹⁶ Robert Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*, εκδόσεις Ποιότητα, Α' Έκδοση, Αθήνα 2004, σελ.32

¹⁹⁷ Λένιν, *Άπαντα*, Τόμος 21, Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953, σελ. 94

¹⁹⁸ Λένιν Β. Ι, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 264

Ρώσικης Αυτοκρατορίας η οποία καταπίεζε εθνότητες και υφάρπαζε τα εδάφη τους. Πρακτικά αυτό ήταν και το διεθνιστικό της περιεχόμενο. Με την επικράτηση των μπολσεβίκων οι διαπραγματεύσεις για την ειρήνη θα γίνονταν με ανοιχτές διαδικασίες κάνοντας μέτοχο σε αυτές το ρωσικό λαό.

Η προτροπή για έξοδο από τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο και επαναστατική ειρήνη υπήρξε διαρκής από το ξέσπασμα του πολέμου το 1914 μέχρι το 1917 και την επανάσταση. Τα αντιπολεμικά και επαναστατικά επιχειρήματα του Λένιν αναπτύσσονταν πολύ πριν οι συσχετισμοί ισχύος γείρουν υπέρ των επαναστατών. Το περιεχόμενο της επαναστατικής ειρήνης ήταν πολύ διαφορετικό από αυτό που της απέδιδαν οι αστοί-πασιφιστές που πρότειναν ειρήνη, δεν έδιναν όμως και πρόταση για την επίτευξή της. Για τους μπολσεβίκους η ρήξη με τις ιμπεριαλιστικές κυβερνήσεις των χωρών και τους υποστηρικτές τους ήταν η λύση, επί της ουσίας εμφύλιος.

Το Διάταγμα για την Ειρήνη προέβλεπε επίσης την κατάργηση της μυστικής διπλωματίας. Η πρωτοφανής για τη διπλωματία πρακτική, που σκοπό είχε να εκθέσει τη φύση του πολέμου, συμπληρώθηκε με τη δημοσιοποίηση των αλληλοσυγκρουόμενων συμφωνιών της τσαρικής κυβέρνησης με την Αντάντ, για κατακτήσεις ξένων εδαφών.¹⁹⁹ Η διαδικασία σύναψης ειρήνης έγινε μπροστά στα μάτια όλου του κόσμου. «Καμία κυβέρνηση δεν θα πει όλα όσα σκέπτεται (...) εμείς όμως είμαστε ενάντια στη μυστική διπλωματία», θα γράψει ο Λένιν. Πράγματι, είθισται η διπλωματία και οι διπλωματικές συνθήκες να είναι ελιτίστικης προέλευσης συντηρώντας, τρόπον τινά, ένα συντηρητικό πρωτόκολλο. Οι μπολσεβίκοι το κατήργησαν. «Απορρίπτουμε όλα τα άρθρα που αφορούν τη ληστεία και τη βία. Όλα όμως τα άρθρα που περιέχουν όρους για σχέσεις καλής γειτονίας και οικονομικές συμφωνίες θα τα δεχτούμε με ευχαρίστηση. Η σοβιετική εξουσία απέσπασε επαναστατικά το πέπλο μυστηρίου στην εξωτερική πολιτική».²⁰⁰ Στις 3 Δεκέμβρη 1917 υπογράφηκε ανακωχή και στις 3 Μαρτίου 1918 η αμφιλεγόμενη, για τους μπολσεβίκους, Συνθήκη του Μπρέστ-Λιτόβσκ.

Η Συνθήκη του Μπρέστ ήταν η πρώτη διπλωματική συνθήκη που υπογράφηκε ανάμεσα σε ένα σοσιαλιστικό και ένα καπιταλιστικό κράτος.

¹⁹⁹ Ρολάνδου Κατσιαούνη, *op. cit.*, σελ.106

²⁰⁰ Β.Ι Λένιν, *Η προλεταριακή επανάσταση και ο αποστάτης Κάουτσκν*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2004, σελ. 31

«Στον πόλεμο δεν μπορεί να βάλει κανείς τέρμα «κατά βούληση». Δεν μπορεί να τον τελειώσει με απόφαση της μίας πλευράς. Δεν μπορεί να τον τελειώσει «μπήγοντας τη λόγχη στη γη», για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση ενός στρατιώτη αμυνίτη. Δεν μπορεί κανείς να βάλει τέρμα στον πόλεμο με μια «συμφωνία» ανάμεσα στους σοσιαλιστές των διαφόρων χωρών, με μια «ενέργεια» των προλετάρων όλων των χωρών, με τη «θέληση» των λαών κτλ».²⁰¹

Στις 5 Ιανουαρίου του 1918 οι μπολσεβίκοι και το Σοβναρκόμ, το Συμβούλιο των Κομισαρίων του Λαού, διέλυσαν τη ρεφορμιστική Συντακτική Συνέλευση. Τον ίδιο μήνα δημοσιεύθηκε και η «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του εργαζόμενου και εκμεταλλεόμενου λαού»²⁰² κατά τα πρότυπα της Γαλλικής Επανάστασης, η οποία επικύρωνε τη δημιουργία της προλεταριακής δημοκρατίας.

Στις 15 Ιανουαρίου γεννήθηκε ο Κόκκινος Στρατός των Εργατών και των Αγροτών ο οποίος, θα αποτελούσε την άμυνα έναντι των δυνάμεων αντεπανάστασης οι οποίες προϋπήρχαν αλλά με την επικράτηση των μπολσεβίκων συνέστησαν αντισυσπείρωση. Είχε δημιουργηθεί το υπόβαθρο για τον εμφύλιο που ξέσπασε άμεσα. Ο εσωτερικός εχθρός ήταν ο νέος εχθρός για το Λένιν και τους μπολσεβίκους. Η δημιουργία του Κόκκινου Στρατού σήμαινε την, κατ' ανάγκη, μετάβαση από την αμυντική στρατιωτική στρατηγική στην επιθετική.

Ο Λένιν, είχε από την αρχή «συντηρητική» θέση στο ζήτημα της Σύναψης Ειρήνης με τη Γερμανία, σε σχέση με τους υπόλοιπους μπολσεβίκους. Πίστευε πως η ειρήνη πρέπει να επιτευχθεί με κάθε κόστος. Οι μπολσεβίκοι θα θυσίαζαν χώρο προς όφελος χρόνου για το νεογέννητο επαναστατικό κράτος. Άλλωστε ο ισχυρός επιβάλλει ότι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του επιβάλει η αδυναμία του.²⁰³ Ο σκοπός αυτής της συναίνεσης ήταν η τροποποίηση της συμπεριφοράς του επιτιθέμενου- να εξωθηθεί δηλαδή ο τελευταίος σε μια πιο ειρηνική

²⁰¹ Β. Ι., Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ 57

²⁰² V. I Lenin, "Declaration of Rights of the working and exploited people", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

²⁰³ Θουκυδίδου, *Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*, Μετάφραση Άγγελος Σ. Βλάχος, «βιβλιοπωλείο της Εστίας», Ι. Δ Κολλάρου & Σίας Α.Ε. , Αθήνα 2005, Τόμος τρίτος, Ιστορίας Ε'-Ζ', σελ.74

κατεύθυνση και πιθανώς να μετατραπεί σε δύναμη που υποστηρίζει το status quo...ενώ θα μειωθούν και πιθανώς θα εξαιρεθούν τα κίνητρα του αντιπάλου για πόλεμο.²⁰⁴ Ο Λένιν για τη θέση του αυτή ήρθε σε αντιπαράθεση με την ηγεσία των μπολσεβίκων εντός της οποίας είχαν δημιουργηθεί δύο πολιτικές φράξιες: η μια είχε εκφραστή το Μπουχάριν, ο οποίος πίστευε στην υποδαύλιση μιας επανάστασης στο εσωτερικό της Γερμανίας.

Οι απόψεις της άλλης φράξιας εκπορεύονταν από τη θεωρία του Λέοντα Τρότσκι ο οποίος υποστήριζε το «ούτε πόλεμος ούτε ειρήνη», σύμφωνα με το οποίο οι Σοβιετικοί θα αρνιόνταν να πολεμήσουν, ενώ ταυτόχρονα θα άφηναν την εσωτερική αστάθεια να ανακόψει τη γερμανική προέλαση. Η πολιτική φράξια του Τρότσκι πρότεινε τελεσιγραφική απόδοση όρων στη Γερμανία. Από την αντιπαράθεση βγήκε κερδισμένος ο Τρότσκι ο οποίος παρέδωσε τους όρους στους Γερμανούς διαπραγματευτές.²⁰⁵ Η πολιτική επιλογή του Τρότσκι προκάλεσε την περαιτέρω επιθετικότητα της Γερμανίας προς το σοβιετικό κράτος όπως είχε προνοήσει ο Λένιν, ο οποίος απείλησε με παραίτηση στην περίπτωση μη υπογραφής της ειρήνης του Μπρέστ-Λιτόβσκ.

Ο Τρότσκι απέσυρε τους όρους του. Η απόσυρση του ήταν «εκ των ων ουκ άνευ» για την εφαρμογή της συνθήκης του Μπρέστ-Λιτόβσκ την οποία προωθούσε ο Λένιν. Η συνθήκη περιλάμβανε ανηλεείς όρους για τη Ρωσία : επικυρωνόταν κατ' ουσία η διάλυση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Η Ρωσία αναγκαζόταν να παραχωρήσει στον εχθρό απέραντες και γόνιμες περιοχές με την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, έχανε, επίσης, τη Φινλανδία, το μεγαλύτερο μέρος της Λευκορωσίας και τμήματα του Καυκάσου. Επιπλέον η Ρωσία έπρεπε να παραιτηθεί από τις εδαφικές διεκδικήσεις της στη Βαλτική και την Πολωνία. Έξι εκατομμύρια μάρκα δόθηκαν στη Γερμανία ως πολεμική αποζημίωση.²⁰⁶ Με το εξωτερικό μέτωπο σε κατάσταση κατευνασμού θα άνοιγε μια νέα σελίδα για τη Ρωσία και την παγκόσμια ιστορία, ένα *suī generis* πολιτικό μόρφωμα το οποίο αντλεί από την πολιτική φιλοσοφία του Λένιν. Τελικά η Συνθήκη του Μπρέστ, ακυρώθηκε 10 μήνες μετά την υπογραφή της, είχε παράσχει όμως τον απαραίτητο χρόνο

²⁰⁴ John J. Mearsheimer, *op.cit.*, σελ. 342

²⁰⁵ Κοντολήζα Ράις, *op.cit.*, σελ. 766

²⁰⁶ Antonella Salomoni, *op.cit.*, σελ. 76-77

ανασύνταξης που χρειάζονταν οι μπολσεβίκοι μετά την κατάληψη της εξουσίας.

Ο Λένιν σε πλήρη αντιδιαστολή με το ιμπεριαλιστικό πνεύμα της εποχής, φρόντισε στο πρώτο στάδιο της επανάστασης για την εφαρμογή μίας αμυντικής πολιτικής η οποία θα προστάτευε τα κεκτημένα της επανάστασης. Μπορεί η συνθήκη να ακυρώθηκε, την αναλύουμε όμως διότι αποκρυσταλώνει τη διορατικότητα και την εγκράτεια της λενινιστικής φιλοσοφίας.

Ο θεμελιωτής των διεθνών σχέσεων Θουκυδίδης έγραφε στο έργο του Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου «η πιο συνηθισμένη συνέπεια της απροσδόκητης και αιφνιδιαστικής ευημερίας ενός λαού είναι να γίνουν οι πολίτες ματαιόδοξοι και αλαζόνες. Αντίθετα, τα καλά που αποκτήθηκαν με τη φρόνηση είναι πιο σίγουρα και διατηρούνται περισσότερο από εκείνα που φέρνει η τύχη». Είναι βέβαιο πως αυτό το πνεύμα φρόνησης διέπει το λενινισμό σε όλα τα στάδια της στρατηγικής διεργασίας : «δεν μπορείς να παραιτηθείς από τις προσαρτήσεις αν δεν παραιτηθείς από την κυριαρχία του κεφαλαίου».²⁰⁷ Η προσέγγιση αυτή η οποία προστατεύει κατ' αρχάς τα κέρδη του σοσιαλισμού και προσβλέπει στην απόκτηση και άλλων αλλά με περίσκεψη, είναι μέρος της κληρονομιάς που άφησε ο Λένιν.²⁰⁸

Πάντως η κεντρική ιδέα στις αναλύσεις του Λένιν είναι ότι η εσωτερική πολιτική και η εξωτερική, πρέπει να εφαρμόζονται απαρέγκλιτα και άρα οι αναλύσεις της μιας αποτελούν τηρουμένων των αναλογιών και αναλύσεις της άλλης. Καμία αντίληψη δεν είναι πιο λανθασμένη και επικίνδυνη από αυτήν που διαχωρίζει την εξωτερική από την εσωτερική πολιτική²⁰⁹ λόγου του ότι ο διαχωρισμός επενεργεί αποπροσανατολιστικά στην αντίληψη και τη συνείδηση των μαζών πάνω σε μια πολιτική συγκυρία.

Ο Λένιν, στο έργο του από το Φλεβάρη στον Οκτώβρη του 1917 γράφει :«Το ένα είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένο με τ' άλλο, η εσωτερική πολιτική με την εξωτερική. Δε μπορούμε να καταστήσουμε τη χώρα ικανή για άμυνα χωρίς το μεγαλειώδη ηρωισμό του λαού, που πραγματοποιεί τολμηρά,

²⁰⁷ Β. Ι. Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007,σελ 56

²⁰⁸ Κοντολήζα Ράις, *op.cit.*, σελ 798

²⁰⁹ V. I Lenin, "The foreign policy of the Russian Revolution", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.1

αποφασιστικά, τους μεγάλους οικονομικούς ανασχηματισμούς. Και δεν μπορούμε να προκαλέσουμε τον ηρωισμό στις μάζες, αν δεν ξεκόψουμε απ' τον ιμπεριαλισμό, αν δεν προτείνουμε σ' όλους τους λαούς δημοκρατική ειρήνη, αν μ' αυτόν τον τρόπο δε μετατρέψουμε τον πόλεμο από κατακτητικό, αρπακτικό εγκληματικό, σε δίκαιο, αμυντικό, επαναστατικό. Μόνο το τολμηρό, με συνέπεια ξέκομμα απ' τους καπιταλιστές και στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική μπορεί να σώσει τη χώρα μας, που είναι σφιγμένη στην σιδερένια τανάλια του ιμπεριαλισμού». ²¹⁰ Οι μπολσεβίκοι έπρεπε να αποτελέσουν το υπόδειγμα της ειρήνης που διακήρυτταν.

Η διεθνής θέση της Σοβιετικής Δημοκρατίας μέχρι το Μάιο του 1918 καθοριζόταν από δυο κύριους ανταγωνισμούς: ο πρώτος ήταν ο ανταγωνισμός ανάμεσα στη Γερμανία και την Αγγλία στο Δυτικό Μέτωπο ο οποίος κατέληξε στα όρια της θηριωδίας, και γι' αυτό το λόγο υπήρξε σχεδόν αδύνατον για τις Μεγάλες ιμπεριαλιστικές Δυνάμεις να συσπειρωθούν ενάντια στη Σοβιετική Δημοκρατία (...) και ο δεύτερος ανταγωνισμός ο οποίος καθόριζε τη διεθνή θέση της Ρωσίας ήταν αυτός ανάμεσα σε Ιαπωνία και Αμερική και ο οποίος ανταγωνισμός αποσοβήθηκε από τη συμμαχία τους ενάντια στη Γερμανία και ο οποίος ανέκοπτε μια ενδεχόμενη ιμπεριαλιστική επίθεση της Ιαπωνίας ενάντια στη Ρωσία.²¹¹

Στον πόλεμο οι υπό κατάρρευση αυτοκρατορίες επευφημούσαν την προσάρτηση εδαφών από τους ηττημένους του Μεγάλου Πολέμου. Σε αυτή τη ληστρική, όπως τη χαρακτήριζε ο Λένιν διαδικασία αντιπάχθηκαν πλήρως οι μπολσεβίκοι για να στραφούν στην εσωτερική τους πολιτική. Η διαχείριση του ζητήματος της ειρήνης σήμαινε στην πράξη τη ματαίωση της θεωρίας νίκης του εχθρού, την οποία ο Σουν Τζού χαρακτήριζε ως στρατηγικό θρίαμβο.

Η αντιπολεμική ρητορική ήταν η λυδία λίθος της θεωρίας της «ειρηνικής συνύπαρξης» που θεμελίωσε ο Λένιν και καθιέρωσε ο επίγονός του, Στάλιν. Η θεωρία προωθεί την άποψη ότι δύο ή περισσότερα κράτη με διαφορετικό κοινωνικό σύστημα πρέπει να συμβιώνουν ειρηνικά. Επί της ουσίας, αυτό ήταν το θεμέλιο μιας θεωρίας, η οποία μιλούσε για αποτροπή της σύγκρουσης ανάμεσα σε μία σοσιαλιστική χώρα και μια καπιταλιστική, αποτροπή της κατά

²¹⁰ Β. Ι Λένιν, *Απ' το Φλεβάρη στον Οκτώβρη του 1917*, εκδόσεις Κορουντζή, Αθήνα 1945, σελ 100

²¹¹ V. I Lenin, "Extracts from a speech by Lenin on foreign affairs to the Central Executive Committee", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library, σελ.1

μέτωπο σύγκρουσης του σοσιαλισμού με τον καπιταλισμό. Λόγω του ότι αποδείχτηκε πρακτικά αδύνατο να καθιερωθεί ο σοσιαλισμός σε όλες τις χώρες ταυτόχρονα (μέσω της παγκόσμιας επανάστασης), ο αρχικός σκοπός ήταν: πρώτα σοσιαλιστική νίκη σε μία ή μερικές χώρες. Αυτονόητα, για ένα χρονικό διάστημα θα είχαμε συνύπαρξη σοσιαλιστικών και καπιταλιστικών χωρών.²¹² Οι σοσιαλιστικές χώρες θα έπρεπε να ακολουθήσουν ειρηνική εξωτερική πολιτική. Ο Λένιν διακοίνωσε τη θεωρία της ειρηνικής συνύπαρξης για να κερδίσει χρόνο για ανασύνταξη δυνάμεων, σε μια πρώτη προσπάθεια ενασχόλησης της σοβιετικής Ρωσίας με τα εσωτερικά ζητήματα και ενδυνάμωσής της. Αμέσως όμως μετά την επικράτηση της επανάστασης στη Ρωσία, οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις επιτέθηκαν στο σοβιετικό καθεστώς οπότε οι μπολσεβίκοι αναγκάστηκαν να το υπερασπιστούν. Ο Λένιν θα πει «αν δεν υπερασπιζόμασταν τη σοσιαλιστική δημοκρατία με τη δύναμη των όπλων τότε δεν θα υπήρχαμε».²¹³ Σε περίπτωση επίθεσης από τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις οι μπολσεβίκοι θα αμυνθούν υπέρ μια πατρίδας με σοσιαλιστικά χαρακτηριστικά και όχι υπέρ της παλιάς τσαρικής πατρίδας η οποία ήταν μια από τις βασικές επεκτατικές δυνάμεις του προπολεμικού διεθνούς συστήματος.

Η εξέλιξη της θεωρίας της «ειρηνικής συνύπαρξης», έγινε το 1920 όταν οι μπολσεβίκοι κέρδισαν τη μάχη ενάντια στους ιμπεριαλιστές, και οι τελευταίοι δεν είχαν άλλη επιλογή πέρα από το να συνυπάρξουν με το σοβιετική δημοκρατία. Επί της ουσίας η θεωρία ειρηνικής συνύπαρξης ήταν μια προτροπή για ειρηνική συνύπαρξη του προλεταριάτου των χωρών με διαφορετικά κοινωνικά συστήματα. Η ειρηνική συνύπαρξη των κρατών με διαφορετικά κοινωνικά συστήματα είναι εν γένει συγκρουσιακή αφού διακυβεύεται η επικράτηση του ενός ή του άλλου συστήματος. Επιπλέον τα κράτη (όπως και οι τάξεις) δε μπορούν να συνυπάρξουν ειρηνικά στο βαθμό που υπάρχουν κράτη καταπιεζόμενα και κράτη καταπιεστές. Σε τελική ανάλυση η θεωρία της ειρηνικής συνύπαρξης ήταν ένας άξονας του προλεταριακού διεθνισμού, και όχι μια θεωρία συνύπαρξης μεταξύ καπιταλιστικών και σοσιαλιστικών χωρών. Σε τακτικό επίπεδο έδωσε τον

²¹² marxists.org/subject/china/documents/polemic/peaceful.htm σελ.2

²¹³ Ibid, σελ.2

απαραίτητο χρόνο για την ανασυγκρότηση της νικήτριας επαναστατικής κυβέρνησης.

Τον Ιούλιο του 1918 οι μπολσεβίκοι θέσπισαν το δικό τους Σύνταγμα. Το Πρώτο Σοβιετικό Σύνταγμα του '18²¹⁴ αποτελεί την αποκρυστάλλωση των αρχών και των ιδεών της επανάστασης. Σ' αυτό είναι καταγεγραμμένη η πείρα από την πάλη και την οργάνωση των προλεταριακών μαζών, ενάντια στους εκμεταλλευτές τόσο μέσα στη χώρα, όσο και σε όλο τον κόσμο.²¹⁵ Το Σύνταγμα αυτό δεν καταρτίστηκε από νομικούς και αποτελεί τόσο για τους μαρξιστές όσο και για τους μη μαρξιστές ειδήμονες, ένα από τα πιο προοδευτικά κείμενα στην Ιστορία. Αποτελεί το σύμβολο εδραίωσης της μπολσεβίκικης *civitas maxima*.

²¹⁴ Παρατίθεται στο παράρτημα της εργασίας, μεταφρασμένο στα ελληνικά,

²¹⁵ Β. Ι. Λένιν, *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, σελ. 299

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εποχή που εξετάσαμε (1914-1918) περιείχε μετατροπές τις οποίες κανείς δε μπορούσε να εκτιμήσει και να φανταστεί πριν τελικά αποτελέσουν τετελεσμένο γεγονός. Φαίνεται πως είχε έρθει η ώρα της συσσωρευμένης εμπειρίας και γνώσης-οι οποίες καταπιέζονταν από τον αυτοκρατορικό συντηρητισμό-να δώσουν νέες μορφές στην ανθρώπινη συλλογική εμπειρία. Ο μέχρι τότε κόσμος βρισκόταν στη δικαιοδοσία μιας χούφτας ανθρώπων οι οποίοι έφεραν τίτλους ηγεμονίας. Οι διοικήσεις των αυτοκρατοριών γίνονταν στο όνομα οπισθοδρομικών αρχών. Τα γεγονότα της τετραετίας 1914-1918 θα καταργούσαν το ηγεμονικό σύστημα των αυτοκρατοριών και θα έδιναν εντελώς νέες μορφές στην οικονομική και πολιτική οργάνωση του διεθνούς συστήματος, δίνοντας το προβάδισμα σε αστικοδημοκρατικούς θεσμούς διακυβέρνησης. Είχε προκύψει σοβαρό κοινωνικό ζήτημα από την αδυναμία συστημικής νομιμοποίησης.

Το διεθνές σύστημα κρατών του 1914 δεν αντανakλούσε πια τα συμφέροντα των ισχυρών. Επιπλέον οι ανταγωνισμοί ισχύος είχαν πάρει τέτοια επιθετική ροπή που η σύγκρουση είχε γίνει αναπόφευκτη. Αποτέλεσμα ήταν μια γενικευμένη σύρραξη, ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, ο οποίος κατέληξε σε αναδιανομή και μεταβίβαση των αυτοκρατορικών εδαφών και των ζωνών επιρροής τους. Ο φόρος αυτής της μεταβίβασης μετρήθηκε σε εκατομμύρια ανθρώπινες ζωές. Επιπλέον, θα αποδεικνυόταν περίτρανα ότι η πολιτική συχνά ξεφεύγει από τον ανθρώπινο έλεγχο και διαγράφει τις δικές της *sui generis* διαδρομές. Η άνοδος του εθνικισμού και ο μιλιταρισμός που συνέβαλαν στην αποκαθίλωση του συστήματος, είχαν επινοηθεί από τα ίδια τα ηγεμονικά συστήματα για τον έλεγχο της λαϊκής βούλησης και τελικά στράφηκαν εναντίον αυτών.

Δεν ήταν μόνο ο Πόλεμος του 1914-1918 πρωτοφανής. Πρωτοφανής ήταν και η ρώσικη επανάσταση η οποία σηματοδότησε τη γέννηση της πρώτης προλεταριακής δημοκρατίας στον κόσμο, στη βάση των σοσιαλιστικών ιδεών του Μαρξ και του Λένιν. Η πολιτική θεωρία των Μαρξ και Ένγκελς έγιναν οι ακρογωνιαίοι λίθοι του επιστημονικού σοσιαλισμού του Λένιν. Η θεμελίωση του επιστημονικού σοσιαλισμού μαζί με τις

μεταβαλλόμενες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες και τη συστημική κρίση ανέδειξαν για πρώτη φορά ένα κομμουνιστικό κόμμα σε επαναστατική κυβέρνηση. Ο κόσμος, μαζί με το υπό εξέλιξη κόμμα, θα έβλεπε την ιστορία να γυρίζει σελίδα, γνωρίζοντας ένα σύστημα κρατικής οργάνωσης που θα γεννιόταν από τις ωδίνες μιας τριπλής μάχης. Η πρώτη μάχη ήταν η μάχη ανάμεσα στις πολιτικές τάσεις του επαναστατικού κόμματος, η μάχη δηλαδή με τον ίδιο του τον εαυτό. Η δεύτερη μάχη ήταν η μάχη του κόμματος με τον ιμπεριαλισμό, με τον επεκτατικό πόλεμο. Η τρίτη μάχη ήταν η μάχη ενάντια στην εσωτερική τάξη πραγμάτων της Ρωσίας. Είναι σίγουρα δύσκολο να καταλήξει κανείς πιο μέτωπο ήταν το πιο απαιτητικό.

Το δομικό θέσφατο του μαρξισμού το οποίο υπηρέτησε ο Λένιν, είναι ότι δεν υπάρχει επαναστατική πράξη χωρίς επαναστατική θεωρία και το αντίστροφο. Αυτή την προτροπή εφάρμοσε ο Λένιν για πολλά χρόνια. Η επανάσταση του 1917 δεν ήταν ένα κεραυνοβόλο ξέσπασμα, αλλά το αποτέλεσμα μιας επίπονης και πεισματώδους διαδικασίας σχεδόν δύο δεκαετιών, από όσο τουλάχιστον αποδεικνύουν τα γραπτά κείμενα που συναποτελούν το θεωρητικό κεφάλαιο του λενινισμού. Η επανάσταση αποτέλεσε την ανταμοιβή όλου αυτού του αγώνα.

Η ρώσικη επανάσταση, τόσο από τους οπαδούς του κομμουνισμού όσο και του αντικομμουνισμού είναι παιδί του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Ο κόσμος δεν είχε γνωρίσει ποτέ ξανά ούτε αντίστοιχο πόλεμο ούτε αντίστοιχη επανάσταση. Δε μπορούμε να απαντήσουμε με συντομία στο γιατί η Ρωσία αποκόπηκε το 1917 από το υπόλοιπο ευρωπαϊκό πεπρωμένο κάνοντας το δικό της κοινωνικοοικονομικό ανασχηματισμό. Πολλά μπορούν να ειπωθούν. Το πιο πιθανόν είναι να έπαιξαν ρόλο οι προκαπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής της χώρας. Αυτές οι σχέσεις επέτρεψαν στην επανάσταση να γίνει από τη ρίζα. Ο Λένιν, αρχιτέκτονας της ρώσικης επανάστασης συνέβαλε καθοριστικά σε αυτήν την εξέλιξη διότι θεμελίωσε μια επαναστατική θεωρία ειρηνικής διεξόδου της Ρωσίας από τον πόλεμο και στροφής στα εσωτερικά της προβλήματα. Επιπλέον μετέτρεψε ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος σε στρατηγική νίκη.

Η σοσιαλιστική επανάσταση δεν κατάφερε να γίνει παγκόσμια, έγινε όμως το υπόδειγμα της «διαρκούς πάλης» και πηγή έμπνευσης για πολυάριθμα επαναστατικά κινήματα. Η λενινιστική παρακαταθήκη θεωρείται

κλασική και αποτελεί χρήσιμο αντικείμενο μελέτης ανεξαιρέτως πολιτικής τοποθέτησης, ανοίγοντας διαρκώς νέα πεδία ενδιαφέροντος.

Η εξέλιξη της λενινιστικής στρατηγικής ταυτίζεται χρονικά με την εξέλιξη του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος της Ρωσίας. Η νικηφόρα θεωρία του Λένιν, ξεδιπλώνεται σε πρώτη φάση μέσα από τις αναλύσεις του για το κομματικό σχίσμα του ΣΔΕΚΡ. Αυτό το κομματικό σχίσμα ήταν μια μικρογραφία του ευρύτερου κοινωνικού σχίσματος, ανάμεσα σε επαναστατικές και ρεφορμιστικές δυνάμεις. Οι ανειρήνευτες αντιθέσεις μέσα στο κόμμα και οι ανειρήνευτες κοινωνικές αντιθέσεις γενικώς αποτέλεσαν το υπόβαθρο της λενινιστικής ρητορικής.

Η λενινιστική θεωρία, είναι μια θεωρία νίκης. Αυτό το γεγονός μαζί με το ότι χρησιμοποιήθηκαν όλα τα διαθέσιμα μέσα από το Λένιν, μας επέτρεψε να την εντάξουμε στο αναλυτικό πλαίσιο της υψηλής στρατηγικής. Τα καινοτόμα στοιχεία είναι πολυάριθμα και χρήζουν επιπλέον ανάλυσης. Ως ισχυρή και πρωτοπόρα θεωρία είχε και έχει ορκισμένους φίλους και εχθρούς. Ο Λένιν, χαρακτηρίστηκε πραγματικός αλλά και φανταστικός, η Οκτωβριανή εξέγερση χαρακτηρίστηκε επανάσταση αλλά και πραξικόπημα. Το σίγουρο είναι όμως ότι για μια ακόμη φορά, αποδείχτηκε ότι η γνώση που γίνεται δύναμη είναι δυνατόν να μετατρέψει το λαό μιας χώρας με καθυστερημένη παραγωγική βάση, σε μπροστάρη της ιστορίας και τη χώρα σε υπερδύναμη.

Στην κινέζικη γλώσσα η λέξη κρίση είναι συνώνυμη της ευκαιρίας. Θα συμπληρώναμε ότι η οξύνοια και η επαγρύπνηση βοηθούν να εντοπιστεί η ευκαιρία μέσα στην κρίση. Αυτό ακριβώς έγινε το 1917 στη Ρωσία. Ο Λένιν και η μπολσεβίκοι μετέτρεψαν την αντιπολεμική και αντικαπιταλιστική θεωρία και ρητορική σε έργο. Το θεωρητικό σύνολο που ονομάζεται λενινισμός έχει ακόμα τεράστια περιθώρια αξιοποίησης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ ΣΤΗΝ ΤΩΡΙΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Επειδή έφτασα στην Πετρούπολη στις 3 του Απρίλη ήταν φυσικό στη συγκέντρωση της 4ης του Απρίλη να κάνω την έκθεσή μου για τα καθήκοντα του προλεταριάτου εξ ονόματός μου και τονίζοντας τη σχετικά ανεπαρκή προετοιμασία μου. Το μόνο που μπορούσα να κάνω για να διευκολύνω και τον εαυτό μου κι έντιμους επικριτές, ήταν να προετοιμάσω γραφτές θέσεις, που τις διάβασα και το κείμενό τους το 'δωσα στο σύντροφο Τσερετέλλι. Τις διάβασα πολύ αργά και δύο φορές, μια φορά στη συγκέντρωση των μπολσεβίκων κι έπειτα στην κοινή συγκέντρωση μπολσεβίκων και μενσεβίκων.

Δημοσιεύω τώρα τις προσωπικές αυτές θέσεις, συνοδευόμενες με επεξηγηματικές παρατηρήσεις, που στην έκθεσή μου είχα πραγματευθεί διεξοδικότερα.

ΘΕΣΕΙΣ

1. Στο ζήτημα του πολέμου, που για τη Ρωσία διαρκεί ακόμα και υπό τη νέα κυβέρνηση Λβωφ και Σία λόγω του καπιταλιστικού χαρακτήρα της κυβέρνησης αυτής, και που τον χαρακτηρίζουμε σαν ληστρικό ιμπεριαλιστικό πόλεμο, δεν πρέπει να κάνουμε ούτε την παραμικρή παραχώρηση στη λεγόμενη "επαναστατική υπεράσπιση της χώρας".

Το ταξικά συνειδητό προλεταριάτο μπορεί να συγκατατεθεί στη διεξαγωγή ενός επαναστατικού πολέμου που θα δικαιολογούσε πραγματικά μια επαναστατική υπεράσπιση της χώρας με τους παρακάτω όρους: α) με τη μεταβίβαση της εξουσίας στα χέρια του προλεταριάτου και των φτωχότερων στρωμάτων των χωρικών, β) παραίτηση με έργα, όχι μόνο με λόγια, από κάθε προσάρτηση γ) πλήρη και πραγματική ρήξη με το κάθε τι που εξυπηρετεί τα συμφέροντα του καπιταλισμού.

Έχοντας υπ' όψη την αναμφισβήτητη τιμιότητα πλατιών στρωμάτων από τη μάζα της "επαναστατικής υπεράσπισης της χώρας" και πως τα

στρώματα αυτά δέχονται τον πόλεμο μόνο από ανάγκη, όχι για κατακτητικούς σκοπούς, κι ότι εξαπατώνται από την αστική τάξη, έχουμε υποχρέωση να τους εξηγήσουμε την πλάνη τους πολύ διεξοδικά, επίμονα και υπομονετικά, να τους δείξουμε με σαφήνεια ότι το κεφάλαιο είναι αδιάσπαστα συνδεδεμένο με τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο και να τους αποδείξουμε ότι χωρίς την ανατροπή του κεφαλαίου είναι αδύνατος ο τερματισμός του πολέμου με μια ειρήνη πραγματικά δημοκρατική, κι όχι καταπιεστική.

Οργάνωση πλατιάς προπαγάνδας αυτών των αντιλήψεων μέσα στις τάξεις του τακτικού στρατού. Συναδέλφωση στο μέτωπο.

2. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που παρουσιάζει η σημερινή κατάσταση στη Ρωσία είναι η μετάβαση από την πρώτη φάση της επανάστασης - που έδωσε την εξουσία στη μπουρζουαζία εξαιτίας της ανεπαρκούς ταξικής συνειδητοποίησης και οργάνωσης του προλεταριάτου - στη δεύτερη φάση που θα φέρει την εξουσία στα χέρια του προλεταριάτου και των φτωχότερων στρωμάτων της αγροτιάς.

Η μετάβαση αυτή από τη μια φάση στην άλλη χαρακτηρίζεται από τη μια μεριά, από το μάξιμουμ των ελευθεριών (σήμερα η Ρωσία αποτελεί την πιο ελεύθερη χώρα από τους εμπολέμους) κι από την άλλη από την έλλειψη μιας εξουσίας που να ασκεί βία ενάντια στις μάζες, και τέλος από την αδικαιολόγητη εμπιστοσύνη των μαζών απέναντι στην κυβέρνηση των καπιταλιστών που είναι οι χειρότεροι εχθροί της ειρήνης και του σοσιαλισμού.

Η ιδιοτυπία αυτή απαιτεί από μας την ικανότητα αναπροσαρμογής στις ειδικές προϋποθέσεις της κομματικής εργασίας μέσα στις ασύγκριτα πλατιές μάζες του προλεταριάτου που τώρα μόλις ξύπνησαν στην πολιτική ζωή.

3. Καμιά υποστήριξη στην Προσωρινή Κυβέρνηση. Ξεσκέπασμα όλων των ψεύτικων υποσχέσεων της, ιδιαίτερα εκείνων που αναφέρονται στην παραίτηση της κι από προσαρτήσεις. Ξεσκέπασμα της κυβέρνησης, κι όχι η ασυγχώρητη που γεννά αυταπάτες "απαίτηση" πως η κυβέρνηση αυτή, κυβέρνηση των καπιταλιστών, πρέπει να πάψει να 'ναι ιμπεριαλιστική.

4. Αναγνώριση του γεγονότος ότι στα περισσότερα συμβούλια των αντιπροσώπων των εργατών το Κόμμα μας μειοψηφεί. Και μάλιστα μειοψηφεί πολύ, απέναντι στο συνασπισμό όλων των μικροαστικών ομορτυνιστικών στοιχείων που δέχονται την επιρροή αυτή στις γραμμές του προλεταριάτου αρχίζοντας από τους ναρόντικους και τους σοσιαλεπαναστάτες και

φτάνοντας ως την Οργανωτική Επιτροπή (Τσχεϊτζε, Τσερετέλλι κλπ.), (η Οργανωτική επιτροπή ήταν το ηγετικό όργανο του κόμματος των Μενσεβίκων σημ. "Μ.Δ."), τον Στέκλωφ και πολλούς άλλους.

Διαφώτιση των μαζών για το γεγονός ότι τα συμβούλια των εργατών αντιπροσώπων αποτελούνε τη μόνη δυνατή μορφή μιας επαναστατικής κυβέρνησης και συνεπώς όσο η κυβέρνηση αυτή δέχεται την επιρροή της αστικής τάξης, το καθήκον μας είναι η υπομονετική, συστηματική, επίμονη και προσαρμοσμένη στις πρακτικές ανάγκες των μαζών εξήγηση των σφαλμάτων και της τακτικής του.

Όσο βρισκόμαστε σε μειοψηφία διεξάγουμε τη δουλειά της κριτικής και της εξήγησης των λαθών, προπαγανδίζοντας συγχρόνως την ανάγκη της μεταβίβασης όλης της κρατικής εξουσίας των συμβουλίων των αντιπροσώπων των εργατών, ώστε οι μάζες με την ίδια τους την πείρα να ξεπεράσουν τα λάθη τους.

5. Όχι κοινοβουλευτική δημοκρατία - η επιστροφή σ' αυτήν από τα συμβούλια των εργατών αντιπροσώπων θα ήταν ένα βήμα προς τα πίσω - αλλά δημοκρατία των συμβουλίων των αντιπροσώπων των εργατών, των εργατών γης και των χωρικών σε όλη τη χώρα, δημοκρατία διαρθρωμένη από τα κάτω προς τα πάνω.

Κατάργηση της αστυνομίας, του στρατού και της γραφειοκρατίας.

Οι αμοιβές των υπαλλήλων, που πρέπει να εκλέγονται και να είναι σε οποιαδήποτε στιγμή ανακλητοί, δεν πρέπει να ξεπερνάνε το μέσο ημερομίσθιο ενός μέσου εργάτη.

6. Αγροτικό πρόγραμμα : Μετάθεση του κέντρου βάρους κατά τη λύση του αγροτικού ζητήματος στα συμβούλια των αντιπροσώπων των εργατών γης.

Απαλλοτρίωση όλων των αγροκτημάτων.

Εθνικοποίηση όλης της έγγειας ιδιοκτησίας στη χώρα, δικαίωμα διάθεσης της ιδιοκτησίας αυτής από τα τοπικά συμβούλια των αντιπροσώπων των εργατών γης και των χωρικών. Οργάνωση ξεχωριστών συμβουλίων αντιπροσώπων των φτωχών χωρικών. Δημιουργία πρότυπων καλλιεργειών από όλα τα μεγάλα κτήματα (που έχουν έκταση από 100 ως 300 , ντεσιατίνες, ανάλογα προς τις τοπικές συνθήκες και κατά την κρίση των τοπικών οργάνων

κάτω από τον έλεγχο των αντιπροσώπων των εργατών γης και με δημόσια δαπάνη).

7. Άμεση συνένωση όλων των τραπεζών της χώρας σε μια γενική εθνική τράπεζα και μεταβίβαση του ελέγχου στα συμβούλια των αντιπροσώπων των εργατών.

8. Το άμεσο καθήκον μας δεν είναι η εισαγωγή του σοσιαλισμού, αλλά μόνον η άμεση ανάληψη του ελέγχου στην κοινωνική παραγωγή και διανομή όλων των προϊόντων από τα συμβούλια των αντιπροσώπων των εργατών.

9. Κομματικά καθήκοντα:

α) άμεση σύγκληση συνεδρίου του Κόμματος.

β) Αλλαγές στο κομματικό πρόγραμμα και προπάντων:

1) για τον ιμπεριαλισμό και τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο, 2) για τη στάση μας απέναντι στο κράτος και το αίτημα μ α ς για ένα "κράτος κομμούνας", (δηλαδή ένα κράτος που έχει σαν πρότυπο του την Παρισινή Κομμούνα. Ν. Λένιν) 3) βελτίωση του απαρχαιωμένου μίνιμουμ προγράμματος μας.

γ) Αλλαγή της ονομασίας του Κόμματος. (αντί Σοσιαλδημοκρατικό πρέπει να ονομαστούμε ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ, αφού οι επίσημοι αρχηγοί της σοσιαλδημοκρατίας σ' ολόκληρο τον κόσμο (οι "αμυνίτες" και οι αμφιταλαντευόμενοι "καουτσικιστές") προδώσανε τον σοσιαλισμό με το πέρασμα τους στην αστική τάξη.

10. Νέα Διεθνής.

Πρωτοβουλία για τη δημιουργία μιας επαναστατικής Διεθνούς, μιας Διεθνούς ενάντια στους σοσιαλσβινιστές κι ενάντια στο "Κέντρο". (Το "Κέντρο" στο διεθνές σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ήταν η τάση εκείνη που ταλαντευόταν ανάμεσα στους σβινιστές ("αμυνίτες") και στους διεθνιστές, δηλαδή ο Κάουτσκι και σία στη Γερμανία, ο Λονγκέ και Σία στη Γαλλία, ο Τσχέιτζε στη Ρωσία, ο Τουράτι στην , Ιταλία, ο Μακ Ντόναλντ στην Αγγλία κλπ. Ν. Λένιν.)

Για να καταλάβει ο αναγνώστης γιατί υποχρεώθηκα να υπογραμμίσω ιδιαίτερα σα σπάνια εξαίρεση την "περίπτωση" έντιμων επικριτών, τον καλώ να συγκρίνει τις παραπάνω θέσεις με την ακόλουθη αντίρρηση του κ. Γκόλντμπεργκ : " Ο Λένιν σήκωσε τη σημαία του εμφυλίου πολέμου μέσα στους κόλπους της επαναστατικής δημοκρατίας" (δημοσιεύεται στο "Γεντίστβο" του κ. Πλεχάνοφ Νο 5). ["Γεντίστβο" ("Ενότητα") -..εφημερίδα του

Πλεχάνοφ στην Πετρούπολη το 1917, που υπεράσπιζε μια υπερσωβινιστική πολιτική, πολεμούσε φρενιασμένα τους μπολσεβίκους και επιζητούσε ένα συνασπισμό με το κόμμα της φιλελεύθερο - μοναρχικής μπουρζουαζίας, τους Συνταγματικούς - Δημοκράτες (Κάντε), (σημ. "Μ.Δ.")].

Τι μαργαριτάρι στ' αλήθεια ;

Γράφω, διακηρύττω και επεξηγώ : "Έχοντας υπόψη την αναμφισβήτητη τιμιότητα πλατιών στρωμάτων από τη μάζα των οπαδών της επαναστατικής υπεράσπισης της χώρας ... κι ότι εξαπατώνται από την αστική τάξη, έχουμε υποχρέωση να τους εξηγήσουμε την πλάνη τους πολύ διεξοδικά, επίμονα και υπομονετικά..."

Αλλά οι κύριοι της αστικής τάξης που αυτοαποκαλούνται σοσιαλδημοκράτες, που δεν συγκαταλέγονται όμως ούτε στα πλατιά στρώματα, ούτε στη μάζα των οπαδών της άμυνας της χώρας, έχουνε το θράσος να παρουσιάζουν αυτές τις απόψεις μου με τη φράση "ύψωσε τη σημαία (!) του εμφυλίου πολέμου" (ούτε στις θέσεις ούτε στο λόγο μου υπάρχει τίποτε απ' όλα αυτά !) "μέσα στους κόλπους της επαναστατικής δημοκρατίας ..."

Τι σημαίνει αυτό ; Σε τι διαφέρει αυτό από μια υποκίνηση σε πογκρόμ από τη "ΡΟΥΣΚΑΠΑ ΒΟΛΙΑ"; ["Ρούσκαγια Βόλια" ("Ρωσική Θέληση") ένα καθημερινό φύλλο που βγαίνει στην Πετρούπολη από το 1916, με συκοφαντικές καμπάνιες εναντίον των Μπολσεβίκων. Απαγορεύτηκε η έκδοση του μετά την Οχτωβριανή επανάσταση του 1917. (σημ. "Μ.Δ.")]

Γράφω, διακηρύττω και επεξηγώ:" Τα συμβούλια των εργατών αντιπροσώπων αποτελούν τη μόνη δυνατή μορφή μιας επαναστατικής κυβέρνησης και συνεπώς το καθήκον μας είναι η υπομονετική, συστηματική, επίμονη και προσαρμοσμένη στις πρακτικές ανάγκες των μαζών εξήγηση των λαθών και της τακτικής τους".

Κι όμως οι αντίπαλοι ενός ορισμένου είδους παρασταίνουν αντίθετα τις απόψεις μου σαν μια έκκληση εμφυλίου πολέμου μέσα στους κόλπους της επαναστατικής δημοκρατίας". Χτύπησα την Προσωρινή Κυβέρνηση γιατί δεν καθόρισε ούτε μια σύντομη, ούτε μια οποιαδήποτε προθεσμία για τη σύγκληση της Συντακτικής Συνέλευσης, αλλά περιορίστηκε σε αόριστες υποσχέσεις. Απέδειξα ότι χωρίς τα συμβούλια των αντιπροσώπων των εργατών η σύγκληση της Συντακτικής είναι αβέβαιη και η επιτυχία της

αδύνατη. Κι ωστόσο μου αποδίδουνε τη γνώμη ότι είμαι δήθεν ενάντια στη γρήγορη σύγκληση της Συντακτικής Συνέλευσης.!!!

Θα μπορούσα να χαρακτηρίσω τα λόγια αυτά σαν "παραλήρημα" αν δεκαετίες ολόκληρες πολιτικής πάλης δεν με είχανε πείσει ότι η εντιμότητα των αντιπάλων είναι σπάνια εξαίρεση. Ο κ. Πλεχάνοφ χαρακτήρισε το λόγο μου στην εφημερίδα του σαν "παραλήρημα". Πολύ καλά κ. Πλεχάνοφ ! Αλλά πόση αδεξιότητα, αμηχανία και ουτοπία υπάρχει στην πολεμική σας ! Αν επί δυο ολόκληρες ώρες "παραληρούσα", γιατί εκατοντάδες ακροατών ανέχονταν αυτό το "παραλήρημα" μου ; Έπειτα, γιατί η εφημερίδα σας αφιέρωσε μια ολόκληρη στήλη για τη μετάδοση του "παραληρήματος" μου ; Χοντροκοπιές, μεγάλες χοντροκοπιές!

Είναι βέβαια πολύ ευκολότερο να φωνάζει, να βρίζει και να ουρλιάζει κανένας αντί να δοκιμάσει να αναφέρει, να εξηγήσει, να υπενθυμίσει τι είπαν ο Μαρξ και ο Ένγκελς στα 1871,1872 και 1875 για την πείρα της Παρισινής Κομμούνας και για το είδος του κράτους που χρειάζεται το προλεταριάτο.

Ο κ. Πλεχάνοφ, ο πρώην μαρξιστής, δε θέλει καθώς φαίνεται να θυμηθεί το μαρξισμό. Χρησιμοποίησε τις λέξεις της Ρόζας Λούξεμπουργκ που στις 4 Αυγούστου 1914 ονόμασε τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία "βρωμερό πτώμα". Και οι κ.κ. Πλεχάνοφ, Γκόλντμπεργκ και Σία αισθάνθηκαν τον εαυτό τους "προσβεβλημένο". Για ποιο λόγο ; Γιατί χαρακτηρίστηκαν σαν σωβινιστές οι Γερμανοί σωβινιστές !

Έχασαν ολωσδιόλου το μυαλό τους οι κακόμοιροι οι Ρώσοι σοσιαλσωβινιστές - σοσιαλιστές στα λόγια και σωβινιστές στην πράξη.

Γράφτηκε: 4 Απρίλη 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε: 7 Απρίλη 1917, Πράβντα, Νο 26

Πηγή: Νέος Μπολσεβίκος, Τεύχη 2-3, Δεκέμβρης 1995

Copyright: Διαδίκτιακό Αρχείο Β.Ι. Λένιν (www.marx.org)2002. Η δικαιοδοσία χορηγείται στο να αντιγράφεται ή/και να διανέμεται αυτό το έγγραφο υπό τον όρο της ελεύθερης άδειας τεκμηρίωσης GNU

Επιμέλεια/HTML: Νέος Μπολσεβίκος, Τεύχη 2-3, Δεκέμβρης 1995

Copyright: Διαδίκτιακό Αρχείο Β.Ι. Λένιν (www.marx.org) Διαδικτυακό Αρχείο Β.Ι. Λένιν (www.marx.org)2002. Η δικαιοδοσία χορηγείται στο να αντιγράφεται ή/ και να διανέμεται αυτό το έγγραφο υπό τον όρο της ελεύθερης άδειας τεκμηρίωσης GNU

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ (ΣΟΒΙΕΤ) ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

ΨΗΦΙΣΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΠΑΝΡΩΣΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΛΑΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Άρθρο 1^ο- Η Ρωσία ανακηρύσσεται Δημοκρατία των Συμβουλίων (Σοβιέτ) των επιτρόπων των εργατών, των στρατιωτών και χωρικών. Κάθε εξουσία, κεντρική και τοπική ανήκει στα συμβούλια αυτά.

Άρθρο 2^ο – Η Ρωσική Δημοκρατία των Συμβουλίων ιδρύεται σύμφωνα με την αρχή της ελεύθερης ενώσεως των ελευθέρων εθνών και αποτελεί Ομοσπονδία των εθνικών σοβιετικών δημοκρατιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Άρθρο 3^ο – Για τον ουσιαστικό σκοπό της εξάλειψης κάθε εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο, της οριστικής κατάργησης, της διαίρεσης της κοινωνίας σε τάξεις, της ανηλεούς συντριβής όλων των εκμεταλλευτών, της πραγμάτωσης της σοσιαλιστικής οργάνωσης της κοινωνίας και του θριάμβου του σοσιαλισμού σε όλες της χώρες, το πέμπτο πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ ψηφίζει:

- I. Για να πραγματοποιηθεί η εθνικοποίηση της γης, καταργείται η ατομική ιδιοκτησία του εδάφους. Κάθε γη κηρύσσεται εθνική ιδιοκτησία και παραδίδεται στη βάση της ίσης κατανομής και χωρίς κανενός είδους εξαγοράς στην επικαρπία των καλλιεργητών.

- II. Τα δάση, το υπέδαφος και τα ύδατα -όσα παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την εθνική οικονομία-, τα ζώα, τα εργαλεία, καθώς και κάθε κτήσεις και πρότυπες αγροτικές επιχειρήσεις μεγάλης καλλιέργειας κηρύσσονται εθνική ιδιοκτησία.
- III. Ως πρώτο βήμα για την πλήρη εθνικοποίηση των εργοστασίων, των εργαστηρίων, των μεταλλείων, των σιδηροδρόμων και των άλλων μέσων παραγωγής και συγκοινωνίας, το συνέδριο επικυρώνει τον σοβιετικό νόμο περί του εργατικού ελέγχου και περί του Ανωτάτου Συμβουλίου της Εθνικής Οικονομίας, με σκοπό να εξασφαλίσει την εξουσία των εργατών από τους εκμεταλλευτές.
- IV. Το πέμπτο Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ θεωρεί ως πρώτο πλήγμα κατά του διεθνούς κεφαλαίου, τον νόμο περί ακυρώσεως των υπό της Κυβέρνησης του Τσάρου, των γαιοκτημόνων και των αστών συναφθέντων δανείων και εκφράζει την πεποίθηση ότι η Εξουσία των Σοβιέτ θα εξακολουθήσει βαδίζοντας σε αυτό τον δρόμο μέχρι την πλήρη νίκη της διεθνούς εξεγέρσεως των εργατών κατά του ζυγού του κεφαλαίου.
- V. Το συνέδριο επικυρώνει τη μεταβίβαση όλων των τραπεζών στο Κράτος των εργατών και των χωρικών, ως μια από τις προϋποθέσεις της χειραφέτησης των εργαζομένων μαζών από το ζυγό του κεφαλαίου.
- VI. Για να εξαλειφθούν τα παράσιτα στοιχεία της κοινωνίας και να οργανωθεί η οικονομική ζωή της χώρας διατάσσεται η καθολική υποχρεωτική εργασία.
- VII. Για να εξασφαλιστεί πλήρως η εξουσία των εργαζομένων μαζών και να εξουδετερωθεί κάθε πιθανότητα παλινόρθωσης της εξουσίας των εκμεταλλευτών, το Συνέδριο διατάσσει τον εξοπλισμό των εργατών, τον σχηματισμό σοσιαλιστικού στρατού από εργάτες και αγρότες και τον πλήρη αφοπλισμό των αστικών τάξεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Άρθρο 4^ο – Το πέμπτο Συνέδριο των Σοβιέτ, εκφράζοντας την ακλόνητη απόφαση, να αποσπάσει την ανθρωπότητα από τα νύχια της

κεφαλαιοκρατίας και του ιμπεριαλισμού, εξαιτίας των οποίων πλημμύρησε από αίμα κατά τον παρόντα πόλεμο- τον εγκληματικότερο όλων- η “γή” επιδοκιμάζει πλήρως την ασκηθείσα από τη Σοβιετική Εξουσία πολιτική, αυτή που αφορά τη διάρρηξη των μυστικών συνθηκών, τη συναδέλφωση στην ευρύτερη δυνατή κλίμακα προς τους εργάτες και τους αγρότες των εμπόλεμων στρατών και με κάθε θυσία και επαναστατικά μέσα την επίτευξη της δημοκρατικής ειρήνης των εργατών, χωρίς προσαρτήσεις ή αποζημιώσεις και στη βάση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των λαών.

Άρθρο 5^ο- Για αυτό το σκοπό το Συνέδριο αποκρούει πλήρως και επιμόνως τη βάρβαρη πολιτική του αστικού πολιτισμού, η οποία ανέγειρε την ευτυχία των εκμεταλλευτών εκλεκτών των εθνών από την υποδούλωση εκατοντάδων εκατομμυρίων εργατών στην Ασία, στις αποικίες εν γένει και στις μικρές χώρες.

Άρθρο 6^ο – Το πέμπτο Συνέδριο χαιρετίζει τη πολιτική του Συμβουλίου των Επιτρόπων του Λαού, ανακήρυξε την ανεξαρτησία της Φιλανδίας, άρχισε να αποσύρει τα ρώσικα στρατεύματα από την Περσία και έδωσε στην Αρμενία την πλήρη αυτεξουσιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Άρθρο 7^ο – Το πέμπτο Πανρωσικό Συνέδριο των Επιτρόπων των εργατών, των στρατιωτών και των αγροτών, θεωρεί ότι επί του παρόντος, κατά τη στιγμή της κρίσιμης πάλης του προλεταριάτου κατά των εκμεταλλευτών του, δεν γίνεται να υπάρξει για τους τελευταίους θέση σε κανένα όργανο της εξουσίας. Η εξουσία πρέπει να ανήκει στο σύνολο της και αποκλειστικώς στις εργαζόμενες μάζες και στους έγκυρους αυτής αντιπροσώπους, δηλαδή τα Συμβούλια των εργατών, των στρατιωτών και των αγροτών.

Άρθρο 8^ο – Το πέμπτο Συνέδριο, αποβλέποντας ταυτόχρονα στην ελεύθερη & εκούσια και συνεπώς πλήρη και στέρεα ένωση των εργαζομένων μαζών όλων των εθνικοτήτων της Ρωσίας, αρκείται να θέσει τις ουσιώδεις αρχές της Ομοσπονδίας των Σοβιετικών Δημοκρατιών της Ρωσίας και αφήνει στους εργάτες και του αγρότες κάθε εθνότητας, το δικαίωμα να αποφασίζουν ελεύθερα για τα εθνικά των σοβιετικών Συνεδρίων, αν και σε ποια βάση θέλουν να συμμετάσχουν στην Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και στη λοιπή ομοσπονδιακή οργάνωση.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Άρθρο 9^ο – Ο κύριος σκοπός του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ ψηφισθέντος για την παρούσα μεταβατική περίοδο, αποβλέπει στην εγκατάσταση υπό τη μορφή μιας ισχυρής σοβιετικής εξουσίας, της δικτατορίας των προλεταρίων των πόλεων και των αγρών με τους φτωχότερους αγρότες, ώστε να συντριβεί εντελώς η αστική τάξη, να εξαλειφθεί η εκμετάλλευση ανθρώπων από άνθρωπο και να εγκαθιδρυθεί ο Σοσιαλισμός, υπό το κράτος του οποίου δεν θα υπάρξει ούτε διάκριση τάξεων, ούτε κρατική εξουσία.

Άρθρο 10^ο - Η Ρώσικη Δημοκρατία είναι μια σοσιαλιστική κοινότητα όλων των εργατών της Ρωσίας. Κάθε εξουσία εντός των ορίων της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ ανήκει σε ολόκληρο τον εργατικό πληθυσμό της χώρας, οργανωμένο στα Σοβιέτ των πόλεων και της υπαίθρου της χώρας.

Άρθρο 11^ο – Τα Σοβιέτ των περιφερειών, έχοντας έθιμα και ιδιαίτερη εθνική σύνθεση, έχουν τη δυνατότητα ενωμένα να σχηματίσουν ιδιαίτερες Περιφερειακές Ενώσεις, οι οποίες –όπως και κάθε άλλη Περιφερειακή Ένωση που έχει τη δυνατότητα να σχηματισθεί- έχουν επικεφαλής τα Περιφερειακά Συνέδρια των Σοβιέτ και τα εκτελεστικά τους όργανα.

Αυτές οι αυτόνομες Ενώσεις αποτελούν τμήματα της ομοσπονδιακής βάσης της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ.

Άρθρο 12^ο – Η υπέρτατη εξουσία στη Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ. ανήκει στο Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ και κατά των μεταξύ δυο Συνεδρίων διαστήματα στη Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή.

Άρθρο 13^ο - Για να εξασφαλιστεί στους εργάτες η πραγματική ελευθερία της συνείδησης, η Εκκλησία χωρίζεται από το Κράτος και η εκπαίδευση από την Εκκλησία, αναγνωρίζεται δε σε όλους τους πολίτες η ελευθερία της θρησκευτικής και της αντιθρησκευτικής προπαγάνδας.

Άρθρο 14^ο - Για να εξασφαλιστεί στους εργάτες η πραγματική ελευθερία της γνώμης, η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ. θέτει τέλος την εξάρτηση του τύπου από το κεφάλαιο, αποδίδει στην εργατική τάξη και τους γεωργούς όλα τα υλικά και τεχνικά μέσα –τα απαιτούμενα- για τη δημοσίευση εφημερίδων, φυλλαδίων, βιβλίων και άλλων εντύπων, εξασφαλίζει δε και την ελεύθερη κυκλοφορία σε όλη την χώρα.

Άρθρο 15° - Για να εξασφαλιστεί στους εργάτες η πραγματική ελευθερία της συνάθροισης, η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ, αναγνωρίζοντας στους πολίτες της Σοβιετικής Δημοκρατίας το δικαίωμα να συγκροτούν συναθροίσεις, διαδηλώσεις κλπ, δίνει στη διάθεση της εργατικής και της αγροτικής τάξης όλα -τα κατάλληλα για λαϊκές συναθροίσεις- κτίρια με την επίπλωση, τον φωτισμό και τη θέρμανση αυτών.

Άρθρο 16° - Για να εξασφαλιστεί στους εργάτες η πραγματική ελευθερία του συνεταιρίζεστε η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ η οποία σύντριψε την πολιτική και οικονομική δύναμη των αστικών τάξεων και απομάκρυνε για αυτό όλα τα εμπόδια, όσα εμπόδιζαν μέχρι αυτή τη στιγμή στην αστική κοινωνία τους εργάτες και τους αγρότες από την ελευθερία της οργάνωσης και της δράσης, παρέχει στους εργάτες και στους φτωχούς αγρότες όλη την υλική και άλλη συνδρομή για να υποβοηθήσει αυτούς να ενωθούν και να οργανωθούν.

Άρθρο 17° - Για να εξασφαλιστεί στους εργάτες η πραγματική ευχέρεια της εκπαίδευσης, η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ θα προσπαθήσει να προσφέρει δωρεάν -πλήρη και γενική- εκπαίδευση στους εργάτες και στους φτωχούς αγρότες.

Άρθρο 18° – Η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ εγκαθιστά την υποχρέωση της εργασίας για όλους τους πολίτες ης Δημοκρατίας και διακηρύσσει την αρχή: Ο μη εργαζόμενος δεν θα έχει παροχές

Άρθρο 19° – Για να προστατευθούν με κάθε μέσο οι κατακτήσεις της μεγάλης εργατικής και αγροτικής Επανάστασης, η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ αποφασίζει ότι κάθε πολίτης της Δημοκρατίας υποχρεούται να υπερασπίζεται τη σοσιαλιστική πατρίδα, και εγκαθιστά την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία. Η τιμή της, με τα όπλα υπεράσπισης της Δημοκρατίας, απονέμεται μόνο στους εργάτες. Τα μη εργατικά στοιχεία του πληθυσμού υποβάλλονται σε άλλες στρατιωτικές υποχρεώσεις.

Άρθρο 20° – Απορρέουσα από την ιδέα της αλληλεγγύης των εργατών όλων των εθνών, η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ, χορηγεί όλα τα πολιτικά δικαιώματα των Ρώσων πολιτών και στους αλλοδαπούς που εργάζονται στο έδαφος της Ρωσικής Δημοκρατίας και ανήκουν στην τάξη των εργατών ή των αγροτών που δεν ζουν από ξένη εργασία. Παρέχει επίσης στα κατά τόπους Σοβιέτ, την εξουσία να παραχωρούν στους αλλοδαπούς χωρίς άλλη διατύπωση, τα δικαιώματα του Ρώσου Πολίτη.

Άρθρο 21° – Η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ χορηγεί δικαίωμα ασύλου σε κάθε αλλοδαπό, διωκόμενο για πολιτικά ή θρησκευτικά αδικήματα.

Άρθρο 22° – Η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ αναγνωρίζοντας ισότητα δικαίων στους πολίτες, ανεξαρτήτως φυλής ή εθνικότητας, διακηρύττει ότι αντιτίθεται στους θεμελιώδεις νόμους της Δημοκρατίας, η απονομή ή η ανοχή προνομίων ή πλεονεκτημάτων σε οποιονδήποτε, στηριζόμενων στις ανωτέρω βάσεις, καθώς και κάθε καταπίεση των εθνικών μειοψηφιών ή περιορισμός των δικαιωμάτων αυτών.

Άρθρο 23^ο – Εμπνεόμενη από τα συμφέροντα της εργατικής τάξης, στο σύνολο της, η Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ αφαιρεί από κάθε άτομο ή κάθε μεμονωμένη ομάδα δικαιώματα, τα οποία βλάπτουν τα συμφέροντα της Σοσιαλιστικής Επανάστασης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Α. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΡΩΣΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ, ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ, ΤΩΝ ΚΟΖΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΡΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Άρθρο 24^ο – Το Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ είναι η ανώτατη Αρχή της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ.

Άρθρο 25^ο – Το Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ αποτελείται από τους αντιπροσώπους των Σοβιέτ των πόλεων, κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 25.000 εκλογέων, και από τους αντιπροσώπους των Κυβερνειακών Συνεδρίων των Σοβιέτ (των Κυβερνείων), κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 25.000 κατοίκων.

Εάν το Κυβερνειακό Συνέδριο δεν προηγηθεί του Πανρωσικού, οι αντιπρόσωποι για το Πανρωσικό στέλνονται απευθείας από τα Επαρχιακά Συνέδρια.

Εάν το Περιφερειακό Συνέδριο των Σοβιέτ προηγηθεί αμέσως του Πανρωσικού, οι αντιπρόσωποι για το Πανρωσικό γίνεται να αποσταλούν από το Περιφερειακό Συνέδριο.

Άρθρο 26^ο – Το Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ συγκαλείται δύο φορές τουλάχιστον το έτος, υπό την Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή.

Άρθρο 27^ο – Έκτακτο Πανρωσικό Συνέδριο γίνεται να συγκληθεί με πρωτοβουλία της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής (Κ.Ε.Ε), ή μετά από αίτηση από έναν αριθμό των κατά τόπους Σοβιέτ, συγκροτώντας τουλάχιστον το 1/3 του όλου πληθυσμού της Δημοκρατίας.

Άρθρο 28° – Το Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ εκλέγει την Κ.Ε.Ε. η οποία καταρτίζεται το πολύ από 200 μέλη.

Άρθρο 29° – Η Κ.Ε.Ε είναι εξ ολοκλήρου υπεύθυνη απέναντι του Πανρωσικού Συνεδρίου των Σοβιέτ.

Άρθρο 30° – Κατά τα μεταξύ των συνεδρίων χρονικά διαστήματα, η Κ.Ε.Ε, είναι η υπέρτατη Αρχή της Δημοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ Κ.Ε.Ε

Άρθρο 31° – Η Κ.Ε.Ε είναι ο ανώτατο νομοθετικό διοικητικό και ελεγκτικό όργανο στη Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ

Άρθρο 32° – Η Κ.Ε.Ε δίνει την γενική κατεύθυνση στη δράση της Κυβέρνησης των εργατών και των αγροτών και των λοιπών οργάνων της εξουσίας των Σοβιέτ. Εναρμονίζει και ενοποιεί τις νομοθετικές και διοικητικές εργασίες. Επιβλέπει την εφαρμογή του σοβιετικού Συντάγματος και των αποφάσεων των πανρωσικών Συνεδρίων και των κεντρικών οργάνων της εξουσίας των Σοβιέτ.

Άρθρο 33° – Η Κ.Ε.Ε μελετά και εγκρίνει τα σχέδια των Διαταγμάτων και κάθε άλλη πρόταση που υποβάλλεται σε αυτή παρά του Συμβουλίου των Επιτροπών του Λαού ή παρά των διαφόρων υπηρεσιών, εκδίδει και στο όνομα της Διατάγματα και αποφάσεις.

Άρθρο 34° – Η Κ.Ε.Ε συγκαλεί το Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ, στο οποίο υποβάλλει απολογισμό των εργασιών της και εκθέσεις περί της γενικής πολιτικής και των διαφόρων αυτής ζητημάτων.

Άρθρο 35° – Η Κ.Ε.Ε διορίζει το Συμβούλιο των Επιτρόπων του Λαού και εγκαθιστά τα διάφορα αυτού Τμήματα (Υπουργεία του Λαού) για τη διεύθυνση των διαφόρων κλάδων της Διοίκησης.

Άρθρο 36° – Τα μέλη της Κ.Ε.Ε εργάζονται στα Τμήματα (Υπουργεία του Λαού) ή εκτελούν ειδικές εντολές της Κ.Ε.Ε

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Άρθρο 37° – Στο Συμβούλιο των Επιτρόπων του Λαού (Σ.Ε.Λ) ανήκει η γενική διεύθυνση των υποθέσεων της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ

Άρθρο 38° – Για την εκπλήρωση της ανωτέρω αποστολής το Σ.Ε.Λ εκδίδει διατάγματα, αποφάσεις, οδηγίες και γενικώς λαμβάνει κάθε αναγκαίο μέτρο για την εξασφάλιση της τακτικής και ταχείας λειτουργίας της κρατικής ζωής.

Άρθρο 39° – Το Σ.Ε.Λ ανακοινώνει αμέσως τις αποφάσεις και τις διαταγές του στην Κ.Ε.Ε.

Άρθρο 40° – Η Κ.Ε.Ε έχει το δικαίωμα να καταργεί ή να αναστέλλει κάθε απόφαση ή διαταγή του Σ.Ε.Λ.

Άρθρο 41° – Κάθε απόφαση του Σ.Ε.Λ, που έχει κεφαλαιώδη σημασία από άποψη γενικής πολιτικής, υποβάλλεται προς μελέτη και έγκριση στην Κ.Ε.Ε

Μέτρα που απαιτούνται για ταχεία εκτέλεση γίνεται να τεθούν σε εφαρμογή αμέσως υπό του Σ.Ε.Λ.

Άρθρο 42° – Τα μέλη του Σ.Ε.Λ. προΐστανται των διαφόρων Υπουργείων του Λαού.

Άρθρο 43° – Τα υπουργεία του Λαού είναι 18 στον αριθμό:

I. των Εξωτερικών

II. των Στρατιωτικών

III. των Ναυτικών

IV. των Εσωτερικών

V. της Δικαιοσύνης

VI. της Εργασίας

- VII. των Κοινωνικών Ασφαλίσεων
- VIII. της Δημόσιας Εκπαιδεύσεως

- IX. των Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων

- X. των Εθνικοτήτων

- XI. των Οικονομικών

- XII. της Συγκοινωνίας

- XIII. της Γεωργίας

- XIV. του Εμπορίου και της Βιομηχανίας

- XV. του Επισιτισμού

- XVI. του Ελέγχου του Κράτους

- XVII. το Ανώτατο Συμβούλιο της Εθνικής Οικονομίας

- XVIII. της Δημόσιας Υγείας

Άρθρο 44^ο – Για κάθε Επίτροπο του Λαού και υπό την προεδρία του, συνίσταται Συμβούλιο, τα μέλη του διορίζονται υπό το Σ.Ε.Λ.

Άρθρο 45^ο – Οι Επίτροπο του Λαού δικαιούνται να αποφασίζουν ατομικών επί παντός ζητήματος αναγομένου στα Υπουργεία των, αναφέρουν δε περί αυτού

στο οικείο Συμβούλιο του Υπουργείου. Εάν το Συμβούλιο διαφωνήσει προς μέτρο του Επιτρόπου, δύναται, χωρίς να σταματήσει την εκτέλεση του μέτρου, να φέρει το ζήτημα προ του Σ.Ε.Λ ή προ του γραφείου της Κ.Ε.Ε. Το δικαίωμα αυτό ανήκει ως έχει και στα μέλη των Συμβουλίων των Υπουργείων.

Άρθρο 46° – Το Σ.Ε.Λ είναι εξ' ολοκλήρου υπεύθυνο απέναντι του Πανρωσικού Συνεδρίου των Σοβιέτ και της Κ.Ε.Ε.

Άρθρο 47° – Οι Επιτροπές και τα Συμβούλια των Υπουργείων είναι εξ' ολοκλήρου υπεύθυνοι απέναντι του Σ.Ε.Λ και της Κ.Ε.Ε.

Άρθρο 48° – Ο τίτλος του Επιτρόπου του Λαού ανήκει αποκλειστικώς στα μέλη του Σ.Ε.Λ, το οποίο διοικεί τις γενικές υποθέσεις της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ, και κανείς άλλος αντιπρόσωπος της κεντρικής εξουσίας των Σοβιέτ ή των τοπικών Αρχών δεν δικαιούται να ιδιοποιηθεί αυτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΡΩΣΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Άρθρο 49° – Στην αρμοδιότητα του Πανρωσικού Συνεδρίου και της Κ.Ε.Ε υπάγεται κάθε υπόθεση γενικού για το Κράτος ενδιαφέροντος, δηλαδή:

- I. Η ψήφιση, τροποποίηση και μεταβολή του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ
- II. Η γενική διεύθυνση όλης της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ.
- III. Ο καθορισμός και η μεταβολή των συνόρων και η παραχώρηση τμήματος του εδάφους της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ ή δικαιωμάτων που ανήκουν σε αυτήν.
- IV. Ο καθορισμός των ορίων και της δικαιοδοσίας των Περιφερειακών Ενώσεων των Σοβιέτ, όσες αποτελούν μέρος της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ και η λύση των μεταξύ αυτών διαφορών που προκύπτουν.

- V. Η αποδοχή νέων μελών της σοβιετικής Δημοκρατίας στη Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ και η αναγνώριση της αποσπάσεως τμημάτων από την Ρώσικη Ομοσπονδία.
- VI. Η γενική διοικητική διαίρεση του εδάφους της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ και η έγκριση των κατά Περιφέρειες συγκροτούμενων ομάδων.
- VII. Ο καθορισμός και η μεταβολή του συστήματος των μέτρων και σταθμών και των νομισμάτων, εντός του εδάφους της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ
- VIII. Οι σχέσεις προς το εξωτερικό, η κήρυξη πολέμου, η συνομολόγηση ειρήνης.
- IX. Η σύναψη δανείων, τελωνιακών και εμπορικών συμβάσεων και οικονομικών συμφωνιών. Ο καθορισμός των βάσεων και του γενικού προγράμματος ολόκληρης της εθνικής οικονομίας και των διαφόρων κλάδων αυτής εντός του εδάφους της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ.
- X. Η έγκριση του προϋπολογισμού της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ
- XI. Η επιβολή φόρων και βαρών εθνικού συμφέροντος.
- XII. Ο καθορισμός των βάσεων της οργανώσεως των ενόπλων δυνάμεων της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ.
- XIII. Η συνταγματική νομοθεσία, το Δικονομικό Δίκαιο, ο οργανισμός των πολιτικών και των ποινικών δικαστηρίων κλπ.
- XIV. Ο διορισμός και η παύση του Συμβουλίου των Επιτρόπων του Λαού στο σύνολο του και των μελών αυτού ιδιαίτερως, και η έγκριση της εκλογής του Προέδρου του Συμβουλίου των Επιτρόπων.

XV. Η έκδοση νέων Διαταγμάτων περί κτήσεως ή απώλειας των πολιτικών δικαιωμάτων των Ρώσων και των δικαιωμάτων των αλλοδαπών επι του εδάφους της Δημοκρατίας.

XVI. Η αμνηστία, καθολική ή μερική.

Άρθρο 50° – Εκτός των ανωτέρω περιπτώσεων που αναφέρθηκαν, το Πανρωσικό Συνέδριο και η Κ.Ε.Ε γίνεται να επιληφθούν και οποιαδήποτε άλλη υπόθεση, που θεωρεί ότι είναι αρμόδια.

Άρθρο 51° – Το Πανρωσικό Συνέδριο είναι ειδικώς και αποκλειστικώς αρμόδιο προκειμένου: α) περί ψήφησης, μεταβολής και τροποποίησης των θεμελιωδών νόμων του Συντάγματος των Σοβιέτ και β) προκειμένου περί επικύρωσης συνθηκών ειρήνης.

Άρθρο 52° – Για τα υπό στοιχεία III και VIII του άρθρου 49 θέματα η Κ.Ε.Ε. είναι αρμόδια μόνο εφόσον είναι αδύνατη η σύγκληση του Πανρωσικού Συνεδρίου.

B. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ

Άρθρο 53°- Τα Συνέδρια των Σοβιέτ σχηματίζονται ως εξής:

A) Περιφερειακά Συνέδρια. Αυτά περιλαμβάνουν τους αντιπροσώπους των Σοβιέτ των πόλεων και των Επαρχιακών Συνεδρίων κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 25.000 κατοίκων, των δε αντιπροσώπων των πόλεων κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 5.000 εκλογέων, το πολύ και όχι άνω των 500 βουλευτών για όλη την Περιφέρεια. Γίνεται επίσης τα Συνέδρια αυτά να σχηματίζονται από αντιπροσώπους των Κυβερνησιακών Συνεδρίων, εκλεγομένων κατά την ίδια κλίμακα, εάν τα Συνέδρια αυτά θελήσουν να συνέλθουν αμέσως πριν του Περιφερειακού.

Β) Κυβερνητικά Συνέδρια. Αυτά περιλαμβάνουν αντιπροσώπους των Σοβιέτ των πόλεων και των Συνεδρίων των Βολόστ κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 10.000 κατοίκων και των αντιπροσώπων των πόλεων κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 2.000 εκλογέων, όχι περισσότερων των 300 βουλευτών για ολόκληρο το Κυβερνείο. Εάν το Συνέδριο των Σοβιέτ της Επαρχίας συνεκλήθη αμέσως πριν του Κυβερνειακού, οι εκλογές διενεργούνται σύμφωνα με αυτές τις διατάξεις και όχι υπό του Συνεδρίου του Βολόστ, αλλά του Επαρχιακού Συνεδρίου.

Γ) Επαρχιακά Συνέδρια. Αυτά περιλαμβάνουν αντιπροσώπους των χωριών κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 1.000 κατοίκων, και κατά ανώτατο όριο 300 βουλευτές για την Επαρχία.

Δ) Συνέδρια των Βολόστ. Αυτά περιλαμβάνουν αντιπροσώπους όλων των αγροτών ενός Βολόστ κατ' αναλογία ενός βουλευτή επί 10 μελών του Σοβιέτ.

Στα επαρχιακά συνέδρια αντιπροσωπεύονται τα Σοβιέτ πόλεων εάν ο πληθυσμός δεν υπερβαίνει τους 10.000 κατοίκους. Τα αγροτικά Σοβιέτ των περιοχών τα οποία έχουν λιγότερους των 1000 κατοίκων, συγκεντρώνονται για να εκλέξουν τους αντιπροσώπους τους για το Επαρχιακό Συνέδριο.

Τα αγροτικά Σοβιέτ, αυτά που έχουν λιγότερα των 10 μελών, στέλνουν έναν αντιπρόσωπο στο Συνέδριο των Βολόστ.

Άρθρο 54^ο – Τα συνέδρια των Σοβιέτ συγκαλούνται υπό το εκτελεστικό όργανο της εξουσίας των Σοβιέτ (Εκτελεστικές Επιτροπές), με δικιά τους πρωτοβουλία ή με αίτηση των τοπικών Σοβιέτ, εφόσον αυτά συγκεντρώνουν το 1/3 του πληθυσμού της περιοχής. Πάντως τα Συνέδρια πρέπει να καλούνται 2 φορές το έτος τα Περιφερειακά, κάθε τρίμηνο τα Κυβερνητικά και τα Επαρχιακά, και κάθε μήνα τα Βολόστ.

Άρθρο 55^ο – Το συνέδριο των Σοβιέτ (της Περιφέρειας, του Κυβερνείου, της Επαρχίας και του Βολόστ) εκλέγει το Εκτελεστικό του Όργανο, ο αριθμός των μελών του οποίου δεν υπερβαίνει: α) προκειμένου για Περιφέρειες και Κυβερνεία του 25, β) προκειμένου για Επαρχίες του 20 και γ) προκειμένου για τα Βολόστ του 10. Η Εκτελεστική Επιτροπή είναι εξ' ολοκλήρου υπεύθυνη απέναντι του Συνεδρίου.

Άρθρο 56^ο – Εντός των ορίων της δικαιοδοσίας του το Συνέδριο (Περιφερειακό, Κυβερνειακό κλπ) των Σοβιέτ είναι η υπέρτατη Αρχή επί του αντίστοιχου εδάφους. Κατά τα μεταξύ των δυο συνεδρίων χρονικά διαστήματα η εξουσία αυτή ανήκει στην Εκτελεστική Επιτροπή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΤΕΚΑΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ (ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ) ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

Άρθρο 57^ο – Τα Σοβιέτ των Επιτρόπων συγκροτούνται ως εξής:

- I. Στις πόλεις, κατ' αναλογία ενός επιτρόπου επί 2000 κατοίκων, με ελάχιστο με 50 και το πολύ με 1.000 μέλη.
- II. Στην υπαίθρο χώρα (χωριά, κώμες, κωμοπόλεις, πόλεις κάτω των 10.000 κατοίκων) κατ' αναλογία ενός επιτρόπου επί 100 κατοίκων, με ελάχιστο με 3 και το πολύ με 50 επιτρόπων για τη περιοχή

Η εντολή των επιτρόπων διαρκεί 3 μήνες.

Στις περιοχές της υπαίθρου χώρας, όπου αυτό γίνεται να πραγματοποιηθεί, οι διοικητικές υποθέσεις λύνονται απευθείας από τη γενική συνέλευση των εκλογέων του χωριού.

Άρθρο 58 – Για τη τρέχουσα υπηρεσία το Σοβιέτ εκλέγει Εκτελεστική Επιτροπή περιλαμβάνουσα 5 το πολύ μέλη στα χωριά, στις δε πόλεις έναν πληρεξούσιο για κάθε 50 μέλη με ελάχιστο όριο 3 και μέγιστο 25, πλην της Πετρούπολης και της Μόσχας όπου το μέγιστο είναι 40. Η Εκτελεστική Επιτροπή είναι εξ' ολοκλήρου υπεύθυνη απέναντι του Σοβιέτ το οποίο της εξέλεξε.

Άρθρο 59^ο – Το Σοβιέτ των Επιτρόπων συγκαλείται είτε με πρωτοβουλία της Εκτελεστικής Επιτροπής είτε με αίτηση του ½ των μελών του Σοβιέτ. Συνέρχεται κάθε βδομάδα στις πόλεις και 2 φορές την εβδομάδα στην υπαίθρο.

Άρθρο 60^ο – Το Σοβιέτ, εντός των ορίων της δικαιοδοσίας του και η γενική συνέλευση των εκλογέων στην περίπτωση του άρθρου 57-παρ. 4, αποτελούν την υπέρτατη Αρχή της τοπικής τους περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ

ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ

Άρθρο 61° – Τα κατά Περιφέρειες, Κυβερνεία, Επαρχίες, Βολόστ όργανα της σοβιετικής εξουσίας μέχρι και τα Σοβιέτ των Επιτρόπων έχουν τις εξής αρμοδιότητες:

- I. Εφαρμόζουν κάθε απόφαση η οποία λαμβάνεται από τα αντίστοιχα ανώτερα όργανα της Κυβερνήσεως των Σοβιέτ.
- II. Λαμβάνουν κάθε μέτρο δυνατό για την εκπολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής τους.
- III. Λύνουν κάθε ζήτημα τοπικού καθαρά χαρακτήρα.
- IV. Συντονίζουν όλη την ενέργεια των Σοβιέτ εντός των εδαφικών τους ορίων.

Άρθρο 62° – Τα συνέδρια των Σοβιέτ και Εκτελεστικές αυτών Επιτροπές έχουν δικαίωμα ελέγχου των ενεργειών των κατά τόπους Σοβιέτ (δηλαδή το Περιφερειακό Συνέδριο ελέγχει τα Σοβιέτ της Περιφέρειας, το Κυβερνειακό Συνέδριο ελέγχει τα Σοβιέτ του Κυβερνείου, εξαιρουμένων των Σοβιέτ των πόλεων των μη περιλαμβανόμενων στη συγκρότηση των Επαρχιακών Συνεδρίων κλπ). Τα Συνέδρια των Περιφερειών και των Κυβερνείων και οι Εκτελεστικές αυτών Επιτροπές έχουν επίσης το δικαίωμα να καταργούν τις αποφάσεις των Σοβιέτ που βρίσκονται στη δικιά τους δικαιοδοσία, αναγγέλλουν δε αυτό συγχρόνως και στη Κεντρική Αρχή, όταν πρόκειται για σοβαρές περιπτώσεις.

Άρθρο 63° – Για την εκπλήρωση των ανατεθειμένων -στα όργανα της Σοβιετικής Εξουσίας- καθηκόντων ιδρύονται για τα Σοβιέτ (των πόλεων και των χωριών) και τις Εκτελεστικές Επιτροπές (των Περιφερειών, των Κυβερνείων, των Επαρχιών και των Βολόστ) υπηρεσίες αντίστοιχες, υπό τη διεύθυνση ενός προϊστάμενου υπηρεσίας.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

Άρθρο 64^ο – Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι για τα Σοβιέτ ανήκει στους πολίτες της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ. και για τα δυο φύλλα και αδιακρίτως θρησκεία, εθνικότητας, κατοικίας κλπ, υπό τον όρο να έχουν συμπληρώσει την ημέρα των εκλογών το 18^ο έτος της ηλικίας του και να ανήκουν σε μια από τις εξής κατηγορίες:

Κατηγορία α) Όποιος κερδίζει τα προς το ζην από εργασία παραγωγική και χρήσιμη στη κοινωνία, περιλαμβανομένη σε αυτή και την οικιακή εργασία για να διευκολυνθεί στους πρώτους η παραγωγική εργασία: Εργάτες και υπάλληλοι κάθε είδους και κάθε κατηγορίας, εργαζόμενοι στη βιομηχανία, το εμπόριο, τη γεωργία κλπ, αγρότες και κοζάκοι καλλιεργητές οι οποίοι δεν χρησιμοποιούν την εργασία άλλων για δικό τους όφελος.

Κατηγορία β) Οι στρατιώτες του Στρατού και Ναυτικού των Σοβιέτ.

Κατηγορία γ) Οι πολίτες των ως άνω κατηγοριών που έχασαν την ικανότητα τους να εργάζονται.

Τα κατά τόπους Σοβιέτ γίνεται κατόπιν έγκρισης της Κεντρικής Εξουσίας, να υποβιβάσουν την καθορισμένη σε αυτό το άρθρο νόμιμο ηλικία.

Πλην των Ρώσων πολιτών, έχουν εκλογικό δικαίωμα αυτοί που έχουν καθορισθεί στο άρθρο 20 (Μέρος 2^ο, κεφάλαιο 5^ο).

Άρθρο 65^ο – Δεν είναι εκλογείς όσοι ανήκουν σε μια από τις παρακάτω κατηγορίες:

Α) Αυτοί που χρησιμοποιούν την εργασία άλλων για δικό τους όφελος.

Β) Αυτοί που διαβιώνουν από εισόδημα που δεν έχει προέλθει από την εργασία τους, από κέρδος κεφαλαίου, βιομηχανικές επιχειρήσεις, ακίνητα και ιδιοκτησίες κλπ.

Γ) Οι ιδιώτες έμποροι, μεσίτες και εμπορικοί πράκτορες.

Δ) Οι μονάχοι και οι ιερείς των εκκλησιαστικών θρησκευμάτων.

Ε) Οι πράκτορες και υπάλληλοι της πρώην Αστυνομίας, του ειδικού Σώματος της χωροφυλακής και της Οχράνας (Πολιτική Αστυνομία των Τσάρων) και τα μέλη της πρώην βασιλικής δυναστείας της Ρωσίας.

ΣΤ) Οι ψυχοπαθείς οι διανοητικά καθυστερημένοι και πρόσωπα που τελούν υπό κηδεμονία .

Ζ) Οι καταδικασθέντες για αδικήματα ατιμωτικά ή για αδικήματα αισχροκέρδειας, για χρόνο που έχει οριστεί από το νόμο ή με δικαστική απόφαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Άρθρο 66^ο – Οι εκλογές διεξάγονται, κατά τα ισχύοντα έθιμα τις ημέρες που έχουν οριστεί.

Άρθρο 67^ο – Οι εκλογές διενεργούνται ενώπιον εκλογικής επιτροπής και αντιπροσώπου του τοπικού Σοβιέτ.

Άρθρο 68^ο – Εάν η παρουσία αντιπροσώπου του τοπικού Σοβιέτ είναι υλικώς αδύνατη, αναπληρώνεται από τον πρόεδρο της εκλογικής επιτροπής και με απουσία αυτού από τον πρόεδρο της εκλογικής συνέλευσης.

Άρθρο 69^ο – Για τη διενέργεια και το αποτέλεσμα της εκλογής συντάσσεται πρακτικό το οποίο υπογράφεται από τα μέλη της εκλογικής επιτροπής και τον αντιπρόσωπο των Σοβιέτ.

Άρθρο 70^ο – Οι λεπτομέρειες της εκλογικής διαδικασίας και της συμμετοχής των επαγγελματικών και εργατικών οργανώσεων στις εκλογές καθορίζονται από τα τοπικά Σοβιέτ, σύμφωνα με τις οδηγίες της Κ.Ε.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΠΕΡΙ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΝΑΚΛΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

Άρθρο 71^ο – Πάντα τα σχετικά προς τις εκλογές έγγραφα υποβάλλονται στο αντίστοιχο Σοβιέτ.

Άρθρο 72° – Για την εξέλιξη του κύρους των εκλογών το Σοβιέτ διορίζει ειδική επιτροπή.

Άρθρο 73° - Η επιτροπή υποβάλλει στο Σοβιέτ έκθεση για τα αποτελέσματα της εκλογής.

Άρθρο 74° – Το Σοβιέτ αποφαινεται για το κύρος των αμφισβητούμενων εκλογών.

Άρθρο 75° - Σε περίπτωση ακυρότητας εκλογής, το Σοβιέτ ορίζει νέες εκλογές.

Άρθρο 76° – Σε περίπτωση καθολικής αταξίας των εκλογών, ότι αφορά την ακύρωση τους διατάσσονται από το αμέσως ανώτερο όργανο της σοβιετικής εξουσίας.

Άρθρο 77° – Η Κ.Ε.Ε δικάζει σε τελευταίο βαθμό τα της ακύρωσης των εκλογών.

Άρθρο 78° – Οι εκλογείς, αυτοί που εξέλεξαν αντιπρόσωπο για το Σοβιέτ, έχουν ανα πάσα στιγμή το δικαίωμα της ανακλήσεως αυτού και της διενέργειας νέων εκλογών, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ

Άρθρο 79° – Η δημοσιονομική πολιτική της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ κατά τη μεταβατική αυτή περίοδο της δικτατορίας των εργατών, επιδιώκει ουσιαστικώς να απαλλοτριώσει των αγαθών της αστικής τάξης και να προπαρασκευάσει τις ευνοϊκές συνθήκες για τη γενική ισότητα των πολιτών της Δημοκρατίας για την παραγωγή και τη διανομή αγαθών. Για αυτό θέλει να προσπαθήσει να θέσει τη διάθεση των οργάνων της Σοβιετικής Εξουσίας όλους τους αναγκαίους πόρους για την ικανοποίηση των ειδικών και γενικών αναγκών της Δημοκρατίας των Σοβιέτ, χωρίς να διστάσει να προσβάλει την αρχή της ιδιωτικής ιδιοκτησίας.

Άρθρο 80° – Τα έσοδα και τα έξοδα της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ εγγράφονται στο γενικό προϋπολογισμό του Κράτους.

Άρθρο 81° – Το Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ ή η Κ.Ε.Ε καθορίζουν ποια έσοδα και φόροι εισέρχονται στον προϋπολογισμό του Κράτους και ποια τίθενται στη διάθεση των τοπικών Σοβιέτ. Καθορίζουν έτσι τα όρια της φορολογίας.

Άρθρο 82° – Τα Σοβιέτ καθορίζουν μόνα τα έσοδα και τους φόρους όσους είναι για τις τοπικές ανάγκες. Οι γενική σημασίας ανάγκες του Κράτους καλύπτονται από το Δημόσιο Ταμείο.

Άρθρο 83° – Καμία χορηγία κεφαλαίων από το Δημόσιο Ταμείο δεν γίνεται αν δεν είναι εγγεγραμμένη η σχετική πίστωση στα έσοδα και τα έξοδα του Κράτους ή άνευ ειδικής διαταγής της Κεντρικής Εξουσίας.

Άρθρο 84° – Όλες οι ανοιγόμενες προς τα Σοβιέτ πιστώσεις του Ταμείου ως και οι χορηγούμενοι για τοπικές ανάγκες

Άρθρο 85° – Όλες για το ταμείο ανοιγόμενες πιστώσεις προς τα Σοβιέτ, και οι χορηγούμενες για τις τοπικές ανάγκες, πρέπει να δαπανώνται για το σκοπό αυτό και σύμφωνα με τα άρθρα και τα εδάφια του προϋπολογισμού, δεν γίνεται να γίνει χρήση αυτών για οποιαδήποτε άλλη ανάγκη δίχως της απόφαση της Κ.Ε.Ε. και του Σ.Ε.Λ.

Άρθρο 86° -Τα τοπικά Σοβιέτ συντάσσουν εξαμηνιαίως και ετησίως προϋπολογισμούς για τις τοπικές ανάγκες. Οι προϋπολογισμοί των Σοβιέτ των χωριών και των Βολόστ και των Σοβιέτ των πόλεων που μετέχουν στα Επαρχιακά Συνέδρια και οι προϋπολογισμοί των σοβιετικών οργάνων των Επαρχιών εγκρίνονται από τα αντίστοιχα Συνέδρια των Κυβερνείων και των Περιφερειών ή από τις Εκτελεστικές Επιτροπές. Οι προϋπολογισμοί των σοβιετικών οργάνων των πόλεων, των Κυβερνείων και των Περιφερειών εγκρίνονται από την Κ.Ε.Ε. και το Σ.Ε.Λ.

Άρθρο 87° – Για απρόβλεπτες δαπάνες και σε περίπτωση ανεπάρκειας των δαπανών που έχουν προβλεφθεί, τα Σοβιέτ ζητούν σχετικές πιστώσεις από του αρμόδιους Επιτρόπους του Λαού.

Άρθρο 88° – Σε περίπτωση που δεν επαρκούν οι τοπικοί πόροι για τις τοπικές ανάγκες, γίνεται να χορηγηθούν στα τοπικά Σοβιέτ επιδόματα ή δάνεια από το Δημόσιο Ταμείο για την κάλυψη επειγουσών δαπανών με την έγκριση της Κ.Ε.Ε ή του Σ.Ε.Λ.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

ΕΜΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ

Άρθρο 89° – Το Έμβλημα της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ παριστάνει το δρεπάνι και το σφυρί με χρυσό σε κόκκινο βάθος εντός ακτινών ηλίου, με τις λαβές προς τα κάτω διασταυρωμένες και όλο στη μέση κύκλου στάχων με τις επιγραφές: α) “Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία των Σοβιέτ της Ρωσίας”, β) “Προλετάριοι όλης της γης, ενωθείτε”.

Άρθρο 90° – Η εμπορική, ναυτική και στρατιωτική σημαία της Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ αποτελείται από κόκκινο ύφασμα στην άνω γωνία του οποίου και δίπλα στο κοντάρι βρίσκονται χρυσά γράμματα, ως εξής: Σ.Ο.Δ.Σ.Ρ ή η επιγραφή “Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία των Σοβιέτ της Ρωσίας”.

Ο πρόεδρος του πέμπτου Πανρωσικού Συνεδρίου των Σοβιέτ και της Κ.Ε.Ε.

J. Sveldlof

Τα μέλη του Γραφείου της Κ.Ε.Ε.

T.T. Theodorovitch, F.A.Rozine, A.P. Rosenholz, A.E. Mitrofanof, K.G. Maximof

Ο γραμματέας της Κ.Ε.Ε.

V.A. Avansesof

Ψηφίστηκε στις 10 Ιουλίου 1918

Δημοσιεύθηκε στην “Ιζβέστια της Μόσχας” στις 19.7.1918, αρ. Φύλλ. 151.

Διαδουκτική πηγή :<http://www.ks-ee.org/?q=node/82>, Εργατική Εξουσία, εφημερίδα του Κομμουνιστικού Συνδέσμου (ημερομηνία πρόσβασης, 24/01/2010)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Γκίλπιν Ρ. (Gilpin R.), *Πόλεμος και αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*, εκδόσεις Ποιότητα, Α' Έκδοση, Αθήνα 2004

Γουότσον Α. (Watson A.), *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*, Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση, εκδόσεις Ποιότητα, β' έκδοση, Αθήνα 2006

Δάγκας Α. & Λεοντιάδης Γ., "Η επανάσταση του Φεβρουαρίου", "Ε" Ιστορικά, "Η Επανάσταση του '17 και ο Λένιν, 90 χρόνια", Χ. Κ Τεγόπουλος Α.Ε, Εκδόσεις Α.Ε

Ένγκελς Φ., *Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005

"Ε" Ιστορικά, "Η Επανάσταση του '17 και ο Λένιν, 90 χρόνια", Χ. Κ Τεγόπουλος Α.Ε, Εκδόσεις Α.Ε

Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, εκδόσεις Ποιότητα, Β' Έκδοση, Αθήνα 1999

Ήφαιστος Π., *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και το εξωτερικό*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004

Θουκυδίδης, *Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*, Μετάφραση Άγγελος Σ. Βλάχος, βιβλιοπωλείο της «Εστίας», Ι. Δ Κολλάρου & Σίας Α.Ε. , Αθήνα 2005

Καρδούλιας Ν. και Τροφιμένκο Τ., "Η ρώσικη κοινωνία από Φλεβάρη σε Οκτώβρη", "Ε" Ιστορικά, "Η Επανάσταση του '17 και ο Λένιν, 90 χρόνια", Χ. Κ Τεγόπουλος Α.Ε, Εκδόσεις Α.Ε

Κίσιγκερ Χ. (Kissinger H.), *Διπλωματία*, Νέα Σύνορα, εκδοτικός οίκος Λιβάνη, Αθήνα 1995

Κλαούζεβιτς Κ. (Klausewitz K.), *Περί του πολέμου*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1999

Κλίφ Τ., *Λένιν, 1893-1914, Τα χρόνια της συγκρότησης των μπολσεβίκων*, εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1995

Κολιόπουλος Κ., *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008

Κονδύλης Π., *Από τον 20ο στον 21ο αιώνα, Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1998

Λένιν Β. Ι., *Απ' το Φλεβάρη στον Οκτώβρη του 1917*, εκδόσεις Κορουντζή, Αθήνα 1945

Λένιν Β.Ι., *Απαντα*, Τόμος 21, (από την 4^η ρώσικη έκδοση), Εκδοτικό της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα 1953

Λένιν Β. Ι., *Για τους κανόνες της κομματικής ζωής και τις αρχές της κομματικής καθοδήγησης*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1981

Λένιν Β.Ι., *Ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω (Η κρίση μέσα στο κόμμα μας)*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Μικρή Μαρξιστική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1982

Λένιν Β.Ι., “Σοσιαλισμός και πόλεμος”, σε μετάφραση από το Ινστιτούτο Μαρξισμού-Λενινισμού της ΚΕ του ΚΚΣΕ, εκδόσεις Προγκρές, Μόσχα 1984

Λένιν Β.Ι.– Ζηνόβιεφ Γ., “Οι σοσιαλιστές και ο πόλεμος”, “Ο πατσιφισμός και οι εργάτες”, εκδόσεις Εργατική Πάλη, Αθήνα 2002

Λένιν Β.Ι., *Η προλεταριακή επανάσταση και ο αποστάτης Κάουτσκι*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2004

Λένιν Β.Ι., *Κράτος και Επανάσταση*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005

Λένιν Β.Ι., *Ο Ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του Καπιταλισμού*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2005

Λένιν Β.Ι., *Από τον Απρίλη στον Οκτώβρη*, κείμενα για την Οκτωβριανή Επανάσταση, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007

Λένιν Β.Ι., *Για τους δίκαιους και άδικους πολέμους*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007

Λένιν Β.Ι., *Τι να κάνουμε : τα φλέγοντα ζητήματα του κινήματός μας*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2008

Λένιν Β.Ι., *Για το προλεταριακό κόμμα νέου τύπου*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2008

Μιρσχάιμερ Τ. (Mearsheimer J.), *Η Τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006

Μπερστάιν Σ. & Μίλζα Π. (Berstein S. & Milza P.), *Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών, 1815-1919*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, τόμος 2 πρώτη έκδοση : Μάρτιος 1997

Μπερστάιν Σ. (Berstein S.), *Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20^ο αιώνα*, εκδόσεις ποιότητα- Hachette, Γ' Έκδοση, Αθήνα 2001

Μπούλ Χ. (Bull H.), *Η άναρχη κοινωνία*, Εκδόσεις Ποιότητα, Mc Milan Press, Γ' Έκδοση, Αθήνα 2007

Μπρεζίνσκι Ζ. (Brzezinski Z.), *Η Γεωστρατηγική Τριάδα, η συμβίωση με την Κίνα, τη Νέα Ευρώπη και τη Ρωσία*, εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα, 2002

Παπασωτηρίου Χ., *Η βυζαντινή υψηλή στρατηγική, 6^{ος}-110^{ος} αιώνας*, εκδόσεις Ποιότητα, ε' έκδοση, Αθήνα 2007

Πάρετ Π. (Paret P.), *Οι δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής, από τον Μακκιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή*

Πάρκερ Τζ. (Parker G.), *Γεωπολιτική: παρελθόν, παρόν και μέλλον*, εκδόσεις Ροές, α' Έκδοση, Οκτώβριος 2002

Παυλίδης Π., “Η ιδεολογία του Λενινισμού”, “Ε” Ιστορικά, “Η Επανάσταση του '17 και ο Λένιν, 90 χρόνια”, Χ. Κ Τεγόπουλος Α.Ε, Εκδόσεις Α.Ε,

Πλατιάς Α., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2000

Πουλιόπουλος Π., *Τα λαϊκά μέτωπα*, εκδόσεις Σύνδεσμος “Παντελής Πουλιόπουλος”, Αθήνα 1997

Ράις Κ., “Η διαμόρφωση της σοβιετικής στρατηγικής”, *Peter Paret, Οι δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής, από τον Μακκιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή*

Σάι Τ. και Κόλλιερ Τ., “Επαναστατικός Πόλεμος”, *Οι δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής, από τον Μακκιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή*

Σαλομόνι Α. (Salomoni A.), *Ο Λένιν και η Ρώσικη Επανάσταση*, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2006

Σουήζυ Π., *Η θεωρία της καπιταλιστικής ανάπτυξης, αρχές της μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας*, εκδόσεις Gutenberg, 18^η έκδοση, Αθήνα 1993

Τρότσκι Λ., “Ο πόλεμος και η Διεθνής”, “Το μανιφέστο του Τσιμερβάλντ”, “Ενάντια στον ιμπεριαλιστικό Πόλεμο”, εκδόσεις Εργατική Πάλη, Αθήνα 2002

Τρότσκι Λ., *Ευρώπη και Αμερική*, Τεταρτοδιεθνιστικές Εκδόσεις, συλλογή κειμένων, Αθήνα 1981

Τρότσκι Λ., *Η ηθική τους και η ηθική μας*, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2000

Τρότσκι Λ., *Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*, τόμος I & II, εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα 2006

Τσακαλογιάννης Π., *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, από τη Βασίλισσα στο τείχος του Βερολίνου*, Τόμος Β' (1890-1989), εκδόσεις Εστία, γ' έκδοση, Αθήνα 2003

Φρήντμαν Λ (Freedman L.), *Πόλεμος*, Μετάφραση: Πολυχρόνης Ναλμπάντης, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001

Χεκίμογλου Ε., "Οι αντιφάσεις στη Διεθνή Οικονομία", "Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, Οι αιτίες, η φρίκη, ο μεσοπόλεμος", "Ε" Ιστορικά, εκδόσεις Τεγόπουλος

Χόμπς Τ., *Λεβιάθαν ή Ύλη, Μορφή και Εξουσία μιας Εκκλησιαστικής και Λαϊκής Κοινότητας*, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 2006

Χόμπςμπαουμ Ε. (Hobsbawm E.), *Η εποχή των αυτοκρατοριών, (1875-1914)*, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2000

Χόμπςμπαουμ Ε. (Hobsbawm E.), *Ξεχωριστοί Άνθρωποι, Αντίσταση Εξέγερση και Τζαζ*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001

Χόμπςμπαουμ Ε. (Hobsbawm E.), *Επαναστάτες*, εκδόσεις Θεμέλιο, Ιστορική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008

Ξενόγλωσση

Clausewitz C., *On War*, Everyman's Library publications, eleventh printing, New York-Toronto-Canada 1993

Gowan P., "A calculus of power", *New Left Review*, July-August 2002

Gray C., "The Continued Primacy of Geography", *ORBIS*, Spring 1996

Kautsky K., "Ultra-imperialism" (1914), www.marxists.org, πηγή Die Neue Zeit, Σεπτέμβριος 1914

Keegan J., *A history of warfare*, Pimlico editions, London, England, 1994,

Lenin V.I., "Declaration of Rights of the working and exploited people", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "Draft resolution on the present political situation", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "Draft theses", March 4th 1917, Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "Elections and the Dictatorship of proletariat", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "Extracts from a speech by Lenin on foreign affairs to the Central Executive Committee", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "Letters on tactics", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "On dual power", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "On Slogans", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "The crisis has matured", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "The foreign policy of the Russian Revolution", Marxists.Org , V. I Lenin Internet Library,

Lenin V.I., "The tasks of the proletariat in our revolution, draft platform for the proletarian party", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "The tasks of the Russian Social-Democrats", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., "The urgent tasks of our movement", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., Preface to the Collection "Twelve Years", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Lenin V.I., " Letters from afar", Marxists. Org, V. I Lenin Internet Library

Liebknecht W., "The Clarion: on militarism", 1900, transcribed by Ted Crawford, for Marxists Internet Archive

Liebknecht W., "The Spider and the Fly", Progress Publishers, 1972, by Sally Ryan for Marxists Internet Archive

Platias A.& Koliopoulos C., *Thucydides on Strategy, Athenian and Spartan Grand Strategies in the Peloponnesian War and their relevance today*, Eurasia Publications, Athens 2006

Reed J., *Ten days that shook the world*, Marxists. Org, 1st edition, BONI and Liveright, Inc for International Publishers

Wallerstein I., "The rise and future demise of the world capitalist system: Concepts for comparative analysis", McGill University, 1974

Williams A.R., *Lenin: The man and his work*, Scott and Seltzer, New York, 1919

Ιστοσελίδες

<http://www.Ks-ee.Org/>

<http://www.Marxists.org/>

<http://www.Wikipedia.Org/>

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ